

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

65

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI WOJSK INŻYNIERYJNYCH

JAWNE

~~ZASTRZEŻONE~~

~~POUFNE~~

ASG WP wewn. 4022/86

Egz. nr 3

Płk dr Stefan WŁUDYKA
Płk dypl. Marian BEDNARZ
Ppłk dypl. Mieczysław KALBARCZYK

**METODYKA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH
W WOJSKACH INŻYNIERYJNYCH**

Opracowanie, organizowanie i prowadzenie

PODRECZNIK

60214

WARSZAWA

1986

65
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

**WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI WOJSK INŻYNIERYJNYCH**

JAWNE

ASG WP wewn. 4022/86

ZASTRZEŻONE

POUFNE

Egz. nr 3

Płk dr Stefan WŁUDYKA
Płk dypl. Marian BEDNARZ
Ppłk dypl. Mieczysław KALBARCZYK

**METODYKA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH
W WOJSKACH INŻYNIERYJNYCH**

Opracowanie, organizowanie i prowadzenie

PODRĘCZNIK

60214

WARSZAWA

1986

A K A D E M I A S Z T A B U G E N E R A L N E G O W P

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA TAKTYKI WOJSK INŻYNIERYJNYCH

JAWNE

ZASTRZEŻONE

ASG WP wewn. 4022/86

Przeklasyfikowana z... *Porówna do Ameryki*

podstawa przekł. Wykaz Aktualnych Wojskowych

Wydawnictw Wewnętrznych szt. gen. 1527/1001

data i podpis *S.M. Orlowski*

POUFNE

3

Egz. nr

Przeklasyfikowana z... *Porówna do Ameryki*

podstawa przekł. Wykaz Aktualnych Wojskowych

Wydawnictw Wewnętrznych szt. gen. 1527/1001

data i podpis *13.02.2005 Kordakiewicz*

płk dr Stefan WŁUDYKA

płk dypl. Marian BEDNARZ

ppłk dypl. Mieczysław KALBARCZYK

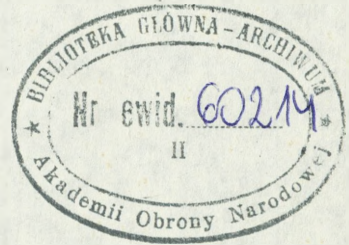

METODYKA ĆWICZEN TAKTYCZNYCH

W WOJSKACH INŻYNIERYJNYCH

/Opracowanie, organizowanie i prowadzenie/

PODRĘCZNIK

JAWNE

~~RESTRIKCYJNY~~

Warszawa, 1986-09-01

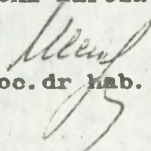
Wprowadzam do użytku oficerów wojsk inżynieryjnych
I, II i III kursu akademickiego i nauczycieli akademio-
kich Akademii Sztabu Generalnego WP podręcznik pt.:

"METODYKA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W WOJSKACH INŻYNIERYJNYCH"

/Opracowanie, organizowanie i prowadzenie/

K O M E N D A N T

AKADEMII SZTABU GENERALNEGO WP
im. gen. broni Karola Świerczewskiego

gen. dyw. doc. dr hab. Władysław MRÓZ

S P I S T R E Ś C I

	Str.
WSTĘP	5
I. ZASADY OGÓLNE	6
II. ROLA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W SZKOLENIU WOJSK INŻYNIERYJ- NYCH	11
III. PODZIAŁ I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH PROWADZONYCH W WOJSKACH INŻYNIERYJNYCH	15
1. Ćwiczenia grupowe	18
2. Treningi sztabowe	20
3. Ćwiczenia dowódczo-sztabowe	22
4. Ćwiczenia taktyczne z wojskami	30
IV. PRZYGOTOWANIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH	42
1. Obowiązki osób funkcyjnych w zakresie organizacji ćwiczeń taktycznych	42
1.1. Obowiązki dowódcy	42
1.2. Obowiązki szefa sztabu	46
1.3. Obowiązki zastępcy dowódcy do spraw liniowych	47
1.4. Obowiązki zastępcy dowódcy do spraw politycznych	48
1.5. Obowiązki szefa służb technicznych - zastępcy dowódcy	49
1.6. Obowiązki zastępcy dowódcy - kwatermistrza	51
1.7. Obowiązki szefa wojsk inżynieryjnych /szefa saperów/.	52
2. Czynności zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia	56
3. Dokumentacja ćwiczeń taktycznych	55
3.1. Plan przeprowadzenia ćwiczenia	67
3.2. Założenia taktyczne	73
3.3. Rozkazy, zarządzenia bojowe i zarządzenia zabezpie- czenia inżynieryjnego	78
3.4. Plany działania rodzajów wojsk	79
3.5. Plan łączności kierownictwa	81
3.6. Plan pozorowania nieprzyjaciela	82
3.7. Plan podawania wiadomości	83
3.8. Plan przedsięwzięć z wykorzystaniem bojowych środków minersko-zaporowych	84
3.9. Opracowanie metodyczne	85
3.10. Plan badań	86
3.11. Plan omówienia ćwiczenia	88
V. ORGANIZOWANIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W WOJSKACH INŻYNIERYJNYCH	89
1. Opracowanie rozkazu dowódcy w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia	91
2. Urządzenie rejonu ćwiczenia	93
3. Organizowanie zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego ćwiczenia	95
4. Zorganizowanie łączności kierownictwa ćwiczenia	97
5. Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia	97
6. Przygotowanie pododdziału pozorowania nieprzyjaciela	99
7. Przygotowanie szkolonych do ćwiczenia	100
8. Prowadzenie sprawdzianów	101

	Str.
VI. PROWADZENIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH	104
1. Prowadzenie ćwiczeń grupowych	113
2. Prowadzenie treningów sztabowych	115
3. Prowadzenie ćwiczeń dowódczo-sztabowych	116
4. Prowadzenie ćwiczeń taktycznych z wojskami inżynieryjnymi	119
5. Omówienie ćwiczenia	125
BIBLIOGRAFIA	128
ZAŁĄCZNIKI	
Nr 1 - Treść wytycznych dowódcy dla zespołu autorskiego..	129
Nr 2 - Praca autora /zespołu autorskiego/ ćwiczenia	133
Nr 3 - Koncepcja taktyczno-metodyczna przeprowadzenia jednostronnego ćwiczenia taktycznego z bsap	135
Nr 4 - Plan przygotowania jednostronnego ćwiczenia taktycznego z pozorowanym przeciwnikiem	137
Nr 5 - Plan przeprowadzenia jednostronnego ćwiczenia taktycznego z bsap	143
Nr 6 - Plan przeprowadzenia ćwiczenia /część opisowa/ ...	145
Nr 7 - Plan-konspekt do przeprowadzenia ćwiczenia tak- tycznego z ksap	151
Nr 8 - Założenia taktyczne	153
Nr 9 - Sytuacja inżynieryjna	157
Nr 10 - Zarządzenie bojowe	161
Nr 11 - Plan działania wojsk inżynieryjnych	165
Nr 12 - Rozkaz dowódcy dywizji pancernej	167
Nr 13 - Plan podawania wiadomości	173
Nr 14 - Plan przedsięwzięć z wykorzystaniem środków minersko-zaporowych	175
Nr 15 - Część opisowa planu przeprowadzenia ćwiczenia grupowego	177
Nr 16 - Plan badań w ćwiczeniu	180
Nr 17 - Plan omówienia ćwiczenia	181
Nr 18 - Plan pozorowania nieprzyjaciela	183

WSTĘP

Współczesne działania bojowe, charakteryzujące się wysoką manewrowością, dużym tempem i powszechną motoryzacją wojsk będą trudne i złożone z punktu widzenia właściwego ich zorganizowania jak i pełnego wykorzystania możliwości sprzętu bojowego. Utechnicznienie wojsk, bardziej skomplikowany sprzęt bojowy, doskonalenie organizacji oraz zasad działania i taktyki użycia wojsk wymagają stałego podnoszenia wiedzy oraz umiejętności jej wykorzystania w walce. Dobrze wyszkolony dowódca, sztab, związek taktyczny, oddział, pododdział decydują o powodzeniu działań bojowych. Dlatego w okresie pokojowym przygotowanie dowództw, sztabów i jednostek wojsk inżynieryjnych do działań na polu walki wymaga ciągłego szkolenia i doskonalenia ich umiejętności w zakresie organizacji, przygotowania i realizacji zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych.

W szkoleniu wojsk inżynieryjnych stosuje się różne formy i metody przygotowania do działań na polu walki, wśród których niezmiernie ważną rolę odgrywają ćwiczenia taktyczne.

Podręcznik niniejszy stanowi zbiór i rozwinięcie zasad opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych zawartych w obowiązujących regulaminach, instrukcjach i podręcznikach. W podręczniku uwzględniono zmiany zachodzące w ogólnych zasadach opracowania i prowadzenia ćwiczeń wynikające z doświadczeń prowadzonych przez Szefostwo Wojsk Inżynieryjnych MON ćwiczeń w wojskach inżynieryjnych.

W praktyce przy opracowaniu ćwiczeń taktycznych dla związku taktycznego, oddziału, pododdziału wojsk inżynieryjnych, należy pamiętać o dostosowaniu przedstawionych w podręczniku zasad opracowania, przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia do konkretnych warunków poligonowych i możliwości materiałowo-technicznego ich zabezpieczenia.

Podręcznik opracowany został dla oficerów studiujących w ASG WP. Wydaje się, że zawarte w nim zasady i wskazówki organizacyjno-metodyczne mogą być także przydatne dla oficerów opracowujących i organizujących ćwiczenia taktyczne z wojskami inżynieryjnymi w instytucjach i jednostkach wojsk inżynieryjnych poza akademią.

I. ZASADY OGÓLNE

W okresie pokojowym jedną z głównych zadań wojsk inżynierskich jest organizacja i prowadzenie wszechstronnej działalności szkoleniowej mającej na celu przygotowanie wojsk i ich organów dowodzenia do wykonywania zadań zabezpieczenia inżynierskiej walki i operacji, oraz osiągnięcia wysokiego poziomu gotowości bojowej. Przygotowanie wojsk inżynierskich do wykonywania zadań zabezpieczenia inżynierskiej walki i operacji realizuje się w procesie programowego szkolenia taktycznego stosując w tym celu - w zależności od przedmiotu i tematu - różne formy i metody organizacyjno-szkoleniowe.

Proces szkolenia taktycznego jest jedną z podstawowych dziedzin w całokształcie działalności wojsk inżynierskich. Z uwagi na szczególnie skomplikowany charakter procesu szkolenia taktycznego nie może on być realizowany w sposób dowolny. Proces ten jest ściśle zaprogramowany i wynika z długoterminowych ustaleń dyrektywnych ministra obrony narodowej.

Szefostwo Wojsk Inżynierskich MON w oparciu o zadania dyrektywne, roczny rozkaz do szkolenia Sił Zbrojnych PRL i inne wytyczne szczebla centralnego opracowuje "Plan zasadniczych przedsięwzięć SWInż MON na rok" w którym umieszcza program szkolenia taktycznego szefostw, dowództw, sztabów i jednostek wojsk inżynierskich.

Zadania szkolenia taktycznego na określony rok szkoleniowy doprowadzane są do niższych ogniw dowodzenia / od OW do pododdziału/ w postaci rozkazów do szkolenia wojsk, planów przedsięwzięć lub innych wytycznych.

Tematyka szkolenia taktycznego zarówno teoretycznego jak i praktycznego dowództw, sztabów i jednostek wojsk inżynierskich ustalana jest na każdy rok szkoleniowy na podstawie tematu kierunkowego, określonego w rozkazie szkoleniowym nadrzędnego szczebla dowodzenia. Część tematyki szkolenia powinna być zsynchronizowana z tematami ćwiczeń określonymi przez wyższe szczeble dowodzenia. Tematyka szkolenia taktycznego pododdziałów wojsk inżynierskich ustalana jest na podstawie "Rozwiniętego tematycznego programu szkolenia pododdziałów wojsk inżynierskich" Sygn. Inż 395/75 oraz "Programu szkolenia oddziałów wojsk inżynierskich. Organizacja szkolenia". Sygn. Inż 392/75.

Na dowódcach /szefach/ wszystkich szczebli dowodzenia spoczywa odpowiedzialność kierowania całokształtem działalności metodyczno-szkoleniowej podległych im sztabów i wojsk, natomiast na ich zastępcach oraz szefach rodzajów wojsk i służb obowiązek stworzenia warunków do całościowej realizacji szkolenia taktycznego.

Za doskonalenie bezpośrednio podległego sztabu odpowiada dowódca i realizuje je przez określone przedsięwzięcia szkoleniowe. Przedsięwzięcia te muszą być jednak poprzedzone przygotowaniem przez zastępców oraz szefów rodzajów wojsk i służb, podległej im kadry w ramach pracy samokształceniowej, szkolenia wewnętrznego i treningów.

W szkoleniu taktycznym dowódca /szef/ obejmuje swoim oddziaływaniem podwładnych o jeden szczebel niżej i zasada ta obowiązuje wszystkie szczeble dowodzenia.

W procesie szkolenia taktycznego sztabów i wojsk stosowane są różne metody i formy szkolenia.

Według kryterium funkcji spełnianych przez szkolącego i szkolonych w procesie dydaktycznym, metody nauczania dzielą się na:

- podające /m.in. wykład, referat, pokaz itp./;
- poszukujące /dyskusja/ itp. ;
- praktyczne /instruktaż, ćwiczenia, treningi itp./.

Wśród form stosowanych w procesie szkolenia taktycznego instytucji i jednostek wojsk inżynieryjnych rozróżnia się formy:

- proste /wykład, seminarium, repetycje itp./;
- złożone /ćwiczenie grupowe, dowódczo-sztabowe, ćwiczenie z wojskami itp./.

Konieczność stosowania różnorodnych metod i form w szkoleniu taktycznym podyktowana jest wieloma względami. W pierwszym rzędzie uwarunkowana jest tym, że proces szkolenia taktycznego jest bardzo obszerny i wielostronny, ponadto realizowany jest w wielu różnorodnych pionach oraz na wielu szczeblach dowodzenia. Wynika to z tego, że szkoleniem taktycznym objęte są całe siły zbrojne i wszystkie rodzaje wojsk. W procesie szkolenia taktycznego ujawnia się specyfika poszczególnych rodzajów wojsk i jest to powodem stosowania różnych metod i form szkolenia.

W procesie szkolenia taktycznego powinny znaleźć zastosowanie następujące zasady szkolenia:

- aktywnego i świadomego udziału szkolonych w procesie szkolenia;
- realizmu szkolenia taktycznego;
- jedności szkolenia indywidualnego i zespołowego;
- wiązania teorii z praktyką ;
- postępującej złożoności i stopniowania trudności;
- pogłębłości ;

- systematyczności ;
- trwałego przyswajania wiedzy i umiejętności.

Z zasady aktywnego i świadomego udziału szkolonych w procesie szkolenia wynika prawidłowość następująca - tylko te wiadomości i umiejętności są trwałe i szybko przyswajane, które są zdobywane w drodze własnej dociekliwości umysłowej szkolonego, w procesie aktywnego i samodzielnego poznawania materiału szkoleniowego.

Ogólnym celem szkolenia taktycznego jest przygotowanie szkolonych do wykonywania zadań na zajmowanych stanowiskach etatowych i utrzymania stałej gotowości bojowej. Aby cel ten zrealizować należy uczyć tego co jest potrzebne na współczesnym polu walki.

Istnieją obiektywne trudności w realizacji założeń teoretycznych co do prowadzenia działań wojennych / m.in. brak rzeczywistego niebezpieczeństwa i napięcia psychicznego/ co z kolei wywołuje tendencje do omijania trudności, niedokładnego lub niecałkowitego wykonywania zadań taktycznych. W celu przeciwdziałania tym tendencjom, zwalczania w szkoleniu taktycznym umowności i sztuczności, zniwelowania rozpiętości między okresem pokojowym a wymogami okresu wojny należy maksymalnie zbliżyć warunki szkolenia do rzeczywistości pola walki. Jest to motto zasady realizmu w szkoleniu taktycznym.

Zasada jedności szkolenia indywidualnego i zespołowego wynika z istoty organizacji wojska. Stąd też jednym z celów szkolenia taktycznego jest tworzenie kolektywów wojskowych w pododdziałach, oddziałach, związkach taktycznych i operacyjnych. Utworzenie sprawnie działającego kolektywu jest

niemożliwe bez dobrego, indywidualnego wyszkolenia każdego z jego członków. Dlatego też przygotowując wojsko do działań bojowych należy ściśle powiązać szkolenie indywidualne i zespołowe.

Zasada wiązania teorii z praktyką jest podstawową zasadą szkolenia taktycznego. Wiąże się z zasadą realizmu. Ma ona na celu wdrażanie przyswojonych wiadomości teoretycznych w praktycznym działaniu. Zasada ta występuje w pełni we wszystkich ćwiczeniach taktycznych.

Dążąc do osiągnięcia celu i efektów szkolenia taktycznego należy pamiętać, aby obciążenie procesu szkolenia taktycznego w cyklu rocznym systematycznie narastało - a więc szkolenie należy rozpoczynać od zajęć prostych /np. wykład/, a kończyć go zajęciami złożonymi / np. ćwiczenia taktyczne/ z jednoczesnym stopniowaniem trudności co do warunków i skali zajęć, zgodnie z zasadą postępującej złożoności i stopniowania trudności.

Zasada poglądowności jako najpowszechniej używana zasada dydaktyczna, opierająca się na marksistowskiej teorii poznania powinna być realizowana w oparciu o żywe spostrzeganie rzeczy i zjawisk. Chodzi w niej o to by za słowami kryła się rzeczywistość. Zasada ta zabiega o wszechstronny rozwój spostrzegawczości, obserwacji i myślenia żołnierzy. Należy więc zabiegać o zetknięcie się szkolonych z maksymalnie wyreżyserowaną rzeczywistością przewidywanego pola walki.

Zasada systematyczności wyraża konieczność zachowania logicznego porządku nauczania w celu opanowania przez szkolonych wiadomości, umiejętności i nawyków.

Nie wolno przechodzić do kolejnego zagadnienia /zadania/ jeśli nie zostało opanowane poprzednie. Realizacja tej zasady wymaga systematycznej kontroli wiedzy i oceny postępów.

Zasada trwałego przyswajania wiedzy i umiejętności ma na celu to, aby treści szkolenia przekazywane nauczonym mogły być w każdym czasie wykorzystane w praktycznym działaniu. Wymaga to nieustannego ich utrwalania. Głównymi metodami tej zasady są: powtarzanie, ćwiczenie, sprawdzanie i ocenianie.

II. ROLA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W SZKOLENIU WOJSK

INŻYNIERYJNYCH

Przez ćwiczenie taktyczne rozumie się formę organizacyjną praktycznego szkolenia dowództw, sztabów i wojsk w terenie lub pomieszczeniach, podczas którego ćwiczący działają zgodnie z zasadami taktyczno-operacyjnymi zakładającymi istnienie warunków zbliżonych do rzeczywistego pola walki ^{1/}

Istota ćwiczeń taktycznych w wojskach inżynieryjnych polega na tym, że w czasie ich trwania, biorący w nich udział szefowie, dowódcy, sztaby, oddziały i pododdziały /różnych specjalności/ są szkoleni według wspólnego tematu, jednej sytuacji operacyjno-taktycznej i inżynieryjnej, zagadnień szkoleniowych wynikających z celów i programów szkoleniowych stosownie do szczebla i funkcji ćwiczących oraz na podstawie decyzji podejmowanych przez ćwiczących dowódców.

1/ "Mała Encyklopedia Wojskowa" Wyd. MON Warszawa 1967 r.

Ćwiczenia taktyczne prowadzone w wojskach inżynieryjnych umożliwiają zweryfikowanie poprawności i przydatności obowiązujących lub zakładanych taktyczno-operacyjnych założeń dotyczących realizacji zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w różnych warunkach pola walki. Stwarzają one również warunki sprawdzenia wartości przyjętej struktury organizacyjnej sztabów, oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych na poszczególnych szczeblach dowodzenia oraz stopnia przydatności sprzętu technicznego będącego na wyposażeniu.

Ćwiczenia taktyczne, spełniają poważną rolę dydaktyczno-wychowawczą. Z punktu widzenia dydaktyki, kadra wojsk inżynieryjnych podczas udziału w ćwiczeniach taktycznych doskonalą się w dowodzeniu wojskami, wykonywaniu obowiązków sztabowych, zaś sztaby i wojska zdobywają umiejętność zespołowego działania. Przeprowadzanie ćwiczeń w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych przyczynia się do wyrobienia u wszystkich żołnierzy odporności psychicznej, wytrzymałości na trudy życia wojskowego oraz do kształtowania cech umysłu i charakteru, które są niezbędne w działaniach bojowych.

Ćwiczenia taktyczne w warunkach pokojowych są jednym z praktycznych sprawdzianów stopnia opanowanej wiedzy teoretycznej i osiągniętej przez sztaby i wojska gotowości bojowej. Na podstawie prowadzonych ćwiczeń taktycznych można sprawdzić zakres uzyskanej gotowości mobilizacyjnej i alarmowej, poziom osiągniętej sprawności eksploatacyjnej sprzętu technicznego oraz określić możliwości wykonania zadań przez wojska inżynieryjne. Spełnienie przez ćwiczenia taktyczne wymienionych zadań i funkcji zależy od odpowiedniego, na wysokim poziomie

przygotowania i przeprowadzenia ćwiczeń.

Ćwiczenia taktyczne w wojskach inżynieryjnych prowadzi się począwszy od drużyny do Szefostwa Wojsk Inżynieryjnych MON włącznie we wszystkich pododdziałach, oddziałach i instytucjach wojsk inżynieryjnych. Z uwagi na duże znaczenie szkoleniowe ćwiczeń taktycznych powinno się je rozpoczynać od form mniej złożonych / ćwiczenie grupowe / i kończyć na formach bardziej skomplikowanych / ćwiczenie taktyczne z wojskami, szkieletowe itp. /

Ćwiczenia taktyczne w wojskach inżynieryjnych prowadzi się w celu przygotowania pododdziałów i oddziałów dowództw i sztabów wojsk inżynieryjnych do sprawnego działania podczas wykonywania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego walki i operacji w ramach wspólnego działania z oddziałami i pododdziałami ogólnowojskowymi w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych oraz w sytuacjach zbliżonych do bojowych, jakie mogą wystąpić na polu walki.

W zależności od szczebla dowodzenia na jakim są prowadzone ćwiczenia taktyczne, rodzaju ćwiczenia i decyzji organizatora ćwiczenia celem ich może być między innymi:

- doskonalenie wiadomości teoretycznych z taktyki ogólnej i sztuki operacyjnej oraz taktyki wojsk inżynieryjnych;
- rozwijanie umiejętności zastosowania wiadomości teoretycznych w praktycznym rozwiązywaniu zagadnień operacyjno-taktycznych;
- opanowanie i doskonalenie umiejętności organizacji i prowadzenia działań bojowych pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk inżynieryjnych;
- kształtowanie i doskonalenie umiejętności w zakresie

- podejmowania decyzji w złożonych sytuacjach i w ograniczonym czasie;
- doskonalenie w wykonywaniu obowiązków służbowych na zajmowanych stanowiskach etatowych;
 - doskonalenie organizacji pracy zespołowej i współpracy w szefostwach, dowództwach i sztabach;
 - doskonalenie umiejętności posługiwania się sprzętem technicznym;
 - rozwijanie ogólnej sprawności myślenia, a szczególnie wyobraźni, zdolności przewidywania, spostrzegawczości umiejętności analizowania oraz wnioskowania;
 - kształtowanie poczucia odpowiedzialności za podejmowaną decyzję, wykonywane zadania itp.;
 - rozwijanie i wyrabianie inicjatywy, stanowczości i samodzielności w podejmowaniu decyzji oraz zdecydowania przy wprowadzaniu jej w życie a także odporności na zmęczenie psychiczne i fizyczne;
 - kształtowanie właściwych postaw moralno-politycznych.

Ważny wpływ na przebieg i jakość ćwiczenia wywierają obok zasad szkolenia następujące zasady:

- prowadzenie ćwiczeń zgodnie z decyzjami ćwiczących dowódców;
- stwarzanie równych szans obydwu ćwiczącym stronom / w ćwiczeniach dwustronnych/;
- zachowanie tajemnicy koncepcji ćwiczenia.

Zapoznanie się z tymi zasadami ma istotne znaczenie, gdyż od ich przestrzegania przez kierownictwo i ćwiczących zależy w dużym stopniu poprawność przygotowania ćwiczenia i jego rezultaty szkoleniowe.

Istotny wpływ na przebieg i jakość ćwiczenia wywiera dobór metod szkolenia. Z uwagi na skomplikowany charakter ćwiczeń taktycznych, nie można ograniczać się do przygotowania i prowadzenia ćwiczeń tylko jedną metodą. Wartość ćwiczenia zależy od wszechstronności i różnorodności stosowanych w nim metod i środków szkolenia.

Zgodnie z dotychczasową praktyką w ćwiczeniach taktycznych wykorzystywane są następujące metody szkolenia:

- działania praktycznego;
- trening;
- pokaz;
- problemowa;
- sytuacyjna;
- inscenizacji;
- instruktaż.

W ćwiczeniach taktycznych prowadzonych w wojskach inżynierskich, w zasadzie mają zastosowanie wszystkie metody szkolenia. Głównie jednak kładzie się nacisk na dobór metod aktywizujących, które stosuje się zależnie od tematu, celów i zagadnień szkoleniowych ćwiczenia taktycznego.

III. PODZIAŁ I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH PROWADZONYCH W WOJSKACH INŻYNIERSKICH.

Zgodnie z obowiązującym programem szkolenia, regulaminami, instrukcjami i podręcznikami dotyczącymi opracowania, planowania i organizowania szkolenia taktycznego pododdziałów i oddziałów oraz związków taktycznych wojsk inżynierskich

wyróżnia się następujące rodzaje ćwiczeń:

- ćwiczenie grupowe;
- trening sztabowy;
- ćwiczenie dowódczo-sztabowe;
- ćwiczenie taktyczne z wojskami.

Ponadto podziału ćwiczeń można dokonać również wg.:

- celów szkoleniowych;
- zakresu przerabianych tematów /zagadnień/;
- faktycznie ćwiczących /szkolących się/ stron;
- czasu trwania;
- ilości ćwiczących szczebli dowodzenia;
- ćwiczącego szczebla dowodzenia.

Pełny układ rodzajów ćwiczeń taktycznych oraz ich podział wg. wyżej podanych kryteriów przedstawia tabela nr 1.

RODZAJE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH

Główne rodzaje ćwiczeń takty- cznych	Kryteria podziału										Według liczby ćwiczą- cych stron	Według czasu trwania					
	Według celów szkole- niowych					Według szerzela dowodzenia							Według ilości ćwiczą- cych dowodze- nia	Według czasu trwania			
	zrywalne	doskonające	metodyczne	pokazowe	kontrolne / spr- wzające, inspek- cyjne	dosładcze	kompanijne	batalionowe	pułkowe	brygadowe	epizodyczne	kompleksowe	jednoszczel- ne	dwuszczel- ne	Wieloszczel- ne	jednodobowe	Wielodobowe
Ćwiczenia grupowe		x	x	x	x						x				x	x	
Treningi sztabowe	x	x	x	x	x	x			x		x		x		x	x	
Ćwicze- nia dowó- dczo-szta- bowe	x	x			x	x			x	x	x		x	x	x	x	
Ćwiczenie taktyczne z wojskami	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

1. Ćwiczenia grupowe

Ćwiczenie grupowe jest rodzajem ćwiczenia taktycznego stosowanego w szkoleniu oficerów i sztabów w celu pogłębienia taktycznej /operacyjnej/ wiedzy teoretycznej oraz doskonalenia umiejętności praktycznych w rozwiązywaniu problemów taktyczno-operacyjnych i wykonywaniu określonych czynności dowódczych i sztabowych na tle konkretnej sytuacji taktycznej /operacyjnej/.

Istota ćwiczenia grupowego polega na tym, że wszyscy ćwiczący występują w tych samych rolach /np: dowódcy, szefa sztabu, oficera sztabu itp./, rozwiązują identyczne zadania na tle jednolitej, dla wszystkich ćwiczących sytuacji taktycznej /operacyjnej/, opanowują wstępne umiejętności z zakresu rozwiązywania zadań bojowych i wykonywania określonych czynności oraz pogłębiają i ugruntowują wcześniej nabytą wiedzę taktyczną. Kierownik ćwiczenia występuje w roli dowódcy lub oficera sztabu wyższego szczebla dowodzenia /w zależności od rodzaju zajęcia/ i w razie potrzeby informuje ćwiczących o położeniu wojsk własnych i nieprzyjaciela.

Ćwiczenia grupowe nie są skomplikowane pod względem organizacyjnym i nie wymagają lub w małym stopniu wymagają zabezpieczenia materiałowego. Ćwiczenia te dzieli się na kilka lub kilkanaście 2 - 6 godzinnych zajęć grupowych odrębnych pod względem tematycznym. Poszczególne zajęcia grupowe prowadzi się w sali, a w niektórych wypadkach - w terenie, w zasadzie bez użycia środków łączności.

W ćwiczeniach grupowych wykorzystuje się różnorodne metody szkolenia. Główną rolę spełniają metody działania

praktycznego oraz dyskusji. Przed rozpoczęciem ćwiczenia grupowego /poszczególnymi zajęciami/ kierownik ćwiczenia ustala rolę w jakich mają wystąpić ćwiczący oraz udziela wytycznych do przygotowania się do zajęć. Na polecenie kierownika ćwiczenia, szkoleni przygotowują samodzielnie rozwiązania zadania taktycznego, opracowują odpowiednie dokumenty, wykonują różnorodne czynności i prace związane z przygotowaniem się do zajęć. W trakcie ćwiczenia referują swoje rozwiązania, które dla kierownika ćwiczenia mogą stanowić podstawę do rozpoczęcia dyskusji. Szerokie zastosowanie w ćwiczeniach grupowych znajduje metoda sytuacyjna, która umożliwia przedstawianie umownego położenia wojsk własnych i nieprzyjaciela, a następnie pokazywania zmian jakie zachodzą w toku rozwijającej się sytuacji ćwiczenia. W ćwiczeniu grupowym należy wprowadzać elementy metody problemowej, wymaga to jednak odpowiedniego poziomu przygotowania taktycznego ćwiczących.

Ćwiczenia grupowe szczególnie szeroko stosowane są w wyższym szkolnictwie wojskowym. W jednostkach i instytucjach wojsk inżynierskich przydatność ćwiczeń grupowych jest mniejsza, chociaż mogą one również spełniać pożyteczną rolę w indywidualnym szkoleniu dowódców i oficerów sztabów. Organizowane mogą być od szczebla kompanii wzwyż.

Do właściwości ćwiczeń grupowych zaliczyć należy:

- możliwość praktycznego stosowania nabytych wiadomości teoretycznych w konkretnej sytuacji taktycznej /operacyjnej/;
- możliwość dokładnego rozwiązywania poszczególnych problemów taktycznych /operacyjnych/;

- możliwość wywierania przez kierownika ćwiczenia ciągłego wpływu na pracę ćwiczących /wprowadzenie nowych danych do rozpatrywanej sytuacji/;
- wskazywanie sposobów umożliwiających powzięcie prawidłowej decyzji, wykonania zadania itp. ;
- duża umowność sytuacji taktycznych /operacyjnych/ w porównaniu do innych ćwiczeń - nie zmusza ćwiczących do szybkiego rozwiązywania skomplikowanych problemów /nielimitowany czas operacyjny/.

2. Treningi sztabowe

Trening sztabowy jest rodzajem ćwiczenia taktycznego stosowanego w praktycznym szkoleniu oficerów, dowództw, sztabów i instytucji wojsk inżynierskich dla doskonalenia indywidualnych umiejętności oficerów w zakresie wykonywania obowiązków funkcyjnych, usprawnienia pracy zespołowej oraz zgrywania działalności sztabu i instytucji przez wykonywanie praktycznych zadań sztabowych na tle złożonej sytuacji taktycznej /operacyjnej/. Treść treningów sztabowych stanowi najczęściej: zbieranie, studiowanie, analizowanie i opracowanie danych do decyzji dowódcy /szefa/, przeprowadzenie kalkulacji taktycznych i technicznych; opracowanie dokumentacji bojowej, mobilizacyjnej, technicznej itp. lub ich fragmentów; wykonywanie zadań z zakresu organizowania dowodzenia, współdziałania i zabezpieczenia bojowego działań; organizowanie, uruchamianie i zgrywanie systemów mobilizacyjnych i alarmowych; doskonalenie dowodzenia przez techniczne środki łączności z przestrzeganiem zasad tajnego dowodzenia, przejmowania dowodzenia, doskonalenie

pracy na mapach itp.

W treningu sztabowym główną metodą nauczania jest metoda działania praktycznego polegająca na powtarzaniu określonych czynności praktycznych, aż do osiągnięcia pożądanego stopnia umiejętności lub nawyków. W treningu sztabowym mogą występować elementy metody inscenizacji, zwłaszcza na zajęciach w terenie.

W zależności od tematu, celów szkoleniowych, trening sztabowy może być prowadzony w salach lub w terenie z praktycznym rozwinięciem wszystkich lub niektórych punktów dowodzenia, z zastosowaniem środków łączności lub bez nich.

Charakterystyczną cechą treningów sztabowych jest ich szeroki zakres stosowania. Można je prowadzić bezpośrednio po ćwiczeniu grupowym, przed lub po wszystkich innych ćwiczeniach.

Ze względu na zakres przerabianej problematyki treningi sztabowe dzielą się na szczegółowe i ogólne.

Szczegółowy trening sztabowy przeprowadza się oddzielnie w poszczególnych organach sztabu lub z określoną grupą oficerów sztabu. Celem takiego treningu w zasadzie jest doskonalenie oficerów w wykonywaniu zadań służbowych lub pełnieniu funkcji zastępczych oraz w działaniu zespołowym. Ten rodzaj treningu z zasady przeprowadza się w salach.

Ogólny trening sztabowy organizuje się pod wspólnym kierownictwem dla całego stanu osobowego lub znacznej części sztabu lub instytucji wojsk inżynieryjnych. Trening taki ma na celu zgranie i przygotowanie do ćwiczeń dowódczo-sztabowych i taktycznych z wojskami, dowództw, sztabów i instytucji wojsk inżynieryjnych. Przygotowując oficerów do ćwiczeń dowódczo-sztabowych lub z wojskami najpierw należy zorganizować

i przeprowadzić treningi szczegółowe w różnych komórkach danego sztabu, a następnie trening ogólny z całością sztabu.

Treningi sztabowe jako mniej skomplikowana forma szkolenia taktycznego mogą być prowadzone w sali lub w terenie, przy czym rozmiary i wielkość zabezpieczenia materiałowego mogą być znikome.

Najczęściej celami szkoleniowymi treningów sztabowych jest:

- przygotowanie oficerów do udziału w wyższych formach szkolenia taktycznego;
- doskonalenie oficerów w opracowywaniu dokumentacji bojowej;
- doskonalenie praktycznych nawyków i umiejętności oficerów w wykonywaniu swoich obowiązków funkcyjnych podczas organizacji i prowadzenia działań bojowych;
- zgrywanie dowództw i sztabów jako jednolitych organów dowodzenia dowódcy danego szczebla.

Treningi sztabowe mogą być prowadzone jako indywidualne lub zespołowe. W wojskach inżynieryjnych treningi sztabowe prowadzi się od szczebla samodzielnego batalionu wzwyż.

3. Ćwiczenia dowódczo-sztabowe

Ćwiczenie dowódczo-sztabowe jest rodzajem ćwiczenia taktycznego, stosowanym w praktycznym szkoleniu dowództw i sztabów jednostek wojsk inżynieryjnych oraz słuchaczy akademii wojskowych. Ćwiczenie dowódczo-sztabowe organizuje się od szczebla oddziału wzwyż i prowadzi z zasady bez użycia wojsk. Odnosni dowódcy i sztaby szkolą się na ćwiczeniach dowódczo-sztabowych wyższego szczebla /dywizyjny bsap w czasie ćwiczenia dywizyjnego, brygadowy bsap w czasie ćwiczenia

brygadowego, b) pnt w czasie ćwiczenia pułkowego itd./ lub też mogą być angażowani przez organizatorów ćwiczenia do zespołów podrywających jako ćwiczący dowódca. Skład uczestników ćwiczenia określa się na podstawie faktycznego lub ćwiczebnego etatu danego sztabu. Zespół ćwiczący stanowi strukturalnie jednolity organ dowodzenia wojskami, który w toku ćwiczenia doskonali swoją pracę, a każdy z ćwiczących wykonuje zadania zgodnie z zajmowanym stanowiskiem służbowym lub funkcją wyznaczoną na okres ćwiczenia.

W jednostkach wojsk inżynieryjnych w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych udział biorą w zasadzie etatowe dowództwa i sztaby. W niektórych jednak przypadkach - w zależności od tematu i celu ćwiczenia - mogą być tworzone sztaby o składzie częściowo lub całkowicie zmienionym i o odmiennej strukturze organizacyjnej.

W ćwiczeniach dowódczo-sztabowych oprócz ćwiczących dowództw i sztabów, mogą brać również udział pododdziały zabezpieczenia, głównie pododdziały obsługi, łączności i zapoatrzywania. Uczestnictwo to polegać będzie na zabezpieczeniu przez nie sprawnego przebiegu ćwiczenia. W niektórych przypadkach w celu zwiększenia realności ćwiczeń dowódczo-sztabowych i zbliżenia ich do rzeczywistych warunków działań bojowych, w epizodycznych fragmentach, mogą brać udział również wybrane pododdziały wojsk inżynieryjnych. Pododdziały te wcześniej zapoznane są z zadaniami jakie będą miały do wykonania w czasie ćwiczenia i mogą mieć z góry przygotowane plany podgrywki, treści przekazywanych meldunków, wiadomości itp.

Ćwiczący dowódcy i sztaby wojsk inżynieryjnych organizują swoją pracę na podstawie sytuacji taktycznych i otrzymanych zadań, wykonując obowiązki wypływające z pełnionych funkcji. Zakłada się, że podstawą działalności wszystkich ćwiczących są decyzje ćwiczących dowódców /szefów/ odpowiednich szczebli.

Dlatego też w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych w odróżnieniu od grupowych ingerencja kierownictwa ćwiczenia co do podejmowanych decyzji powinna być ograniczona.

Czas trwania ćwiczenia dowódczo-sztabowego zależy od tematu i zakładanych celów ćwiczenia. Czas ten musi być tak dobrany aby wszystkie ważniejsze problemy można było rozwiązać w warunkach jak najbardziej zbliżonych do współczesnego pola walki. Dlatego też, na poszczególne fragmenty ćwiczenia należy wyznaczyć tyle czasu, ile wymagałaby tego sytuacja bojowa. W tych fragmentach ćwiczenia czas operacyjny powinien być zgodny z czasem astronomicznym. Między zasadniczymi sytuacjami, dzielącymi ćwiczenia na wyraźne fragmenty lub etapy dokonuje się zazwyczaj "przeskoku" w czasie operacyjnym. Pozwala to na przerobienie w stosunkowo krótkim czasie większej liczby zagadnień szkoleniowych. Dla osiągnięcia większego zgrania ćwiczących w działaniach zespołowych wskazane jest, aby ćwiczenia dowódczo-sztabowe trwały przez kilka dni bez przerwy.

Celem ćwiczenia dowódczo-sztabowego może być ;

- doskonalenie dowódców i oficerów sztabów w działaniu zespołowym;
- podnoszenie umiejętności w zakresie rozwiązywania taktycznych lub operacyjnych zadań bojowych, w dowodzeniu podległymi sztabami ;
- sprawdzenie przygotowania dowódców, dowództw i sztabów

do pracy w warunkach bojowych /w polu/ oraz do ćwiczeń z wojskami;

- zorganizowanie, utrzymanie i doskonalenie współdziałania między organami dowodzenia, a szefami rodzajów wojsk i służb;
- sprawdzenie słuszności założeń taktycznych /operacyjnych/ i planów użycia wojsk inżynieryjnych w różnych warunkach organizowania i prowadzenia działań bojowych;
- doskonalenie w studiowaniu teatru działań wojennych.

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe dzielą się na gry wojenne i ćwiczenia szkieletowe.

Gra wojenna jest rodzajem ćwiczenia dowódczo-sztabowego stosowanego w szkoleniu oficerów wojsk inżynieryjnych, zwłaszcza dowódców, w celu doskonalenia ich umiejętności w rozwiązywaniu umownych taktycznych i operacyjnych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych. Gra wojenna z reguły odbywa się w pomieszczeniach stałych /salach/, zaś wszystkie działania wojsk rozgrywane są na mapach /dawniej ten rodzaj ćwiczenia nazywano ćwiczeniem na mapach/, a tylko niekiedy w terenie, również bez udziału wojsk. Gra wojenna może być jednostronna lub dwustronna, jednoszczeblowa lub wieloszczeblowa, bez lub z zastosowaniem środków łączności.

Treścią gry wojennej są zagadnienia taktyczne związane z organizowaniem i realizacją zadań zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych. W grze wojennej działania bojowe można rozgrywać w dowolnym rejonie /bez uwzględnienia istniejących granic państwowych/ i na najbardziej prawdopodobnym kierunku przyszłych działań.

Gra wojenna umożliwia również weryfikację niektórych założeń teoretycznych, lepsze poznanie możliwości nieprzyjaciela i wypracowanie nowych koncepcji zabezpieczenia inżynierskiego działań. W tego rodzaju ćwiczeniach, istnieje szczególnie duża możliwość kształtowania wyobraźni taktyczno-operacyjnej i zdolności przewidywania poprzez rozwiązywanie skomplikowanych problemów zabezpieczenia inżynierskiego działań bojowych.

W grach wojennych, podobnie jak w ćwiczeniach grupowych bardzo szerokie zastosowanie mają metody: sytuacyjna, problemowa i praktycznego działania wyrabiające w ćwiczących umiejętności o charakterze umysłowym.

Ze strony organizacyjnej gry wojenne są nieskomplikowane, toteż nie wymagają one większych nakładów finansowych, zabezpieczenia materiałowego, technicznego oraz rozbudowanego kierownictwa ćwiczenia i zespołu kontrolno-badawczego. Gry wojenne nie stwarzają pełnej możliwości praktycznego przygotowania dowódców i sztabów do organizowania i realizacji zabezpieczenia inżynierskiego, ponieważ cechuje je duża umowność w czasie i w stwarzanych sytuacjach taktycznych.

W jednostronnej grze wojennej szkoli się i działa faktycznie tylko jedna strona, natomiast nieprzyjaciel przedstawiony jest umownie według organizacji i taktyki działania jego wojsk co jest zobrazowane i opisane na mapach i w założeniach. Często dla przedstawienia działań nieprzyjaciela powołuje się zespół podgrywający, którego celem jest stworzenie ciekawych, pouczających i realnych sytuacji operacyjno-taktycznych.

Jednostronną grą wojenną należy prowadzić tylko w wyjątkowych wypadkach np: z uwagi na założone cele szkoleniowe ćwiczenia lub słabego wykształcenia dowództw i sztabów.

W dwustronnej grze wojennej szkolą się jednocześnie dwie przeciwstawne strony. Prowadzą one przeciwko sobie umowne działania bojowe, organizując walkę według zasad, obowiązujących w Siłach Zbrojnych w PRL i przewidywanego nieprzyjaciela. Jest to bardzo pouczający rodzaj ćwiczenia, ponieważ wprowadza dodatkowo element rywalizacji i wykazania się umiejętnościami taktyczno-operacyjnymi i organizacyjnymi.

W praktyce szkoleniowej jednostek i instytucji wojsk inżynierskich dwustronnych gier wojennych z zasady nie prowadzi się. Jednostki i szefostwa wojsk inżynierskich mogą jednak brać udział w dwustronnych grach wojennych organizowanych przez związki taktyczne, okręgi wojskowe, instytucje centralne KOP.

Gry wojenne stanowią etap przygotowań do ćwiczeń bardziej skomplikowanych i kosztownych a mianowicie - ćwiczeń szkieletowych.

Ćwiczenie szkieletowe jest rodzajem ćwiczenia dowódczo-sztabowego, stosowanym w praktycznym szkoleniu dowództw i sztabów w celu doskonalenia ich umiejętności rozwiązywania problemów taktycznych i operacyjnych oraz dowodzenia podległymi sztabami. Ćwiczące dowództwa i sztaby są rozmieszczone w terenie i prowadzą działania zgodnie z umowną sytuacją taktyczną z użyciem środków łączności i transportu.

W ćwiczeniu szkieletowym oprócz dowództw i sztabów mogą niekiedy brać udział także wojska. Jeżeli jednostki wojsk

inżynieryjnych /oddziały, pododdziały, załogi/ włączone do ćwiczeń pozorują posiadanyimi siłami i środkami znacznie większe ugrupowanie bojowe własnych wojsk inżynieryjnych /wyższy szczebel/ niż przyjęto faktycznie w ćwiczeniu, to ćwiczenie to nazywa się ćwiczeniem szkieletowym rozgrywanym z oznaczonymi wojskami. Pododdziały /oddziały/ te uczestniczą przez cały czas trwania ćwiczenia lub też w określonych etapach ćwiczenia. Pododdziały i oddziały wojsk inżynieryjnych mogą również być włączone do ćwiczenia szkieletowego na krótki okres dla przerobienia jednego lub kilku zagadnień szkoleniowych. Taki udział wojsk w ćwiczeniu szkieletowym nazywa się epizodycznym.

Udział wojsk w ćwiczeniu szkieletowym umożliwia sprawdzenie realności założeń taktycznych, norm i kalkulacji wykonywania zadań oraz realności podejmowanych decyzji. Dowództwo i sztab nabierają większej wprawy, pewności w dowodzeniu działającymi wojskami, a uczestniczące wojska szkolą się w wykonaniu zadań.

Niekiedy ćwiczenie szkieletowe łączy się z grą wojenną. Następuje to wówczas, gdy prowadzone ćwiczenie obejmuje swym działaniem również teren poza granicami państwa np. podczas ćwiczeń na temat "przegrupowanie wojsk na duże odległości" ; "wysadzenie desantów morskich" itp.

Dowództwa i sztaby biorące udział w ćwiczeniu szkieletowym - wykorzystując techniczne środki łączności i transportu - doskonalą się w zakresie organizowania dowodzenia, rozwiązywania skomplikowanych problemów taktycznych, dowodzenia podległymi sztabami, organizowaniu przemarszu i rozwijaniu stanowisk

dowodzenia. Ćwiczenia szkieletowe prowadzone są takimi samymi metodami szkolenia jak i gry wojenne. W ćwiczeniach szkieletowych prowadzonych z epizodycznym udziałem wojsk lub wojskami oznaczonymi, szerokie zastosowanie znajduje metoda inscenizacji. W wojskach inżynieryjnych organizowane mogą być ćwiczenia szkieletowe jednostronne. W ćwiczeniach tych chodzi o doskonalenie funkcjonowania systemów dowodzenia w terenie oraz nabywanie przez dowódców i sztaby praktyki w dowodzeniu wojskami.

Dowództwa, sztaby jednostek i instytucji wojsk inżynieryjnych ćwiczeń szkieletowych dwustronnych same nie organizują i nie prowadzą, natomiast mogą brać udział w ćwiczeniach szkieletowych dwustronnych organizowanych i prowadzonych przez związki taktyczne, okręgi wojskowe i instytucje centralne MON.

Z uwagi na znaczny koszt ćwiczeń szkieletowych, należy dążyć do tego, aby były one starannie przygotowane oraz poprzedzone ćwiczeniami grupowymi, treningami sztabowymi i grami wojennymi.

Według celów szkoleniowych ćwiczenia dowódczo-sztabowe można podzielić na zgrywające, doskonalące, kontrolne /sprawdzające, inspekcyjne/ i doświadczalne.

Kontrolne ćwiczenia dowódczo-sztabowe prowadzi się w celu sprawdzenia stopnia stanu gotowości bojowej dowództw i sztabów, stanu wyszkolenia zespołowego w sztabach, stopnia opanowania przez oficerów materiału szkoleniowego oraz indywidualnych umiejętności praktycznych. Ćwiczenia organizuje się na rozkaz i według wytycznych szefa wojsk inżynieryjnych okręgu wojskowego, MON lub oficerów dokonujących kontroli /inspekcji/.

Doświadczalne ćwiczenia dowódczo-sztabowe prowadzi się w celu zbadania i sprawdzenia słuszności nowych założeń, zasad i norm operacyjno-taktycznych oraz sposobów rozwiązywania zadań zabezpieczenia inżynierskiego działań, a także funkcjonowania systemów dowodzenia. Przyjmuje się, że we wszystkich ćwiczeniach, na wszystkich szczeblach dowodzenia, powinny być realizowane cele badawcze. Doświadczalne ćwiczenia dowódczo-sztabowe i inne z elementami ćwiczenia doświadczalnego powinny być bardzo starannie przygotowane pod względem naukowo-badawczym. Ćwiczenia takie są organizowane i prowadzone na polecenie wyższych przełożonych.

4. Ćwiczenia taktyczne z wojskami

Ćwiczenie taktyczne z wojskami, jako najwyższa forma szkolenia taktycznego jest rodzajem ćwiczenia taktycznego prowadzonym głównie w celu utrzymania wysokiej gotowości bojowej, rozwijania umiejętności współdziałania i doskonalenia w zespołowym działaniu pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych, szefostw wojsk inżynierskich i innych instytucji wojsk inżynierskich podczas wykonywania zadań zabezpieczenia inżynierskiej walki i operacji w ramach wspólnego działania ze związkami taktycznymi, oddziałami i pododdziałami ogólnowojskowymi i innych rodzajów wojsk w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych oraz w sytuacjach jakie mogą wystąpić na współczesnym polu walki. Podczas tego ćwiczenia wyrabia się właściwe nawyki działania, wytrzymałość fizyczną i psychiczną wojsk.

W wojskach inżynieryjnych ćwiczenia taktyczne z wojskami prowadzi się począwszy od szczebla drużyny do oddziału wojsk inżynieryjnych włącznie, po przerobieniu przez nie odpowiednich tematów ze szkolenia bojowego i technicznego.

Zamykają one okres programowego szkolenia, doskonalenia i zgrzywania pododdziałów wojsk inżynieryjnych różnych specjalności w ramach organicznych pododdziałów i oddziałów oraz przygotowują je do kolejnego etapu szkolenia, udziału we wspólnych ćwiczeniach taktycznych z innymi rodzajami wojsk - jako głównego etapu szkolenia wojsk.

Na szczeblu brygady saperów w praktyce prowadzi się ćwiczenia taktyczne z wojskami tylko do szczebla batalionu włącznie. Całością sił brygady ćwiczeń taktycznych z wojskami w zasadzie nie prowadzi się.

Istota ćwiczeń taktycznych z wojskami polega na tym, że ćwiczący dowódcy, sztaby i wojska szkolą się na podstawie jednolitego tła taktyczno-operacyjnego w zakresie prowadzenia różnorodnych działań bojowych w skomplikowanych warunkach terenowych, atmosferycznych w różnych porach roku, doby itp.

Do prowadzenia ćwiczeń taktycznych z wojskami stosuje się następujące metody szkoleniowe: metodę działania praktycznego, problemową, sytuacyjną i inscenizacji.

Ćwiczenie taktyczne z wojskami może mieć jednocześnie kilka różnych celów szkoleniowych a mianowicie:

- sprawdzenie gotowości bojowej i alarmowej oraz skrytego osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej a także stopień wyszkolenia i przygotowania pododdziału /oddziału/ do wykonania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego we wszystkich

rodzajach walki i operacji w różnych warunkach terenowych i meteorologicznych;

- zgrzywanie pododdziałów różnych specjalności w ramach oddziału w ciągłym i kompleksowym wykonywaniu zadań zabezpieczenia inżynierskiego;
- doskonalenie pododdziałów w wykonywaniu zadań zabezpieczenia inżynierskiego, stosowaniu zaskakujących, nieszablonowych rozwiązań podczas samodzielnego działania w warunkach stosowania przez nieprzyjaciela najnowszych środków walki;
- badanie nowej problematyki taktycznej, organizacyjnej i technicznej wojsk inżynierskich oraz wypracowanie zasad wykorzystania nowych wzorów środków i sprzętu inżynierskiego, a także w zależności od potrzeb - sprawdzenie projektów regulaminów, instrukcji i podręczników;
- doskonalenie umiejętności dowódców i sztabów w dowodzeniu podległymi pododdziałami, w kierowaniu realizacją zabezpieczenia inżynierskiego walki i operacji, w organizacji współdziałania między pododdziałami różnych specjalności w różnych rodzajach działań bojowych oraz w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych;
- sprawdzenie umiejętności oficerów w zakresie wypracowania decyzji, kierowania działaniem podległych pododdziałów i oddziałów w czasie realizacji zadań zabezpieczenia inżynierskiego walki i operacji;
- doskonalenie form i metod działania aparatu partyjno-politycznego w mobilizowaniu stanów osobowych do pełnego wykonywania zadań szkoleniowych wynikających z tematu ćwiczenia.

Tematykę i rodzaj ćwiczeń taktycznych z wojskami oraz

czas ich trwania ustala się dla związków taktycznych oddziałów i pododdziałów wojsk inżynierskich w rocznych planach szkoleniowych odpowiednio dywizji, okręgu wojskowego i MON /powinna ona być zgodna ze specjalistycznym doskonaleniem związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk inżynierskich wynikających z dyrektywy i rozkazu do szkolenia wojsk MON/.

Natomiast tematyka, rodzaj, zagadnienia szkoleniowe i czas trwania a także niektóre warunki przeprowadzenia ćwiczeń kompanijnych i batalionowych / w strukturach organizacyjnych brygad, pułków i dywizyjnych batalionów saperów / zawarte są w programach szkolenia^{2/}.

Niezależnie od ilości i rodzaju ćwiczeń taktycznych z wojskami ujętymi w programach i planach szkolenia wojsk, Główny Zarząd Szkolenia Bojowego, Inspekcja Sił Zbrojnych w ramach przeprowadzonych kontroli /inspekcji/ może zarządzić dodatkowo przeprowadzenie ćwiczenia w określonym miejscu i czasie przez komisję kontrolującą /inspekcyjną/.

Ćwiczenia taktyczne z wojskami inżynierskimi mogą być również przeprowadzone w ramach udziału w ćwiczeniu nadrzędnego ZT /oddziału/ ogólnowojskowego /rodzaju wojsk/ w skład którego organicznie wchodzi oddział /pododdział/ wojsk inżynierskich, jednego zamiaru taktycznego stron, zgodnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia. W tym przypadku działanie wojsk inżynierskich musi być ściśle zgrane z pododdziałami ogólnowojskowymi co do miejsca, czasu i rodzaju realizowanych

2. "Program szkolenia oddziałów wojsk inżynierskich. Organizacja szkolenia" Sygn. Inż 392/75 Wyd. MON 1976.

"Rozwinięty tematyczny program szkolenia pododdziałów wojsk inżynierskich" Sygn. Inż 393/75 Wyd. MON 1976.

przez nie zadań.

Zgodnie z obowiązującymi programami szkolenia, metodyką szkolenia taktycznego, instrukcjami o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń można wyróżnić: ćwiczenia taktyczne plutonowe, kompanijne, batalionowe i pułkowe. Każde z tych ćwiczeń może być prowadzone w innym celu szkoleniowym, w różnym zakresie przerabianych tematów, w różnym składzie i w różnym czasie. W związku z powyższym ćwiczenia taktyczne z wojskami można podzielić:

A. Według celów szkoleniowych na:

- zgrzywające;
- doskonalące;
- pokazowe;
- kontrolne /sprawdzające, inspekcyjne/;
- doświadczalne;

B. Według szczebla dowodzenia:

- drużynowe;
- plutonowe;
- kompanijne;
- batalionowe;
- pułkowe;
- brygadowe;

C. Według zakresów przerabianych tematów na:

- epizodyczne;
- kompleksowe;

D. Według liczby ćwiczących szczebli dowodzenia na:

- jednoszczeblowe;
- wieloszczeblowe;

E. Według liczby ćwiczących stron na:

- jednostronne;
- dwustronne;

F. Według czasu trwania ćwiczenia na:

- jednodobowe /dzienno-nocne/;
- wielodobowe.

Pokazowe ćwiczenia taktyczne z wojskami powinny poprzedzać ćwiczenia taktyczne z wojskami w oddziale /związku taktycznym/ wojsk inżynieryjnych. Przeprowadza się je w celu przedstawienia, uczestnikom obserwującym przebieg ćwiczenia, celowego i wzorowego sposobu działania pododdziału lub oddziału w procesie zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych, w różnych warunkach pola walki, z użyciem nowego sprzętu, z zastosowaniem nowych metod działania, ponadto w celu zademonstrowania przykładowej metodyki organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych z wojskami.

Pokazowe ćwiczenie taktyczne prowadzi się w przygotowanym wcześniej terenie, w warunkach najbardziej zbliżonych do rzeczywistych działań bojowych.

Ćwiczenia te przeprowadza się pod kierownictwem przełożonych zazwyczaj o dwa szczeble wyżej od pododdziału realizującego dane szkolenie np: z kompanią pontonową w pułku pontonowym prowadzi dowódca pułku. Z pododdziałami i oddziałami wyznaczonymi do przeprowadzenia ćwiczeń pokazowych prowadzi się przygotowanie wstępne, aby uzyskać wzorowy pokaz działania stanowiący przykład do naśladownictwa.

Zgrywające ćwiczenia taktyczne z wojskami mają na celu zgrywanie działania wojsk różnych szczebli dowodzenia oraz

elementów ugrupowania bojowego w ramach realizacji wspólnych zadań zabezpieczenia inżynierskiej walki i operacji.

Ćwiczenia zgrzywające przeprowadza się zazwyczaj jako pierwsze po zrealizowaniu przez pododdziały cyklu zajęć w pierwszym okresie szkolenia lub mogą one stanowić końcowy etap przygotowania do bardziej skomplikowanych ćwiczeń taktycznych z wojskami np: dwustronnych. Zgrzywające ćwiczenia taktyczne z wojskami organizuje się zgodnie z aktualnym planem szkolenia danej jednostki.

W następnej kolejności prowadzi się doskonalące ćwiczenia taktyczne z wojskami, których głównym celem jest utrwalenie wiedzy teoretycznej oraz umiejętności zespołowego działania podczas wykonywania zadań zabezpieczenia inżynierskiego. Stanowią one kolejny etap w przygotowaniu wojsk do udziału w bardziej skomplikowanych formach szkolenia a zwłaszcza do dwustronnych ćwiczeń taktycznych z wojskami i do udziału w ćwiczeniach ze związkami taktycznymi, oddziałami i pododdziałami ogólnowojskowymi /rodzajów wojsk/.

Ćwiczenia zgrzywające i doskonalące prowadzi dowódca ćwiczącej jednostki wojsk inżynierskich.

Kontrolne /sprawdzające, inspekcyjne/ ćwiczenia taktyczne z wojskami mają przede wszystkim na celu sprawdzenie stopnia gotowości bojowej wojsk i poziomu wyszkolenia pododdziałów i oddziałów w całości sprawdzenia poziomu indywidualnych umiejętności dowódców, oficerów sztabów i wojsk. Ćwiczenia tego rodzaju organizuje się i prowadzi na rozkaz i według wytycznych szefów wojsk inżynierskich lub oficerów dokonujących kontroli /inspekcji/ danej jednostki.

Kierownikiem ćwiczenia jest oficer wyznaczony do przeprowadzenia kontroli /inspekcji/. Ćwiczenia te mogą być prowadzone w każdym okresie szkolenia wojsk odpowiednio do tematyki przerobionej w jednostce.

Doświadczalne ćwiczenia taktyczne z wojskami przeprowadza się w celu sprawdzenia i zbadania słuszności nowych założeń, zagadnień i sposobów rozwiązywania zadań zabezpieczenia inżynierskiego działań bojowych, organizacji i wyposażenia w sprzęt inżynierski związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów, wypróbowania nowych typów maszyn inżynierskich i sprzętu w zakresie jego przydatności i bojowego zastosowania.

Ćwiczenia przeprowadza się w ciągu całego roku szkoleniowego. Ich ilość i terminy przeprowadzenia określa w każdym roku szczebel nadrzędny w wytycznych do szkolenia. Tematy ćwiczeń zawarte są w programie szkolenia oddziału, pododdziału wojsk inżynierskich.

Należy pamiętać o tym, aby z wojskami biorącymi udział w ćwiczeniu doświadczalnym nie organizować żadnych treningów i nie prowadzić innych specjalnych przygotowań.

Epizodyczne ćwiczenia taktyczne z wojskami prowadzi się w celu nabycia wprawy w rozwiązywaniu problemów słabo dotychczas opanowanych przez ćwiczących. W ćwiczeniu tym rozgrywa się tylko fragment tematu /zagadnienie/ działań bojowych lub kilka zagadnień tego tematu w terenie. Ćwiczenie stanowi etap przygotowujący szkolonych do bardziej skomplikowanych ćwiczeń taktycznych z wojskami.

Kompleksowe ćwiczenie taktyczne z wojskami należą do ćwiczeń taktycznych bardzo skomplikowanych. Treść tych ćwiczeń

stanowi realizacja szeregu tematów i zagadnień szkoleniowych różnorodnych działań taktycznych lub operacyjnych.

Kompleksowość może polegać również na wprowadzeniu do ćwiczeń różnych rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb poszczególnych szczebli dowodzenia. Ćwiczenie kompleksowe przeprowadza się w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistych działań bojowych. W praktyce szkoleniowej istnieje tendencja do nadania charakteru ćwiczeń kompleksowych większości ćwiczeń taktycznych z wojskami. Kompleksowe ćwiczenie taktyczne z wojskami w pododdziałach i oddziałach wojsk inżynieryjnych może być prowadzone we wszystkich okresach szkolenia poza pierwszym.

Ćwiczenia taktyczne z wojskami w pododdziałach i oddziałach wojsk inżynieryjnych prowadzi się jako ćwiczenia jedno i wieloszczegółowe w zasadzie jednostronne. Niekiedy może być prowadzone jako ćwiczenie dwustronne.

Jednostronnym ćwiczeniem taktycznym z wojskami nazywany takie ćwiczenie, podczas którego faktycznie działają i szkolą się pododdziały /oddziały/ tylko jednej strony, natomiast działania drugiej strony /nieprzyjaciela/ pozoruje się specjalnie w tym celu wydzielonymi siłami wyposażonymi w środki pozorujące pole walki. Wszystkie działania nieprzyjaciela ustala się w okresie przygotowawczym, zgodnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia, celami ćwiczenia i zadaniami ćwiczących.

Ćwiczenie jednostronne jest prostym w sensie organizacyjnym i umożliwia kierownikowi ćwiczenia wnikliwe śledzenie działań dowódców i wojsk oraz dokładne przerobienie zaplanowanych zagadnień szkoleniowych - do treningowego powtarzania niektórych sytuacji ćwiczebnych włącznie. W związku z tym,

poważnego znaczenia nabiera doskonalenie metod prowadzenia jednostronnych ćwiczeń taktycznych z wojskami.

Dwustronne ćwiczenie taktyczne z wojskami jest to ćwiczenie, podczas którego faktycznie działają i szkolą się wojska dwóch stron, prowadząc faktyczne "działania" przeciwko sobie zgodnie w zasadzie z taktyką i organizacją wojsk własnych, na podstawie jednolitego tła taktycznego lecz różnych zagadnień szkoleniowych. Wykonywanie zadań przez jedną stronę wykorzystuje się wówczas w interesie drugiej strony. Ćwiczącym stronom nadaje się umowne nazwy np: "Czerwoni", "Niebiescy", "Południowi", "Zachodni" itp. i ustala się oznakowanie zgodnie z "Instrukcją o organizacji i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych" Sygn. Szkol. 520/76.

Dwustronne ćwiczenia taktyczne z wojskami z reguły realizuje się w czasie szkolenia pododdziałów rozpoznania inżynieryjnego, minowania, rozminowania i saperów.

Dwustronne ćwiczenia taktyczne z wojskami stanowią końcową fazę szkolenia praktycznego, wieńczą całokształt działalności dydaktycznej.

Ćwiczenia taktyczne z wojskami - niezależnie od ich zakresu i przeznaczenia winny być pouczające. Dlatego też na ćwiczenia wyprowadza się pododdziały i oddziały w pełnym składzie, z etatowym uzbrojeniem i wyposażeniem. Przeprowadza się je w nieznanym terenie i w skomplikowanej sytuacji taktycznej oraz w warunkach wymagających stosowania szerokiego manewru sprzętem i pododdziałami. Podejmowane przez ćwiczących decyzje powinny być nacechowane inicjatywą, śmiałością i odwagą podczas wykonywania poszczególnych zadań.

W toku trwania ćwiczeń pododdziały i oddziały wojsk inżynierskich winny wykonywać praktycznie, w sposób kompleksowy wszystkie niezbędne we współczesnej walce i operacji zadania zabezpieczenia inżynierskiego, zgodnie z ich przeznaczeniem oraz stosownie do zaistniałej sytuacji i faktycznego położenia wojsk. W każdym warunkach bez względu na szczebel ćwiczącego oddziału /pododdziału/ i temat ćwiczenia należy angażować w pełni etatowe pododdziały rozpoznania inżynierskiego, a tam gdzie one nie występują należy wykorzystywać do tego celu przeszkolone w tym zakresie drużyny saperów.

Wskazane jest, by każde ćwiczenie taktyczne z wojskami cechowała ciągłość działań /bez przerwy dniami i nocą/ i duży rozmach. Ćwiczenia powinny trwać tak długo, aż zrealizuje się wszystkie, połączone logicznie ze sobą w jedną całość, zagadnienia szkoleniowe danego tematu.

Czas trwania ćwiczeń taktycznych z wojskami wynosi dla:

- drużyny - 1 dzień / dzień, noc /;
- plutonu, kompanii - 1 - 2 doby;
- batalionu - 2 - 3 doby;
- pułku - 3 - 4 doby.

Ćwiczenia taktyczne z wojskami w zależności od szczebla prowadzi się na głębokość nie mniejszą niż:

- kompanijne - 20 km;
- batalionowe - 40 km;
- pułkowe - 60 km;

Rozmach i czas trwania ćwiczenia zależą od tematu, celu i szczebla ćwiczenia oraz od zabezpieczenia w odpowiednim limit kilometrów i notogodzin, środków materiałowych a także

możliwości poligonowych i terenu. Natomiast porę roku dobiera się tak, aby warunki hydrometeorologiczne utrudniały, a nie ułatwiały wykonanie poszczególnych zadań. Ważne jest to szczególnie podczas planowania ćwiczeń dla pododdziałów rozpoznania inżynierskiego, pontonowych, desantowo-przeprawowych i budowy mostów. W przypadku występowania ograniczonych możliwości terenowych lub posiadania niedostatecznej ilości środków materiałowo-technicznych, ćwiczenia mogą być prowadzone na przykoszarowych placach ćwiczeń lub na poligonach na zmniejszonych odległościach.

W czasie ćwiczeń taktycznych z wojskami oprócz zagadnień inżynierskich, należy realizować inne zagadnienia z zakresu osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej oraz zabezpieczenia bojowego działań stosownie do zaistniałej sytuacji bojowej i charakteru wykonywanych zadań. Należy pamiętać, aby nie mniej niż 50% wykonywanych w czasie ćwiczeń zadań zabezpieczenia inżynierskiego realizować w nocy w trudnych warunkach terenowych i atmosferycznych. Należy przy tym pozorować działania grup dywersyjnych nieprzyjaciela i organizować ich zwalczanie bez przerywania realizacji zadań wykonywanych przez ćwiczące pododdziały.

IV. PRZYGOTOWANIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH

1. Obowiązki osób funkcyjnych w zakresie organizacji ćwiczeń taktycznych

Właściwe przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczeń taktycznych wymaga znajomości zasad i metod szkolenia wojsk, znajomości specyfiki działania oddziałów /pododdziałów/ wojsk inżynieryjnych oraz warunków i właściwości terenu w rejonie planowanych ćwiczeń.

Praca nad przygotowaniem ćwiczenia taktycznego rozpoczyna się w zasadzie już w momencie opracowywania wytycznych szkoleniowych na dany rok szkoleniowy. Ustala się w nich główny temat ćwiczenia, przybliżony termin jego przeprowadzenia, oraz siły i środki, które będą w nim brały udział. Uwzględniając fakt, że ćwiczenia taktyczne wymagają dużego wysiłku szkoleniowego wojsk i zużycia różnego rodzaju środków materialnych, to na przełożonych poszczególnych szczeblu dowodzenia i oficerów sztabu nakłada się określone obowiązki w tym zakresie.

1.1. Obowiązki dowódcy

Dowódca kieruje całokształtem działalności szkoleniowej podległego mu związku taktycznego, oddziału, pododdziału wojsk inżynieryjnych jest odpowiedzialny za organizację i przeprowadzenie określonego ćwiczenia.

Do jego podstawowych obowiązków w tym zakresie należy:

- organizowanie i prowadzenie ćwiczeń z podległymi pododdziałami;
- udzielanie instruktaży ćwiczącym i oficerom prowadzącym ćwiczenie;

- przygotowanie sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb podległych dowództwu oraz innych osób funkcyjnych do udziału w ćwiczeniach;
- zapewnienie pododdziałom warunków do realizacji programów szkolenia;
- zbieranie wniosków i doświadczeń z ćwiczeń i wdrażanie ich do praktyki szkoleniowej;
- kierowanie całokształtem przedsięwzięć związanych z utrzymaniem wysokiego poziomu gotowości bojowej, ustalenie głównych czynności w ćwiczeniu zapewniających sprawne wykonanie zadań alarmowych i mobilizacyjnych;
- wydanie wytycznych do opracowywania ćwiczeń i realizacji przedsięwzięć mających na celu przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczeń oraz zatwierdzenie opracowanych dokumentów do ćwiczeń;
- kierowanie przygotowaniem i przebiegiem ćwiczeń prowadzonych na szczeblu związku taktycznego, oddziału /pododdziału/;
- sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem i przebiegiem ćwiczeń prowadzonych przez zastępców dowódcy, szefów rodzajów wojsk i służb;
- sprawowanie nadzoru nad realizacją przedsięwzięć zapobiegających powstawaniu szkód w mieniu wojskowym;
- przeciwdziałanie powstawaniu przestępstw i wypadków nadzwyczajnych, analizowanie i ustalanie ich przyczyn oraz wydanie wytycznych do prowadzenia pracy profilaktycznej w tym zakresie;
- zapewnienie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej oraz warunków zabezpieczających przed penetracją z zewnątrz;
- ustalenie limitów w zakresie materiałowo-technicznego zabezpieczenia ćwiczeń;

- nadzór nad organizowaniem przedsięwzięć dotyczących zapoznania kadry z racjonalnymi sposobami wykorzystania sprzętu biorącego udział w ćwiczeniu;
- podejmowanie przedsięwzięć zapewniających regularne i sprawne zaopatrywanie pododdziałów przydzielonych na okres przeprowadzenia ćwiczeń;

Przed przystąpieniem do opracowania i przygotowania ćwiczenia dowódca /szef wojsk inżynieryjnych, szef saperów/ powinien przeanalizować i uświadomić sobie:

- temat /treść/ ćwiczenia;
- cele szkoleniowe ćwiczenia;
- wytyczne szkolenia taktycznego i bojowego na dany rok szkolny;
- aktualnie obowiązujące zasady prowadzenia działań bojowych wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- waloski i wyniki kontroli, inspekcji;
- rodzaj ćwiczenia;
- stan wyszkolenia i skład ćwiczących wojsk;
- czas trwania ćwiczenia;
- warunki materiałowe i potrzeby jednostki /limity, sprzęt, transport, łączność, itp./;
- warunki terenowe;
- porę roku;

Przeanalizowanie **wv. problemów**, warunków i potrzeb jednostki sprzyja ustaleniu realnych ogólnych celów i zagadnień szkoleniowych, koncepcji taktyczno-metodycznej oraz zapewnia właściwe przygotowanie ćwiczenia.

Dowódca /szef wojsk inżynieryjnych/ planując ćwiczenie powinien pamiętać o tym, że ćwiczenie nie powinno obejmować wszystkich możliwych zagadnień szkoleniowych związanych z tematem. W związku z tym powinien ustalić jakie zagadnienia były już przerabiane i w jakim stopniu zostały opanowane, a następnie powinien określić zagadnienia, które należy obowiązkowo przerobić w ćwiczeniu, a które będzie można przerobić w innych ćwiczeniach. Dowódca /szef wojsk inżynieryjnych/ powinien dążyć do tego, aby zagadnienia przerabiane w kolejnych ćwiczeniach stanowiły ciągłość i były uzupełnieniem poprzednich.

Następnie dowódca /szef wojsk inżynieryjnych/ wyznacza zespół autorski /autora/ ćwiczenia, a w tym głównego autora ćwiczenia, któremu wydaje wytyczne do przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia. Wytyczne dowódcy wskazują zespołowi autorskiemu /autorowi/ ogólny kierunek pracy. Dowódca /szef wojsk inżynieryjnych/ w wytycznych powinien wyrazić wymagania, swoją decyzją, co do taktycznej i metodycznej koncepcji ćwiczenia. Wydane przez dowódcę wytyczne mogą być zwięzłe i krótkie lub też zawierać szeroki zakres zagadnień. Treść wytycznych będzie uzależniona od konkretnych warunków szkoleniowych i organizacyjnych oraz od stopnia przygotowania teoretycznego i praktycznego zespołu autorskiego /autora/ wyznaczonego do opracowania ćwiczenia.

Przykładowa kolejność i treść wytycznych może być następująca /załącznik nr 1/:

1. Podstawa przeprowadzenia ćwiczenia.
2. Temat ćwiczenia.

3. Rodzaj ćwiczenia.
4. Ogólne cele szkoleniowe ćwiczenia.
5. Główne zagadnienia szkoleniowe.
6. Rejon ćwiczenia.
7. Termin przeprowadzenia ćwiczenia.
8. Skład ćwiczących wojsk.
9. Ogólna koncepcja taktyczno-metodyczna ćwiczenia.
10. Termin opracowania dokumentacji.
11. Rozmach ćwiczenia.
12. Normy i limity zużycia.
13. Sposób wyjścia pododdziału na ćwiczenia.
14. Skład kierownictwa ćwiczenia oraz zespołów kontrolno-ladawczych.
15. Skład zespołu autorskiego.
16. Termin, miejsce i sposób powrotu wojsk /sztabów/ z ćwiczeń.

1.2. Obowiązki szefa sztabu

Szef sztabu odpowiada za organizowanie dowodzenia podległymi pododdziałami, opracowywanie dokumentacji dotyczącej osiągania wyższych stanów gotowości bojowej, koordynowanie podstawowych przedsięwzięć wszystkich ogniw dowództwa, przygotowanie pododdziałów łączności, rozpoznania inżynierskiego, ochrony i regulacji ruchu do ćwiczeń.

Do podstawowych obowiązków szefa sztabu - zastępcy dowódcy w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń należy:

- organizowanie procesu dowodzenia podczas przygotowania i prowadzenia ćwiczeń;

- kierowanie opracowaniem i aktualizacją planu osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej;
- przed rozpoczęciem ćwiczenia przeprowadzenie szkolenia /instruktażu/ z kadrą związku taktycznego, oddziału i pododdziału z zakresu osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej w okresie ćwiczeń;
- utrzymanie w stałej gotowości systemu alarmowania;
- planowanie pracy i koordynacja zasadniczych przedsięwzięć dowództwa, sztabu i podległych dowództw w zakresie przygotowania ćwiczeń;
- nadzorowanie wszechstronnego przygotowania podległych pododdziałów do działań w czasie ćwiczeń;
- kierowanie przygotowaniem do działania w czasie ćwiczeń systemu dowodzenia, łączności i rozpoznania związku taktycznego, oddziału lub pododdziału;
- określenie zasad wykorzystania środków łączności i nadzór nad utrzymaniem ich w stałej gotowości do użycia;
- kierowanie przygotowaniem oficerów sztabu do ćwiczeń prowadzonych przez dowódcę oraz udział w kierowaniu ich przebiegiem;
- organizowanie i kierowanie ćwiczeniami i treningami sztabowymi ustalonymi przez dowódcę.

1.3. Obowiązki zastępcy dowódcy ds. liniowych

Zastępca dowódcy **ds. liniowych** odpowiada za nadzór nad systematyczną realizacją planu szkolenia, organizacją zabezpieczenia szkolenia pod względem materiałowo-technicznym, stosowanie nowoczesnych metod szkolenia do aktualnych wymagań

szkolenia oraz za stan utrzymania porządku wojskowego i dyscypliny w czasie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

Do podstawowych obowiązków zastępcy dowódcy d/s liniowych w tym zakresie należy:

- udział w opracowywaniu i kierowaniu przebiegiem ćwiczeń prowadzonych przez dowódcę;
- przygotowanie i prowadzenie niektórych ćwiczeń z pododdziałami na rozkaz dowódcy;
- nadzorowanie w pododdziałach ćwiczeń połączonych z użyciem środków bojowych;
- organizowanie i prowadzenie ćwiczeń pokazowych i instruktażowo-metodycznych zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie zasadami;
- udział w ustalaniu potrzeb dotyczących zabezpieczenia materiałowo-technicznego przebiegu ćwiczenia;
- nadzorowanie ścisłego stosowania przestrzegania w ćwiczeniu regulaminów i porządku wojskowego;
- ścisła współpraca z zespołem autorskim /autorem/ ćwiczenia.

1.4. Obowiązki zastępcy ds. politycznych

Zastępca dowódcy **ds. politycznych** odpowiada za stan moralno-polityczny, dyscyplinę i nastroje, ideowe oblicze i postawy żołnierzy, organizację i prowadzenie oraz wysoki poziom i efekty pracy partyjno-politycznej w okresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

Do podstawowych obowiązków zastępcy dowódcy **ds. politycznych** w tym zakresie należy:

- opracowanie koncepcji i dokumentacji udziału aparatu

partyjno-politycznego w okresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń;

- wydzielenie i przygotowanie niezbędnych środków oddziaływania polityczno-propagandowego na ćwiczące wojska;
- utrzymanie stałego kontaktu z zespołem autorskim /autorów/ ćwiczenia;
- przeprowadzenie szkolenia z podległą kadry przewidzianą do udziału w ćwiczeniu;
- zapewnienie wysokiego poziomu przedsięwzięć ideowo-wychowawczych, szkoleniowych i kulturalno-oświatowych w czasie ćwiczeń;
- wytwarzanie atmosfery sprzyjającej wzorowemu wykonywaniu zadań szkoleniowych;
- umocnienie stanu moralno-politycznego i wartości moralno-bojowych żołnierzy, pobudzenie ich zapędu do sumiennego wykonywania zadań;
- zapewnienie obiegu informacji, upowszechnianie doświadczeń, popularyzowanie przodujących żołnierzy przed ćwiczeniami, w czasie ćwiczeń i po ćwiczeniach.

1.5. Obowiązki szefa służb technicznych - zastępcy dowódcy

Szef służb technicznych - zastępca dowódcy odpowiada za całokształt działalności podległych mu służb /kadry i pododdziałów/, za stan techniczny uzbrojenia i sprzętu technicznego będącego na wyposażeniu związku taktycznego, oddziału lub pododdziału, planowanie eksploatacji i prowadzenie remontów w okresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń.

Do podstawowych obowiązków szefa służb technicznych - zastępcy dowódcy w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń należy:

- opracowanie koncepcji udziału służb technicznych w ćwiczeniu;
- posiadanie aktualnych danych o ilości i stanie sprzętu biorącego udział w przygotowaniu i przeprowadzeniu ćwiczenia;
- wydzielenie i przygotowanie niezbędnych sił i środków służb technicznych do udziału w ćwiczeniu;
- uaktualnienie planu osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej w części dotyczącej służb technicznych;
- kierowanie i sprawowanie nadzoru nad utrzymaniem gotowości bojowej podległych służb i pododdziałów;
- kontrola stanu technicznego sprzętu ćwiczących oddziałów /pododdziałów/ i pomoc w przygotowaniu go do ćwiczeń;
- wdrażanie i realizacja czynności w podległych służbach i pododdziałach zapewniających sprawne przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia;
- przeprowadzenie szkolenia /instruktażu/ z podległą kadłą biorącą udział w ćwiczeniu;
- planowanie i nadzór nad realizacją przedsięwzięć zabezpieczenia technicznego ćwiczących pododdziałów;
- organizowanie i prowadzenie ćwiczeń wynikających z potrzeb służb technicznych;
- koordynowanie działalności obejmującej techniczne zabezpieczenie działań;
- przestrzeganie ustalonych normatywów eksploatacyjnych i limitów dla sprzętu technicznego w czasie ćwiczeń;
- nadzorowanie przestrzegania bezpieczeństwa i higieny pracy,

zapobieganie awariom i nieszczęśliwym wypadkom w czasie ćwiczeń;

- podejmowanie przedsięwzięć zapobiegających powstawaniu szkód w mieniu podległych służb oraz zapewniających terminową ich likwidację;
- udział w rekonesansie rejonu ćwiczeń prowadzonym przez dowódcę;
- nadzorowanie zaopatrzywania pododdziałów w środki materiałowo-techniczne niezbędne do przeprowadzenia ćwiczenia i prawidłowego ich wykorzystania.

1.6. Obowiązki zastępcy dowódcy - kwatermistrza

Zastępca dowódcy - kwatermistrz odpowiada za kierowanie całokształtem działalności podległych mu służb oraz za stan i zabezpieczenie w środki materiałowe, przestrzeganie zasad bezpieczeństwa, koordynowanie działalności wszystkich służb i ogniw tyłowych w zakresie organizacji tyłów w warunkach polowych.

Do podstawowych obowiązków zastępcy dowódcy - kwatermistrza w zakresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń należy:

- udział w planowaniu i prowadzeniu ćwiczeń;
- opracowanie koncepcji udziału sił i środków tyłowych w ćwiczeniu;
- wydanie zarządzenia kwatermistrzowskiego w sprawie przygotowania i udziału w ćwiczeniu pododdziałów tyłowych;
- posiadanie aktualnych danych o ilości i sprzęcie biorącym udział w przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczenia;

- organizacja zaopatrzenia i obsługi wojsk biorących udział w ćwiczeniu i kierownictwa ćwiczenia;
- prowadzenie szkolenia /instruktażu/ kadry biorącej udział w ćwiczeniu;
- sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem i utrzymaniem w pełnej sprawności eksploatacyjnej oraz przydatności użytkowej sprzętu i materiałów do ćwiczeń;
- współpraca z zastępcą dowódcy d/s technicznych w zakresie remontu sprzętu kwaternistrzowskiego w okresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń;
- stały kontakt z zespołem autorskim /autorem/ ćwiczenia;
- organizacja i zabezpieczenie warunków socjalnych dla szkolonych i kierownictwa na okres ćwiczeń;
- uzgodnienie i zamówienie produktów żywnościowych u dostawców dla ćwiczących wojsk na okres ćwiczeń;
- udział w rekoniesansie rejonu ćwiczeń;
- podejmowanie przedsięwzięć zapobiegających powstawaniu szkód w mieniu podległych służb w okresie przygotowania i prowadzenia ćwiczeń;
- organizacja zabezpieczenia kwaternistrzowskiego wojsk biorących udział w ćwiczeniu;
- organizacja i prowadzenie ćwiczeń z podległymi służbami i pododdziałami wynikającymi z nakazów normatywnych oraz potrzeb ich szkolenia;
- organizacja i wysłanie grupy przygotowawczej w rejon ćwiczeń.

1.7. Obowiązki szefa wojsk inżynieryjnych /szefa saperów/

Szef wojsk inżynieryjnych /szef saperów/ odpowiada za całokształt działalności, stan wyszkolenia podległych związków

taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych, stan techniczny sprzętu inżynieryjnego, zgrywanie wszystkich sił uczestniczących w systemie zabezpieczenia inżynieryjnego ćwiczenia.

Do podstawowych obowiązków szefa wojsk inżynieryjnych /szefa saperów/ w tym zakresie należy:

- określenie celów szkoleniowych i zadań wykonywanych przez oddziały /pododdziały/ wojsk inżynieryjnych w czasie ćwiczeń ze związkami taktycznymi, oddziałami /pododdziałami/ innych rodzajów wojsk;
- wydanie wytycznych dla zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia;
- nadzorowanie lub osobiste opracowanie dokumentacji ćwiczenia dla ZT, oddziałów, pododdziałów wojsk inżynieryjnych;
- przedstawienie dokumentacji ćwiczenia do zatwierdzenia przełożonym;
- utrzymywanie stałego kontaktu z zespołem autorskim /autorem/ ćwiczenia;
- posiadanie aktualnych danych o oddziałach /pododdziałach/ i sprzęcie biorącym udział w przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczenia;
- nadzorowanie uaktualnienia planu osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej podległych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych /opracowanie tzw.wkładki uaktualniającej/;
- wydanie zarządzenia w sprawie przygotowania i udziału w ćwiczeniu podległych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów;

- bieżąca znajomość danych o działalności podległych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych i o ich stanie przygotowania do ćwiczeń i wynikach szkolenia;
- planowanie zabezpieczenia ćwiczenia w siły i środki inżynieryjne i nadzorowanie przekazania pododdziałów i sprzętu inżynieryjnego dla ćwiczących wojsk;
- zaplanowanie, przygotowanie i przeprowadzenie z oddziałami /pododdziałami/ wojsk inżynieryjnych sprawdzianu dopuszczającego do ćwiczeń;
- wyznaczenie i przygotowanie oficerów zespołu kontrolno-badawczego oraz kierowanie ich pracą w czasie ćwiczenia;
- przygotowanie oddziałów, pododdziałów wojsk inżynieryjnych do ćwiczenia i zorganizowanie ich wyjścia we właściwym czasie do rejonu ćwiczenia;
- udział w organizowanych przez dowódcę ćwiczeniach oraz prowadzenie ćwiczeń ze związkami taktycznymi, oddziałami i pododdziałami wojsk inżynieryjnych;
- podejmowanie przedsięwzięć zapobiegających powstawaniu szkód w sprzęcie i środkach inżynieryjnych w czasie ćwiczeń;
- wymaganie właściwego wykonywania prac zgodnie z założonymi celami szkoleniowymi i zadaniami realizowanymi przez oddziały i pododdziały wojsk inżynieryjnych;
- nadzór nad przestrzeganiem bhp w oddziałach i pododdziałach inżynieryjnych biorących udział w ćwiczeniu;
- określenie liczby pododdziałów wojsk inżynieryjnych

- wykonujących w ćwiczeniu zadania z minami bojowymi i materia-
łem wybuchowym;
- sprawdzenie przygotowania związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk inżynierskich do udziału w ćwiczeniu;
 - ustalenie w komendzie poligonu i podanie w rozkazie dowódcy rejonów, czasu zakładania bojowych zapór minowych, wysadzania ładunków materiału wybuchowego i kierunków strzelania LWD;
 - wyznaczenie rubieży bezpieczeństwa dla wojsk nie biorących udziału w pracach z minami bojowymi i materiałem wybuchowym;
 - określenie sił i środków do zabezpieczenia wysadzania oraz czasu i sposobu wydania materiału wybuchowego i min dla pododdziałów;
 - określenie i spowodowanie oznakowania rejonów zakładania bojowych pól minowych;
 - wyznaczenie do wykonania zadań z bojowymi środkami minersko-zaporowymi kadry posiadającej aktualne uprawnienia do kierowania pracami z materiałem wybuchowym i LWD;
 - zorganizowanie punktów kierowania wybuchami;
 - nadzorowanie przestrzegania ~~z~~zrycia określonych limitów sprzętu i środków inżynierskich;
 - zorganizowanie przechowywania środków minersko-zaporowych zgodnie z obowiązującymi przepisami;
 - znać ogólną sytuację, położenie i zadania podległych oddziałów, pododdziałów, a także decyzję i zarządzenia ich dowódców;
 - udział w rozgrywaniu działań bojowych stron;
 - zapewnienie pełnej realizacji zaplanowanych zadań zabezpieczenia inżynierskiego;

- wymaganie od ćwiczących dowódców umiejętnego kierowania i ciągłego utrzymania współdziałania z pododdziałami innych rodzajów wojsk biorących udział w ćwiczeniu;
- meldowanie kierownikowi ćwiczenia o konieczności natychmiastowego przerwania minowania, wysadzania, rozminowania, strzelania IMD w przypadku naruszenia zasad bezpieczeństwa;
- po zakończeniu wysadzania, zdjęciu pola minowego spowodowanie sprawdzenia terenu;
- przedstawienie kierownikowi ćwiczenia wszechstronnej analizy i oceny działania wojsk inżynieryjnych oraz uczestniczenie w przygotowaniu omówienia ćwiczenia;
- przedstawienie przełożonym wniosków wynikających z ćwiczenia do szkolenia wojsk w następnym okresie lub roku szkoleniowym;
- przeprowadzenie omówienia w związkach taktycznych, oddziałach i pododdziałach wojsk inżynieryjnych.

2. Czynności zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia.

Opracowanie ćwiczenia w zależności od szczebla, rodzaju i rozmachu można powierzyć jednemu oficerowi nazywanemu autorem ćwiczenia lub zespołowi oficerów nazywanemu zespołem autorskim ćwiczenia.

W przypadku powołania do opracowania ćwiczenia zespołu autorskiego w jego skład powinien wejść główny autor /oficer z komórki operacyjnej/ oraz oficerowie różnych specjalności. Liczba i rodzaj specjalistów w zespole autorskim zależą od liczby zagadnień specjalistycznych i ich zakresu w opracowywanym ćwiczeniu.

Jeżeli wojska inżynieryjne /szefostwa, związki taktyczne, oddziały, sztaby, pododdziały/, planowane są do wzięcia udziału w ćwiczeniach ogólnowojskowych /rodzajów wojsk/, wówczas dokumentację do ćwiczenia wojsk inżynieryjnych opracowuje oficer wojsk inżynieryjnych jako współautor ćwiczenia /członek zespołu autorskiego/.

Wyznaczony on jest przez dowódcę odpowiedniego szczebla na wniosek szefa wojsk inżynieryjnych /szefa saperów/. Zazwyczaj do zespołu autorskiego wyznacza się na szczeblach operacyjnych oficera z szefostwa wojsk inżynieryjnych a na szczeblach taktycznych szefa saperów.

Niezależnie od potrzeb indywidualnego traktowania właściwości każdego ćwiczenia, we wszystkich przypadkach zespół autorski /autor/ ćwiczenia powinien kierować się określonymi zasadami przy opracowaniu ćwiczeń taktycznych w wojskach inżynieryjnych.

Do podstawowych zasad w tym zakresie zalicza się:

1. Konieczność gruntownego przestudiowania i przetworzenia w konkretne treści szkoleniowe, odpowiednie do ćwiczącego szczebla dowodzenia, obowiązujących w danym roku szkoleniowym dokumentów dyrektywnych w sprawie działalności szkoleniowej oraz gotowości bojowej wojsk a także wytycznych wyższych przełożonych, zaleceń pomspekcyjnych, pokontrolnych itp.
2. Wprowadzenie do ćwiczenia odczuwalnych w sensie psychiczno-fizycznym i pouczających dla ćwiczących sytuacji taktycznych z uwzględnieniem aktualnie stosowanych przez wojska własne i nieprzyjaciela środków walki i sposobów działania.

3. Traktowanie ćwiczeń taktycznych jako najwyższej formy szkolenia dowództw, sztabów i wojsk o zwiększonym stopniu złożoności i trudności stawianych im zadań oraz wymagań w zakresie realizacji zadań zabezpieczenia inżynieryjnego z uwzględnieniem warunków konkretnej sytuacji bojowej.
4. Zapewnienie pełnego, ciągłego i w miarę możliwości równomiernego obciążenia zadaniami wszystkich sztabów, pododdziałów bez względu na reprezentowaną specjalność w poszczególnych okresach lub etapach ćwiczenia.
5. Stosowanie zasady rachunku ekonomicznego tzn. by każde planowane do przeprowadzenia ćwiczenie zapewniało przy posiadanych środkach materiałowych, osiągnięcie optymalnych efektów szkoleniowych.

Podstawy pracy zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia stanowią:

- wytyczne dowódcy /szefa wojsk inżynieryjnych/;
- poziom wyszkolenia ćwiczących;
- możliwości wykorzystania bazy szkoleniowej i zabezpieczenia materiałowo-technicznego ćwiczenia;
- ustalenia normatywne wynikające z obowiązującej dyrektywy, rozkazu MON, wytycznych do szkolenia na dany rok szkoleniowy, programów i planów szkolenia;
- możliwości w zakresie warunków organizacji ćwiczenia.

Przed przystąpieniem do opracowania ćwiczenia zespół autorski /autor/ ćwiczenia powinien dokonać szeregu czynności wstępnych /kolejność i treść pracy zespołu autorskiego - załącznik nr 2/.

Pierwszą czynnością winno być przeanalizowanie tematu i wytycznych przełożonego, a wynikiem tego winno być zrozumienie treści tematu ćwiczenia, rodzaju ćwiczenia i celów szkoleniowych ćwiczenia. Należy zastanowić się z kim to ćwiczenie należy przeprowadzić, jakie problemy polecił do rozwiązania przełożony a jakie należy samemu rozstrzygnąć. Jest to uszczegółowienie koncepcji przyjętej przez dowódcę /szefa/ i przekazanej zespołowi autorskiemu /autorowi/ ćwiczenia. Jeżeli dowódca nie sprecyzuje koncepcji taktyczno-metodycznej ćwiczenia, to wówczas koncepcję określa zespół autorski /autor/ ćwiczenia.

Drugą czynnością zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia jest należyty dobór i przestudiowanie materiałów teoretycznych. Podczas ich gromadzenia i studiowania należy zwrócić uwagę na odpowiednie przykłady historyczne, rozkazy i zarządzenia przełożonych związanych z przerabianą problematyką, organizację i prowadzenie działań przez wojska nieprzyjaciela, studiowanie materiałów jest niezbędne przy formułowaniu odpowiednich wniosków.

Do przeprowadzenia analizy tematu, wytycznych, dyrektywy rozkazu, zarządzenia oraz zebraniu i przestudiowaniu literatury, należy określić szczegółowe cele i zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia.

Ustalając cele i zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia należy przede wszystkim brać pod uwagę rodzaj ćwiczenia, jego temat, wymagania określone przez przełożonego oraz konkretne warunki i potrzeby jednostek.

W ćwiczeniach jednostronnych cele i zagadnienia są wspólne dla wszystkich ćwiczących lub odrębne dla określonych

dowództw i sztabów, pododdziałów i załóg. Zagadnienia szkoleniowe powinny wyrażać logiczną kolejność działania wojsk /sztabów/ w określonych sytuacjach bojowych, jednocześnie być zadaniami dla ćwiczących oddziałów /sztabów/ wojsk inżynierskich.

W ćwiczeniach dwustronnych cele i zagadnienia szkoleniowe dla obu ćwiczących stron powinny być ustalone oddzielnie. Cele szkoleniowe powinny być skonkretyzowane według następującego układu:

- nauczyć;
- doskonalić;
- sprawdzić;
- zbadać;

Kolejną czynnością zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia jest opracowanie planu pracy zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia. W planie tym powinno się uwzględnić czynności członków zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia oraz terminy ich realizacji. Następnie zespół autorski /autor/ ćwiczenia wybiera, we wskazanym przez dowódcę terenie, rejon ćwiczenia.

Rejon ten powinien:

- odpowiadać tematowi ćwiczenia;
- umożliwiać właściwe przerobienie wszystkich zaplanowanych wcześniej zagadnień szkoleniowych i osiągnięcie postawionych celów szkoleniowych;
- stwarzać ćwiczącym utrudnienia w wykonaniu zadań i rozwijać umiejętności oceny inżynierskiej terenu;
- wykluczać możliwości niszczenia zasiewów, pól, lasu, dróg itp.;

- zapewnić bezpieczne warunki dla wojsk ćwiczących i zabezpieczających.

W ćwiczeniach grupowych i dowódczo-sztabowych prowadzonych częściowo w terenie oraz w ćwiczeniach z wojskami przy wyborze rejonu ćwiczenia należy uwzględnić przydzielone limity kilometrów i notogodzin.

Po wyborze rejonu ćwiczenia zespół autorów /autor/ ćwiczenia opracowuje koncepcję taktyczno-metodyczną ćwiczenia.

Jest ona wstępnym projektem ogólnego planu i warunków działania w ćwiczeniu wojsk własnych i nieprzyjaciela jak również stanowi podstawę do przyjęcia następnych ustaleń metodycznych przebiegu ćwiczenia. Koncepcja powinna być odzwierciedleniem wytycznych przełożonego w sprawie koncepcji taktycznej i metodycznej ćwiczenia, całej pracy myślowej i przeprowadzonych dotychczas czynności wstępnych. Koncepcja taktyczno-metodyczna ćwiczenia może być opracowywana na papierze, mapie lub kalce.

Do ćwiczenia grupowego, treningu sztabowego, gry wojennej prowadzonej w salach /klasach/ bez wyjazdu w teren koncepcja taktyczno-metodyczna ćwiczenia może być wykonana tylko w formie opisowej. Wszystkie ćwiczenia z wyjazdem w teren /prowadzone w terenie/ wymagają koncepcji taktyczno-metodycznej przedstawianej na mapie o takiej skali, w jakiej będzie opracowywany plan przeprowadzenia ćwiczenia.

Koncepcja taktyczno-metodyczna ćwiczenia opracowywana na mapie /załącznik nr 3/ powinna zawierać:

a/ w formie opisowej:

- tytuł i temat ćwiczenia;
- ✓ - główne cele szkoleniowe ćwiczenia;
- ✓ - główne zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia;

- skład wojsk biorących udział w ćwiczeniu;
 - podział na etapy ćwiczenia /w ćwiczeniach prowadzonych w terenie /lub zajęcia/ w ćwiczeniach grupowych i innych prowadzonych w salach/;
 - treść etapu lub zajęcia: temat etapu lub zajęcia, zagadnienia szkoleniowe w tym etapie, czas trwania /czas rozpoczęcia i czas zakończenia/ etapu ;
 - dane dotyczące powołania na ćwiczenia rezerw osobowych i sprzętu z gospodarki narodowej oraz sposobu mobilizacyjnego rozwijania oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych;
- b/ w formie graficznej
- miejsce stałej dyslokacji oddziału, pododdziału /miejsce stały oddział, pododdział rozpoczęcie ćwiczenie/;
 - rejony mobilizacyjnego rozwijania oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych;
 - rejon wyjściowy do ćwiczenia;
 - granice poligonu;
 - pas działania;
 - głębokość zadań bojowych zabezpieczanych związków taktycznych oddziałów i pododdziałów wojsk zmechanizowanych i pancernych oraz sąsiadów;
 - działanie nieprzyjaciela;
 - zarys dynamiki walki;
 - zamiar taktyczny /operacyjny/ stron;
 - rejony prowadzenia ćwiczeń z opisem głównego zagadnienia szkoleniowego np. rejon forsowania i przeprawy DZ, rejon rozbudowy inżynieryjnej obrony DZ itp.;
 - rejon prowadzenia prac ze środkami bojowymi;

- rejon zbiórki pododdziałów po zakończeniu ćwiczeń;
- drogi wzdłuż których będzie prowadzone ćwiczenie /od rejonu stałej dyslokacji do rejonu wyjściowego, do poszczególnych rejonów ćwiczenia i z powrotem do rejonu stałej dyslokacji/.

Opracowaną koncepcję taktyczno-metodyczną zespół autorski /autor/ ćwiczenia przedstawia do zatwierdzenia przełożonemu. Zatwierdzona koncepcja stanowi podstawę do opracowania planu przeprowadzenia ćwiczenia.

Następnie zespół autorski /autor/ ćwiczenia sporządza plan przygotowania ćwiczenia /załącznik nr 4/ który powinien zawierać:

- tytuł;
- temat, cele i zagadnienia szkoleniowe;
- skład zespołu autorskiego ćwiczenia z określeniem odpowiedzialności za przedsięwzięcia organizacyjne;
- skład kierownictwa ćwiczenia oraz podległych mu zespołów i osób funkcyjnych;
- zestawienie zasadniczych czynności i prac związanych z przygotowaniem rejonu ćwiczenia i zabezpieczeniem materia-
łowo-technicznym ćwiczenia;
- terminy: opracowania dokumentacji ćwiczenia, przeprowadzenia rekonesansu, gotowości kierownictwa i ćwiczących.

Plan przygotowania ćwiczenia zatwierdzony przez dowódcę jest odzwierciedleniem koncepcji organizacyjnej przygotowania

ćwiczenia, na podstawie którego sztab przygotowuje i wydaje odpowiednie zarządzenia. Plan przygotowania ćwiczenia opracowuje się do przygotowania wszystkich ćwiczeń. Jego treść, szczególnie-wość zależy od rodzaju ćwiczenia, rejonu i rozmachu ćwiczenia.

Kolejną czynnością zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia jest rekonosans rejonu ćwiczenia. Uczestniczy w nim oprócz zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia planowane kierownictwo ćwiczenia, szefowie rodzajów wojsk i służb, oficerowie sztabu oraz kondukcja poligonów /ośrodków szkolenia/.

Rekonosans rejonu ćwiczenia prowadzi się przede wszystkim pod kątem wykorzystania właściwości terenu oraz znajdujących się w nim obiektów do rozmieszczania ćwiczących wojsk i kierownictwa ćwiczenia oraz dla wykonania konkretnych zadań inżynierskich i użycia określonego sprzętu w planowanym ćwiczeniu. Celem rekonosansu rejonu ćwiczenia jest także udokładnienie planu przeprowadzenia ćwiczenia. W czasie rekonosansu zespół autorski /autor/ ćwiczenia i kierownictwo ćwiczenia udokładniają i ustalają:

- granice rejonu ćwiczenia;
- rejon wyjściowy do ćwiczenia;
- zadania do realizacji przez poszczególne pododdziały wojsk inżynierskich;
- rejon rozegrania sytuacji bojowych i realizacji poszczególnych zadań zabezpieczenia inżynierskiego;
- sposoby rozegrania sytuacji inżynierskich i podstawowych problemów organizacyjnych;
- kierunki i rejon strzelania EMD, wysadzania IM, zakładania i wysadzania min bojowych oraz strefy bezpieczeństwa dla wojsk;

- rejonny pozorowania działanie wojsk i zadania pozoracji;
- przedsięwzięcia związane z przygotowaniem rejonu ćwiczenia oraz siły i środki do ich wykonania;
- miejsca punktów dowodzenia;
- organizację łączności i regulacji ruchu;
- rejonny zbiórki wojsk po zakończeniu ćwiczenia;
- przedsięwzięcia mające na celu zapobieganie powstawaniu strat i szkód;

Po przeprowadzonym rekonesansie rejonu ćwiczenia zespół autorski /autor/ ćwiczenia przystępuje do opracowania dokumentacji ćwiczenia.

3. Dokumentacja ćwiczeń taktycznych

Rozwinięcie i szczegółowe opracowanie dokumentacji do ćwiczenia stanowi najważniejszy i najbardziej odpowiedzialny etap pracy zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia.

Do przeprowadzenia ćwiczeń taktycznych w wojskach inżynierskich opracowuje się następujące dokumenty /załącznik nr 2/:

- plan przeprowadzenia ćwiczenia;
- założenia taktyczne;
- rozkazy i zarządzenia bojowe;
- plany działania rodzajów wojsk;
- plan pozorowania nieprzyjaciela;
- plan przedsięwzięć z wykorzystaniem bojowych środków minersko-zaporowych;
- opracowanie metodyczne;
- plan podawania wiadomości;

- plan badań;
- plan omówienia ćwiczenia;
- inne dokumenty dodatkowe w zależności od konkretnych potrzeb ćwiczenia;

Forma i zakres opracowania poszczególnych dokumentów warunkowane są przede wszystkim od ćwiczącego szczebla związku taktycznego, oddziału i pododdziału. Opracowując dokumentację ćwiczenia na każdym szczeblu dowodzenia należy pamiętać, że o jej wartości i użyteczności nie decyduje objętość materiałów lecz przede wszystkim organizacyjna jednoznaczność oraz przejrzystość i komunikatywność.

Zasadniczymi dokumentami opracowywanymi przez oficera wojsk inżynierskich /współautora ćwiczenia/ do udziału wojsk inżynierskich w ćwiczeniach ogólnowojskowych /rodzajów wojsk/ są:

- sytuacje inżynierskie;
- zarządzenia zabezpieczenia inżynierskiego;
- zarządzenia bojowe;
- plan działania wojsk inżynierskich w ćwiczeniu.

Oprócz powyższych dokumentów zgodnie z decyzją głównego autora ćwiczenia, oficer wojsk inżynierskich może brać udział przy opracowywaniu pozostałych dokumentów do ćwiczenia.

Do treści ogólnych dokumentów opracowywanych do ćwiczeń ogólnowojskowych /rodzajów wojsk/, oficer wojsk inżynierskich /współautor/ podaje: skład wojsk inżynierskich i sprzętu inżynierskiego biorącego udział w ćwiczeniu /włącznie z pododdziałami pozoracji/, wykaz kadry wojsk inżynierskich wchodzącej w skład kierownictwa ćwiczenia; skład, czas i rejon

przybycia pododdziałów wojsk inżynieryjnych do ćwiczeń; limity zużycia środków i sprzętu inżynieryjnego; limity środków inżynieryjnych do pozoracji pola walki; strefy bezpieczeństwa przy wykonywaniu zadań z bojowymi środkami minersko-zaporowymi; terminy sprawdzianu dopuszczającego do ćwiczenia dla oddziałów /pododdziałów/ wojsk inżynieryjnych.

3.7. Plan przeprowadzenia ćwiczenia

Zasadniczym dokumentem metodyczno-organizacyjnym ćwiczenia jest plan przeprowadzenia ćwiczenia. Stanowi on podstawę do opracowania pozostałych dokumentów niezbędnych do przeprowadzenia ćwiczenia. Zatwierdza go przełożony, który polecił opracowanie ćwiczenia. Opracowuje się go w formie graficznej na mapie /załącznik nr 5 / - w skali odpowiedniej dla danego szczebla ćwiczenia - oraz uzupełnia się częścią opisową, zawierającą elementy ćwiczenia, których nie można przedstawić na mapie.

Część graficzna planu przeprowadzenia ćwiczenia obejmuje:

- zamiar operacyjno- taktyczny /taktyczny/ stron;
- położenie wyjściowe;
- zarys dynamiki walki;
- rozmieszczenie i osie przesunięcia stanowisk dowodzenia /punktów pracy/ kierownictwa ćwiczenia;

Wszystkie elementy graficznej części planu przeprowadzenia ćwiczenia opracowuje się na mapach w skali zależnej od szczebla, na którym będzie odbywało się ćwiczenie.

Zamiar operacyjno-taktyczny /taktyczny/ stron jest to element graficznej części planu przeprowadzenia ćwiczenia,

który zawiera zamiary walki dowódców przeciwstawnych stron o jeden, czasami dwa^{3/} szczeble wyżej od ćwiczących związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych. Zamiarem stron do ćwiczeń związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych jest decyzja dowódcy ogólnowojskowego, któremu związek taktyczny, oddział czy pododdział jest podporządkowany np. dla ksap pułku zamiarem będzie decyzja dowódcy pułku, dla bsap dywizji - decyzja dowódcy dywizji, dla ppont, Bsap - decyzja dowódcy armii itd.

Podstawę do opracowania zamiaru stron stanowi temat ćwiczenia, koncepcja taktyczno-metodyczna, cele i zagadnienia szkoleniowe, wybrany rejon ćwiczenia oraz ustalony przez autora skład stron. Dla objaśnienia zamiaru stron wskazane jest opracowanie do niego legendy zawierającej dane, których graficznie nie można wyrazić na mapie.

Położenie wyjściowe jest to element graficznej części planu przeprowadzenia ćwiczenia obrazujący sytuację taktyczną w momencie rozpoczęcia ćwiczenia.

Przyjęcie położenia wyjściowego zależy od celów szkoleniowych ćwiczenia oraz przyjętej koncepcji sytuacji taktycznej z której ćwiczący przejdą do działań zgodnie z tematem ćwiczenia.

W położeniu wyjściowym nanosi się czas, rubieże, rejony rozmieszczenia, wykonywania zadań przez elementy, oddziały

3/ O dwa szczeble wyżej zamiar taktyczny /operacyjny/ opracowuje się w stosunku do ćwiczącego dowódcy wówczas, gdy ten działa jako element ugrupowania bojowego o dwa szczeble wyżej od ćwiczącego /np. desantu, OW, OGM /.

i pododdziały ogólnowojskowe i inżynieryjne.

Położenie wyjściowe opracowuje się na mapie zamiaru operacyjno-taktycznego lub na oddzielnej mapie. Niezależnie od sposobu wykonania dokumentów stanowi on podstawę do opracowania założenia taktycznego.

Zarys dynamiki walki jest to element graficznej części planu przeprowadzenia ćwiczenia, wyrażający koncepcję rozegrania poszczególnych sytuacji, w czasie trwania ćwiczenia oraz przedstawiający rozwój działań wojsk własnych i nieprzyjaciela. Opracowuje się go w ten sposób, że na mapę zamiaru stron, lub na oddzielną mapę wrysowuje się zarys zasadniczych sytuacji taktycznych i inżynieryjnych, które mają być rozegrane w ćwiczeniu. Opisując obok etapu, treść etapu, czas i zagadnienia szkoleniowe przewidywane do przerobienia w toku rozgrywania tych sytuacji. Od kierownictwa i pozoracji wymaga się w tym względzie umiejętności pokierowania tak działaniami ćwiczących, aby nie ingerując w ich decyzje i działania doprowadzić do ustalonej zawczasu sytuacji.

Wnikliwa praca zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia nad zarysem dynamiki walki, daje możliwość zaplanowania skomplikowanych sytuacji, a także ułatwia opracowanie pozostałych dokumentów ćwiczenia.

W zarysie dynamiki walki podaje się szczegółowo sytuację dwa szczeble niżej od ćwiczącego z uwzględnieniem dokładnego położenia poszczególnych ćwiczących elementów i pododdziałów inżynieryjnych.

Zarys dynamiki walki jest podstawą do sporządzania kolejnych dodatkowych rozkazów, zarządzeń bojowych lub założeń taktycznych.

Zarys dynamiki walki do ćwiczenia dwustronnego opracowuje się tak samo jak do jednostronnego, zwracając uwagę na to, aby naniesiona na mapę treść sytuacji taktycznych i inżynierskich obydwu stron była w miarę równomierna i wystarczająca do wykonania dalszych niezbędnych dokumentów do ćwiczenia. W razie potrzeby do ćwiczenia dwustronnego opracowuje się również mapy dynamiki oddzielnie dla każdej ćwiczącej strony.

Na planie przeprowadzenia ćwiczenia w części graficznej nanosi się faktyczne i planowane rejony rozmieszczenia stanowisk dowodzenia oraz osie ich przesunięcia.

Czasami, oprócz wyżej już omówionych elementów planu przeprowadzenia ćwiczenia, opracowuje się decyzję stron. Jest to przedstawiona graficznie na mapie planu przeprowadzenia ćwiczenia decyzja ćwiczącego dowódcy, związku taktycznego, oddziału i pododdziału, szefa wojsk inżynierskich, szefa saperów. Powinna być to optymalna decyzja, którą zespół autorski /autor/ ćwiczenia przyjął w czasie opracowywania ćwiczenia. Jest ona opracowywana wówczas, gdy z góry zakłada się, że planowane ćwiczenie będzie prowadzone zgodnie z decyzją autora, a nie ćwiczących dla osiągnięcia zakładanych celów szkoleniowych. Może to mieć miejsce w niektórych tylko ćwiczeniach, takich jak: ćwiczenia grupowe, doświadczalne, pokazowe.

W części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia /załącznik nr 6/ podaje się:

- temat i cele szkoleniowe ćwiczenia;
- rodzaj ćwiczenia;
- czas przeprowadzenia ćwiczenia;
- skład wojsk biorących udział w ćwiczeniu;

- rozmach ćwiczenia /szerokość ugrupowania, głębokość zadań, tempo, nasycenie, stosunek sił i środków, zamiar taktyczny stron/ ;
- dane dodatkowe: przebieg ćwiczenia, warunki prowadzenia ćwiczenia, zamiar taktyczny i zarys działania stron;
- etapy ćwiczenia, czas ich trwania, zagadnienia szkoleniowe i zasadnicze przedsięwzięcia realizowane przez kierownictwo ćwiczenia;
- organizacja pozorowania /podgrywki/ lub działania strony przeciwnej w ćwiczeniu dwustronnym;
- limity przebiegu kilometrów i motogodzin dla pojazdów mechanicznych i maszyn inżynierskich oraz zużycie amunicji, materiału wybuchowego, min i środków pozorowania pola walki;
- organizację łączności i dowodzenia.

Podstawę podziału ćwiczenia na etapy stanowią cele i zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia. Każdy etap ćwiczenia ma odrębne cechy i wymaga stosowania określonych zasad taktycznych i metod pracy. Każdy z etapów ćwiczenia stanowi jak gdyby odrębny temat, będący częścią składową ogólnego tematu zawierający własne cele i zagadnienia szkoleniowe. Poszczególne etapy umiejscawia się w czasie operacyjnym.

Tematem pierwszego etapu ćwiczenia jest zazwyczaj osiągnięcie wyższych stanów gotowości bojowej przez ćwiczący związek taktyczny, oddział, pododdział wojsk inżynierskich. Etap ten zazwyczaj powinien być prowadzony wg. dokumentacji osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej posiadanej przez ćwiczących. Pozostałe etapy powinny być prowadzone zgodnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia. Część opisowa planu przeprowadzenia

ćwiczenia ułatwia kierowanie przebiegiem ćwiczenia, zawiera ogólne dane i przewidywania co do położenia i działania wojsk w toku planowanego ćwiczenia. Nie może on zawierać propozycji decyzji ćwiczących, ani też przewidywanego działania wojsk w wyniku tych decyzji.

Plan przeprowadzenia ćwiczeń kompanijnych opracowuje się w formie planu-konspektu na mapie /załącznik nr 7/.

Obejmuje on:

- tytuł /plan-konspekt/;
- nazwę tematu i cele szkoleniowe dla kompanii jako całości oraz indywidualne dla oficerów, podoficerów, szeregowców;
- zagadnienia szkoleniowe;
- skład szkolonych;
- rodzaj ćwiczenia;
- czas przeprowadzenia ćwiczenia;
- rozmach ćwiczenia;
- warunki przeprowadzenia ćwiczenia;
- limity kilometrów i motogodzin oraz zużycia środków materiałowych;
- sytuację taktyczną;
- strukturę ćwiczenia;
- tabelę kryptonimów;
- sygnały dowodzenia;
- organizację łączności;
- organizację i działanie pozoracji;
- przebieg ćwiczenia w etapach.

Dowódca /szef wojsk inżynieryjnych, szef saperów/ organizujący ćwiczenie /kierownik ćwiczenia/ osobiście przedstawia plan

przeprowadzenia ćwiczenia do zatwierdzenia bezpośrednio przełożonemu. Dokumentację do ćwiczenia brygadowego zatwierdza się nie mniej niż na miesiąc, pułkowego i batalionowego nie mniej niż na trzy tygodnie i kompanijnego na dwa tygodnie przed terminem rozpoczęcia ćwiczenia. Przygotowując plan przeprowadzenia ćwiczenia do zatwierdzenia, należy go odpowiednio opisać. Na mapie, na której są wszystkie elementy graficznej części, wykonuje się napis: PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA /wymienia się rodzaj z kim i na jaki temat ma być prowadzone ćwiczenie a następnie pod tym napisem: CZĘŚĆ GRAFICZNA. Część opisową również tytułuje się tak samo, z tym że pod głównym napisem umieszcza się napis: CZĘŚĆ OPISOWA. Miejscem do złożenia podpisu zatwierdzającego jest lewy górny róg mapy zawierającej graficzną część planu. Jeżeli graficzna część planu opracowana jest na kilku mapach to przełożony zatwierdza tylko zamiar stron. Każdą z części - graficzną i opisową podpisuje dowódca, szef wojsk inżynieryjnych lub szef saperów organizujący ćwiczenie i autor ćwiczenia.

3.2. Założenia taktyczne

Po zatwierdzeniu planu przeprowadzenia ćwiczenia zespół autorski /autor/ ćwiczenia przystępuje do opracowania założenia taktycznego; celem którego jest dostarczenie niezbędnych danych wyjściowych o położeniu wojsk własnych i nieprzyjaciela dla ćwiczących. Stanowi ono podstawę dla ćwiczących do podejmowania decyzji.

Założenie taktyczne /załącznik nr 8/ opracowuje się na podstawie planu przeprowadzenia ćwiczenia, przede wszystkim posługując się zamiarem taktyczno-operacyjnym i położeniem wyjściowym stron.

Założenie opracowuje się w formie pisemnej, a gdy zachodzi konieczność - również z dołączeniem szkicu /mapy z sytuacją wyjściową, oleaty itp./: W ćwiczeniu jednostronnym założenie opracowuje się dla jednej strony, a w dwustronnym dla obydwu stron ćwiczących. W ćwiczeniach grupowych mogą być opracowywane założenia do każdego kolejnego zajęcia.

Treść założenia taktycznego jest zależna od wielu czynników m.in.: rodzaju ćwiczenia, tematu ćwiczenia, czasu wrócenia założenia ćwiczącym, czasu postawienia zadania itp.

Założenie taktyczne zwykle zawiera następujące dane:

- sytuację ogólną wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- sytuację szczegółową wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- sytuację poszczególnych rodzajów wojsk i służb;
- wiadomości uzupełniające /dodatkowe/;
- pracę do wykonania przez ćwiczących.

W ćwiczeniach taktycznych ogólnowojskowych, w których udział biorą również wojska inżynieryjne - do założenia taktycznego opracowuje się sytuacje poszczególnych rodzajów wojsk, a wśród nich sytuację inżynieryjną jako załączniki do założenia taktycznego. Natomiast w ćwiczeniach tylko z wojskami inżynieryjnymi opracowuje się założenie taktyczne, w którym sytuacja inżynieryjna występuje jako jego część składowa /kolejny jego punkt, rozdział/.

Sytuacja ogólna zawiera opis dotychczasowych działań wojsk własnych i nieprzyjaciela i aktualne położenie na określonej godzinie. Położenie to zawiera dane o położeniu wojsk własnych i nieprzyjaciela o jeden /dwa/ szczeble wyżej od ćwiczącego. W położeniu ogólnym podaje się sytuację skażeń promieniotwórczych i chemicznych oraz inne niezbędne dane.

Sytuacja szczegółowa przedstawia położenia i działania ćwiczącego oddziału /pododdziału/, w zakresie wojsk nieprzyjaciela, szczebla równorzędnego z ćwiczącym i podaje się je z dokładnością o dwa szczeble niżej. Część danych o nieprzyjacielu pozostawia się do oceny ćwiczącym. Znaczna część danych szczegółowych powinna być przedstawiona na szkicu /załącznik do założenia/. W ćwiczeniu grupowym położenie szczegółowe może zawierać również zadania bojowe.

Sytuacja poszczególnych rodzajów wojsk i służb opracowywane są przez poszczególnych członków zespołu autorskiego /specjalistów/. Mogą one być ujęte w formie opisowej lub też wrysowane na szkicu "połączenia wojsk własnych i wiadomości o nieprzyjacielu". Dane o sytuacji rodzajów wojsk i służb powinny uwzględniać sytuację ogólnowojskową.

Kolejność problematyki ujętej w sytuacjach poszczególnych rodzajów wojsk jest podobna do treści sytuacji inżynierskiej. Sytuacje poszczególnych rodzajów wojsk powinny być opracowane dla wszystkich rodzajów wojsk biorących udział w ćwiczeniu.

Sytuację inżynierską opracowuje się do wszystkich założeń opracowywanych przez głównego autora ćwiczenia w formie pisemnej dla każdej z ćwiczących stron. Podstawą do opracowania sytuacji inżynierskiej jest założenie ogólne i plan działania wojsk inżynierskich.

W sytuacji inżynierskiej /załącznik nr 9/ podaje się:

- 1°. Wiadomości o sytuacji inżynierskiej nieprzyjaciela:
 - dane o składzie i położeniu wojsk inżynierskich;
 - dane o działalności wojsk w zakresie realizacji przedsięwzięć inżynierskich;
 - charakterystykę techniczną, nowoprowadzonego sprzętu i środków inżynierskich do wyposażenia wojsk;
- 2°. Wiadomości o wojskach własnych:
 - zadania i prace inżynierskie oraz czas ich wykonywania na korzyść ćwiczącego przez szczebel nadrzędny, wzmocnienie z podaniem ilości i rodzaju pododdziałów, rejonów i terminy ich przybycia oraz odesłania po wykonaniu zadań;
 - dotychczasową działalność i aktualne położenie elementów ugrupowania wojsk inżynierskich, stan ich ukończenia w stanie osobowym i sprzęcie oraz czas gotowości do wykonania zadań;
 - stan aktualnego zaopatrzenia pododdziałów ćwiczących /nie podaje się w czasie ćwiczeń z wojskami/ w środki i materiały inżynierskie oraz wielkości dodatkowego przydziału przez szczebel nadrzędny z podaniem rejonów i terminów ich dostarczenia lub odbioru. Charakterystykę techniczną nowego sprzętu inżynierskiego.
- 3°. Wiadomości uzupełniające /dodatkowe/ zawierają zagadnienia, których, nie można ująć w poprzednich punktach, a które mają wpływ na właściwą ocenę sytuacji i podjęcie decyzji m.in. :

- organizację i wyposażenie pododdziałów wzmocnienia;
- dane taktyczno-techniczne urządzeń i obiektów komunikacyjnych lub obronnych nieprzyjaciela, a także dane o terenie i skażeniach, stan dróg;
- terminy składania meldunków o gotowości do działań lub o wykonaniu zadań itp.

4. Praca do wykonania zawiera wskazówki odnośnie przygotowania szkolonych do ćwiczenia. Na przykład w jakiej roli będą występować szkoleni w czasie ćwiczenia /zajęcia/, co muszą wykonać w czasie przygotowania się do ćwiczenia /zajęcie/. W koniecznych przypadkach może być podany wykaz literatury.

Do założenia taktycznego oprócz szkicu mogą być dołączone inne załączniki takie jak: arkusz identyfikacyjny nieprzyjaciela; tabela lub zestawienia stanu ilościowego ludzi i sprzętu; organizacja wojsk; rozmieszczenie punktów zaopatrzenia i ewakuacji medycznej itp. Założenia taktyczne opracowuje się do przeprowadzenia wszystkich ćwiczeń taktycznych od szczebla batalionu wzwyż.

Założenie taktyczne w zależności od tematu i celu, może być doręczone /wręczone/ dowódcy związku taktycznego, oddziału, pododdziału wojsk inżynieryjnych, szefowi wojsk inżynieryjnych, szefowi saperów w czasie: ogłoszenia alarmu; podczas marszu; w rejonie ześrodkowania lub w rejonie wyjściowym do ćwiczenia. Podczas przeprowadzenia ćwiczenia z kompanią, plutonem, drużyną wojsk inżynieryjnych, szkolonych zapoznaje się z sytuacją bojową / na podstawie planu-konspektu, z mapy/.

3.3. Rozkazy, zarządzenia bojowe i zarządzenia zabezpieczenia inżynierskiego

Wszystkie rozkazy, zarządzenia bojowe /załącznik nr 10/ i zarządzenia zabezpieczenia inżynierskiego opracowywane do ćwiczeń i wydawane w trakcie trwania ćwiczeń powinny być opracowywane zgodnie z obowiązującymi wzorami dokumentów zawartych we "Wzorach dokumentów bojowych wojsk inżynierskich" sygn. Inż. 402/77.

W ćwiczeniach brygadowych i pułkowych dla batalionów, a w batalionowych dla kompanii dopuszcza się stosowanie wyiągów z rozkazu bojowego dowódcy, dotyczących tylko danego pododdziału. Dopuszcza się stosowanie obowiązujących skrótów w opracowywaniu zarządzeń bojowych i zarządzeń zabezpieczenia inżynierskiego.

Rozkaz /wyciąg z rozkazu/, zarządzenie bojowe, zarządzenie zabezpieczenia inżynierskiego powinny być wręczone ćwiczącym po zapoznaniu się z założeniem taktycznym w czasie określonym przez kierownika ćwiczenia. Do ćwiczeń brygadowych, pułkowych i batalionowych w/w dokumenty opracowuje się na piśmie, natomiast w ćwiczeniu kompanijnym zarządzenie bojowe szef saperów wydaje ustnie z mapy na podstawie planu-konspektu.

W ogólnowojskowych ćwiczeniach dowódczo-sztabowych z wojskami zarządzenia zabezpieczenia inżynierskiego należy wręczyć szefowi wojsk inżynierskich /szefowi saperów/ razem z rozkazem bojowym i zarządzeniami innych rodzajów wojsk.

Zabrania się ujawniania ćwiczącym treści dokumentów wcześniej, niż zostało to ustalone przez kierownika ćwiczenia.

3.4. Plany działania rodzajów wojsk:

W skład dokumentacji ćwiczeń ze związkami taktycznymi /oddziałami, pododdziałami/ wchodzi plany działania rodzajów wojsk i służb a wśród nich plan działania wojsk inżynieryjnych /załącznik nr 11/.

Plan ten jest zasadniczym dokumentem opracowywanym przez oficera wojsk inżynieryjnych. Wykonany jest na mapie o takiej samej skali jak plan przeprowadzenia ćwiczenia. Podstawą do opracowania planu działania wojsk inżynieryjnych w ćwiczeniu są: wytyczne przełożonego po linii inżynieryjnej; plan przeprowadzenia ćwiczenia oraz siły i środki inżynieryjne planowane do wzięcia udziału w ćwiczeniu.

Dokument ten przedstawia koncepcję użycia wojsk inżynieryjnych w ćwiczeniu ogólnowojskowym oraz rejony wykonania przewidywanych dla nich zadań zabezpieczenia inżynieryjnego i służy szefowi wojsk inżynieryjnych /szefowi saperów/ do kierowania zabezpieczeniem inżynieryjnym działań na danym szczeblu.

Treść planu działania wojsk inżynieryjnych obejmuje: temat, cele szkoleniowe, zagadnienia szkoleniowe i zadania zabezpieczenia inżynieryjnego planowane do realizacji przez wojska inżynieryjne w poszczególnych etapach ćwiczenia;

W zakresie sytuacji ogólnej na plan nanosi się: linie rozgraniczenia zabezpieczonego związku taktycznego /oddziału, pododdziału/, rubież styczości wojsk; rejony i rubieże oraz charakter zadań realizowanych przez oddziały, pododdziały inżynieryjne nieprzyjaciela; system zapór inżynieryjnych nieprzyjaciela w tym zapór z minami jądrowymi; zadanie

zabezpieczanego związku taktycznego /oddziału, pododdziału/; położenie związku taktycznego /oddziału, pododdziału/ na korzyść którego wykonuje się zadania zabezpieczenia inżynierskiego; rozmieszczenie urządzeń tyłowych ćwiczących wojsk; punkty zbiórki uszkodzonego sprzętu; rejony rozmieszczenia pododdziałów remontowych biorących udział w ćwiczeniu; stanowiska dowodzenia kierownika ćwiczenia i związków taktycznych /oddziałów/ na korzyść których wykonywane będą zadania zabezpieczenia inżynierskiego.

W zakresie sytuacji inżynierskiej na plan działania wojsk inżynierskich w ćwiczeniu nanosi się: rejony wyjściowe związków taktycznych /oddziałów, pododdziałów/ wojsk inżynierskich przed rozpoczęciem ćwiczenia, rejony wykonywania planowanych zadań; rejony rozmieszczenia elementów ugrupowania wojsk inżynierskich w czasie trwania ćwiczenia; drogi przegrupowania; rejony rozmieszczenia polowych składów sprzętu i środków inżynierskich, pododdziałów remontu sprzętu inżynierskiego; rejony i miejsca możliwe do pozyskania materiałów do ćwiczeń; stanowiska dowodzenia; rozmieszczenie wojsk inżynierskich sąsiadów z którymi przewidywane jest współdziałanie; rejon zbiórki związku taktycznego /oddziału, pododdziału/ po zakończeniu ćwiczenia; rejon omówienia ćwiczenia dla wojsk inżynierskich biorących udział w ćwiczeniu.

Do poszczególnych etapów ćwiczenia wykonuje się tabele w których podaje się: treść etapu, czas trwania etapu; zadania zabezpieczenia inżynierskiego, które realizowane będą w danym etapie oraz czas ich wykonania i sygnały dowodzenia.

Opracowany przez oficera wojsk inżynierskich plan działania wojsk inżynierskich w ćwiczeniu podpisuje autor a zatwierdza

kierownik ćwiczenia:

3.5. Plan łączności kierownictwa

Plan łączności opracowuje się do wszystkich ćwiczeń oprócz grupowych. Składa się z kilku dokumentów ujmujących organizację łączności kierownictwa z ćwiczącymi dowódcami i sztabami, elementami pozoracji pola walki, a także dane eksploatacyjne zapewniające działanie i wykorzystanie tej łączności.

W zależności od szerebla dowodzenia i zastosowanych środków łączności oraz rozmiarów ćwiczenia opracowuje się:

- instrukcję posługiwania się środkami łączności, kody map, współrzędnych i terenu;
- schemat łączności radiowej wraz z rozliczeniem środków radiowych i danymi do pracy poszczególnych sieci i kierunków;
- schemat łączności radioliniowej i przewodowej z rozliczeniem środków;
- dane łączności radiotelefonicznej;
- tabelę kryptonimów stacji telefonicznych /telegraficznych/ i tabele sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych;
- zarządzenie łączności /wyciąg z zarządzenia łączności/ wraz z danymi radiowymi, radioliniowymi i radiotelefonicznymi.

W planie łączności należy uwzględniać wszystkie relacje /kierunki, sieci/ łączności kierownictwa ćwiczenia, do których ćwiczący dowódcy i sztaby włączają swoje środki. Plan łączności kierownictwa opracowuje się zgodnie z zasadami obowiązującymi w wojskach łączności.

3.6. Plan pozorowania nieprzyjaciela

Plan pozorowania nieprzyjaciela /załącznik nr 18/ jest podstawowym dokumentem służącym do sprawnego, terminowego, bezpiecznego pozorowania pola walki w czasie ćwiczeń taktycznych z wojskami. Opracowuje go pomocnik kierownika ćwiczenia d/s pozorowania nieprzyjaciela, przy ścisłej współpracy z zespołem autorskim /autorem/ ćwiczenia, oraz oficerami rodzajów wojsk, których pododdziały będą brały udział w pozorowaniu pola walki, a zatwierdza go kierownik ćwiczenia.

Podstawę do opracowania planu pozorowania nieprzyjaciela stanowią: plan przeprowadzenia ćwiczenia, wytyczne kierownika ćwiczenia, limity środków pozoracji, wyniki rekonesansu rejonu ćwiczenia.

W planie tym ujmuje się:

- skład i podział pododdziału pozoracji;
- czas działania pozoracji;
- podział środków pozoracji pola walki;
- sygnały dowodzenia pozoracją;
- organizacja łączności dla potrzeb pozoracji;
- rozbudowę inżynierską i stopień zamaskowania;
- rejon wyjściowy, drogi przegrupowania i rejon ześrodkowania pododdziału pozoracji;
- rejonny imitacji wybuchów jądrowych, pożarów i zniszczeń;
- strefy skażeń;
- odcinki, pola imitacji zapór minowych;
- kolejność pozorowania działań nieprzyjaciela w poszczególnych etapach ćwiczenia /nr zadania, rejon pozoracji, czynność

pozoracji, wykonawca, czas gotowości do wykonania zadania, środki pozoracji, kryptonim/.

Plan pozorowania przeciwnika sporządza się na mapie o dużej skali do ćwiczeń od szczebla samodzielnego batalionu wzwyż. Do ćwiczeń taktycznych z wojskami na niższych szczeblach dowodzenia planu pozorowania przeciwnika nie wykonuje się, a zagadnienia pozorowania przeciwnika, rejony, zadania, czas, użycie środków i inne dane umieszcza się na planie-konspekcie. Wszystkie zadania i prace pododdziału pozoracji nanosi się na planie pozorowania przeciwnika kolorem niebieskim.

3.7. Plan podawania wiadomości

Plan podawania wiadomości /załącznik nr 13/ jest dokumentem do ćwiczeń dowódczo-sztabowych. Służy on do podawania ćwiczącym wiadomości w toku ćwiczenia, których ze względu na brak możliwości ćwiczący nie będą mogli uzyskać, a które w realnych warunkach pola walki napływałyby z różnych źródeł rozpoznania, /od przełożonych i podwładnych/.

Należy pamiętać, aby wśród podawanych wiadomości o nieprzyjacielu były wiadomości wymagające oceny przez ćwiczących lub dodatkowego potwierdzenia /maksymalnie do 20%/. Dane przeznaczone do podawania ćwiczącym układa się systematycznie w czasie i przestrzeni zgodnie z przewidywanym rozwojem działań oraz podaniem źródeł ich uzyskania. Do planu podawania wiadomości opracowuje się instrukcję dla osób podgrywających działania wojsk w której podaje się:

- jak opracowany jest plan podawania wiadomości;

- sposób składania meldunków, na jakiej podstawie, kiedy;
- kiedy można podać ćwiczącym sytuacje nie ujęte planem podawania wiadomości;
- jak "premiować" dobre działania a jak "karać" niezgodne z zasadami, normami itp.;
- jak i gdzie należy prowadzić ewidencję otrzymanych zadań i złożonych meldunków;
- komu, kiedy i jak przedstawiać meldunki;
- terminy rozpoczęcia i zakończenia podawania wiadomości;
- jak określać straty;
- czas podawania informacji;
- wytyczne dla zespołu podgrywającego.

Plan podawania wiadomości wykonuje się w formie tabeli która zawiera:

- treść podawanych wiadomości;
- źródło wiadomości /informacji/;
- adresat informacji;
- nadawca informacji;
- czas działania i czas przekazania informacji.

Plan podawania wiadomości opracowuje i podpisuje autor ćwiczenia.

3.8. Plan przedsięwzięć z wykorzystaniem bojowych środków minersko - zaporowych

Plan przedsięwzięć z wykorzystaniem bojowych środków minersko-zaporowych /załącznik nr 14/ wykonuje się do prowadzenia tych ćwiczeń, w których przewiduje się wykorzystanie

bojowych środków minerskich, min bojowych i strzelnie wydłużonych ładunków wybuchowych. Plan ten opracowuje się w formie graficznej na mapie o dużej skali lub szkicu. W planie tym ujmuje się: ugrupowanie nieprzyjaciela i jego przedsięwzięcia inżynierskie; rejony, w których planuje się wykonywanie zadań zabezpieczenia inżynierskiego z bojowymi środkami minerskimi; zadania pododdziałów wyznaczonych do zakładania zapór bojowych; rejony wysadzania materiałów wybuchowych i strzelania IWD; sektory, rejony prac z bojowymi środkami minersko-zaporowymi i ich granice; przednie i boczne pasy bezpieczeństwa; rejony rozmieszczenia punktów kierowania wybuchami; rejony rozmieszczenia magazynu MW pododdziałów wyznaczonych do tych prac; sposób i termin rozliczenia bojowych środków minersko-zaporowych; rozmieszczenie posterunków ubezpieczających rejon prac i sposób utrzymania łączności z nimi.

3.9. Opracowanie metodyczne

Opracowanie metodyczne jest dokumentem podstawowym do przeprowadzenia ćwiczenia grupowego i służy ono do przeprowadzenia na odpowiednim poziomie poszczególnych zajęć, jak również utrzymania ciągłości i obrony koncepcji ćwiczenia. W ćwiczeniach grupowych, opracowanie metodyczne opracowuje się do poszczególnych zajęć według ustalonego wzoru /załącznik nr 15/.

Opracowanie metodyczne powinno zawierać:

- temat zajęcia;
- cel zajęcia;
- czas trwania zajęcia;

- zagadnienia szkoleniowe i podział czasu;
- pomoce naukowe i literaturę;
- wskazówki organizacyjno-metodyczne, które obejmują dane dotyczące organizacji zajęcia, osobistego przygotowania się kierownika, zapoznanie z literaturą, pracę do wykonania przez szkolonych w ramach przygotowania się do zajęć, instruktaże dla szkolonych, sposób przeprowadzenia zajęcia, jego zakończenie;
- przebieg zajęcia. Jest to najistotniejszy element opracowania metodycznego. W rozdziale tym określa się plan i sposób przeprowadzenia poszczególnych zagadnień oraz proponowane rozwiązanie autora. Określając sposób przeprowadzenia poszczególnych zagadnień autor szczegółowo opisuje czynności kierownika ćwiczenia, jego przewidywane postępowanie i spodziewane odpowiedzi szkolonych;
- podsumowanie zajęcia /omówienie zajęcia/, w którym uwzględnia się omówienie przebiegu zajęcia, ze szczególnym zwróceniem uwagi na błędy merytoryczne i niedociągnięcia metodyczne, jakie zostały stwierdzone przez kierownika ćwiczenia oraz wytyczne odnośnie przygotowania się szkolonych do następnych zajęć;
- załączniki /jeżeli się opracowuje/.

Opracowanie metodyczne podpisuje autor ćwiczenia a zatwierdza przełożony zlecający opracowanie ćwiczenia.

3.10. Plan badań

Plan badań /załącznik nr 16/ jest dokumentem opracowywanym do ćwiczeń, w których przewiduje się rozwiązanie

ozy rozpatrzenie problemu badawczego. Podstawą do opracowania planu badań stanowią problemy i cele badawcze ujęte w planie przeprowadzenia ćwiczenia. Problemy badawcze powinny być uwzględnione w etapach ćwiczenia. Plan badań opracowuje się w formie opisowej, który powinien zawierać:

- problemy badawcze;
- cel prowadzonych badań;
- metody i technika prowadzonych badań;
- okres i czas prowadzonych badań;
- warunki prowadzenia badań;
- skład grupy badawczej i badanej;
- zestawienie środków i sprzętu inżynierskiego przeznaczonego do prowadzenia badań;
- limity na realizację badań;
- harmonogram pracy zespołu badawczego /kontrolno-badawczego/;
- czas, kolejność czynności w prowadzonych badaniach, oraz materiał pomocniczy do ewidencjonowania wyników i wniosków z przeprowadzonych badań /w formie tabeli/.

Plan badań opracowuje kierownik zespołu badawczego /który powinien być włączony do składu zespołu autorskiego/ lub autor ćwiczenia.

W planie badań powinny być ujęte problemy z zakresu organizacji planowania oraz wykonania zadań zabezpieczenia inżynierskiego działań bojowych. Przedmiotem badań mogą być wybrane problemy z zakresu przydatności struktur organizacyjnych, wyposażenia, zasad użycia wojsk, warunków terenowych, atmosferycznych i innych czynników wpływających na przebieg zabezpieczenia inżynierskiego działań bojowych. Mogą to być problemy

zarówno w sensie teoretycznego, technicznego jak i praktycznego rozwiązania /wykonania/. Badania powinny być prowadzone z zasady we wszystkich rodzajach ćwiczeń, lecz będą się one znacznie różniły celami, treścią, zakresem, organizacją, sposobem i zaangażowaniem do nich sił i środków.

Treść problemów badawczych powinna głównie wynikać z aktualnych potrzeb wojsk inżynieryjnych. Celowym jednak jest by ich ilość była wnikliwie analizowana i odpowiadała tematowi ćwiczenia. Wyniki przeprowadzonych badań powinny być zweryfikowane w kolejnym ćwiczeniu prowadzonym z innym związkiem taktycznym, oddziałem lub pododdziałem wojsk inżynieryjnych, w innym rejonie /poligonie/.

3.11. Plan omówienia ćwiczenia

Końcowym etapem każdego ćwiczenia jest omówienie ćwiczenia, które ma na celu podsumowanie działalności ćwiczących w toku przeprowadzonego ćwiczenia. Można również wykorzystać omówienie ćwiczenia do pogłębienia wiedzy teoretycznej ćwiczących, poprzez wygłoszenie wykładu /informacji/ związanego z tematem ćwiczenia. W takim wypadku w planie omówienia ćwiczenia ujmuje się temat wykładu /informacji/. Sposób przygotowania omówienia może być różny, niemniej jednak zespół autorksi /autor/ ćwiczenia już zawnazu powinien przygotować plan omówienia ćwiczenia. Plan ten powinien ujmować w chronologicznej kolejności porządek przeprowadzenia omówienia łącznie z jego rozbiorem w czasie i określeniem, kto referuje poszczególne zagadnienia zawarte w planie.

Układ planu omówienia ćwiczenia /załącznik nr 17/
powinien być następujący:

- podanie i wyjaśnienie tematu i celów szkoleniowych ćwiczenia oraz omówienie zagadnień szkoleniowych ćwiczenia;
- zapoznanie uczestników ćwiczenia z zamiarem ćwiczenia i jego realizacją w trakcie ćwiczenia;
- omówienie przebiegu ćwiczenia według etapów;
- analiza i ocena pracy ćwiczących;
- uwagi i wnioski o wykonaniu zadań stojących przed ćwiczącymi i aparatem rozjemczym;
- zalecenia do wykonania przez poszczególne dowództwa i sztaby biorące udział w ćwiczeniu.

Plan omówienia ćwiczenia opracowuje zespół autorski /autor/ a podpisuje kierownik ćwiczenia.

V. ORGANIZOWANIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W WOJSKACH

INŻYNIERYJNYCH

Organizowanie ćwiczeń taktycznych wymaga dużego nakładu pracy dowództw, szefostw oraz wielu komórek organizacyjnych sztabów i pododdziałów. Stanowi ono realizację ogółu złożonych przedsięwzięć umożliwiających właściwe rozpoczęcie i prowadzenie ćwiczenia. Dokumentację do przeprowadzenia ćwiczenia opracowuje zespół autorski /autor/ ćwiczenia, natomiast niezbędne czynności /przedsięwzięcia/ organizacyjne wykonuje najczęściej szefostwo, dowództwo /sztab/, które kieruje przebiegiem ćwiczenia.

Przedsięwzięcia realizowane w etapie organizowania ćwiczenia mają na celu umożliwienie właściwego rozpoczęcia i prowadzenia ćwiczenia zgodnie z opracowaną dokumentacją.

Zakres przedsięwzięć i pracy organizatorów ćwiczenia taktycznego będzie w każdym wypadku zależał od rodzaju ćwiczenia, ćwiczącego szczebla, rozmachu, celów szkoleniowych, możliwości materiałowych i szeregu innych czynników.

Największy zakres prac przygotowawczych występuje w ćwiczeniach z wojskami, co podyktowane jest koniecznością wykonania szeregu prac w terenie.

Organizowanie ćwiczenia powinno się odbywać pod kątem zapewnienia całkowitego przygotowania dokumentacji i szkolenych do osiągnięcia wysokich efektów szkoleniowych oraz przeprowadzenia ćwiczenia w warunkach zbliżonych do współczesnego pola walki. Do zasadniczych przedsięwzięć wchodzących w zakres organizowania ćwiczeń należy zaliczyć:

- wydanie rozkazu dowódcy w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia;
- urządzenie rejonu ćwiczenia;
- zabezpieczenie materiałowe, techniczne i medyczne ćwiczenia;
- zorganizowanie łączności kierownictwa ćwiczenia;
- przygotowanie kierownictwa do ćwiczenia;
- przygotowanie pododdziału pozoracji;
- przygotowanie ćwiczących wojsk /sztabów/;
- przeprowadzenie sprawdzianu dopuszczającego do ćwiczeń w sztabach i pododdziałach związku taktycznego, oddziału i pododdziału wojsk inżynierskich.

Kolejność realizowania wymienionych przedsięwzięć

zależec będzie od konkretnych warunków, w których przyjdzie przygotować wojska do ćwiczeń. Możliwe jest tu równoległe wykonywanie przedsięwzięć.

Dokumentację organizacyjną przygotowuje zespół autorski /autor/ ćwiczenia, a za wykonanie przedsięwzięć w terenie odpowiedzialne są szefostwa wojsk inżynieryjnych /szefowie saperów/, które będą kierować działaniami wojsk inżynieryjnych.

1. Opracowanie rozkazu dowódcy w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia

Rozkaz dowódcy wydaje się z reguły po opracowaniu planu przeprowadzenia ćwiczenia. Wydawany jest w celu uprawomocnienia wszystkich poczynąń związanych z organizowaniem i prowadzeniem ćwiczenia. W takiej sytuacji treść rozkazu dowódcy zależy od tego, jakie sprawy związane z przygotowaniem ćwiczenia zostały wykonane do czasu jego wydania.

Rozkaz dowódcy może być wydany również wcześniej, po rozstrzygnięciu podstawowych spraw z zakresu opracowania ćwiczenia i problemów organizacyjnych, wtedy jego treść jest bardziej ogólna i zobowiązuje poszczególnych wykonawców ujętych w rozkazie do wydania dodatkowych zarządzeń.

Treść rozkazu uzależniona więc będzie od szczegółowości opracowanych przez zespół autorski /autora/ ćwiczenia problemów. W rozkazie dowódcy /załącznik nr 12/ określa się:

- czas przeprowadzenia ćwiczenia;
- temat ćwiczenia;
- cel ćwiczenia;

- skład kierownictwa ćwiczenia i osób funkcyjnych;
- rejon ćwiczenia;
- skład wojsk biorących udział w ćwiczeniu;
- umowne nazwy ćwiczących stron;
- oznakowanie ćwiczących wojsk, kierownictwa i pozoracji;
- przedsięwzięcia mające na celu utrzymanie gotowości bojowej;
- kolejność i zakres przygotowania dowódców, sztabów i pododdziałów, termin i zakres sprawdzianu dopuszczenia do ćwiczenia;
- limity zużycia kilometrów, motogodzin, amunicji, środków inżynierskich i innych materiałów;
- przedsięwzięcia dotyczące tajnego dowodzenia, łączności, zabezpieczenia materiałowego, medycznego, komunikacyjnego i technicznego;
- sposoby zapobiegania stratom i szkodom, jak również przestrzegania zasad bezpieczeństwa w czasie ćwiczeń;
- czas, miejsce i przedsięwzięcia mające na celu zapewnienie właściwego przygotowania do ćwiczenia aparatu kierowniczego, kontrolno-badawczego i pozoracji;
- czas, miejsce przybycia, skład sił i środków wzmocnienia i wsparcia biorących udział w ćwiczeniu;
- czas osiągnięcia gotowości do ćwiczenia.

W rozkazie podaje się wszystkie osoby odpowiedzialne za wykonanie poszczególnych czynności podanych w rozkazie. Rozkaz powinien być dostarczony wszystkim zainteresowanym /wykonującym przedsięwzięcia i biorącym udział w ćwiczeniu/ w terminie zapewniającym możliwość wykonania nakazanych przedsięwzięć.

2. Urządzenie rejonu ćwiczenia

Ważną czynnością w okresie organizowania ćwiczenia jest urządzenie rejonu ćwiczenia. Rejon przeprowadzenia ćwiczenia przygotowuje się do treningów sztabowych, ćwiczeń dowódczo-sztabowych i z wojskami.

W czasie organizowania treningów sztabowych i ćwiczeń dowódczo-sztabowych należy dokonać wyboru rejonu przeprowadzenia ćwiczenia. Najbardziej dogodnym miejscem do ich przeprowadzenia mogą być pomieszczenia w rejonie stałej dyslokacji. Przygotowanie rejonu tych ćwiczeń polega na odpowiednim wyposażeniu pomieszczeń wyznaczonych do przeprowadzenia ćwiczenia i zorganizowaniu łączności między nimi. Oprócz przygotowania pomieszczeń i środków łączności do treningów sztabowych i ćwiczeń dowódczo-sztabowych przygotowuje się:

- mapy /w tym mapy oceny terenu/;
- tabele kodowe;
- opisy geograficzne /opisy rzek, zbiorników wodnych, urządzeń hydrotechnicznych, lasów, środków żeglugi itp./;
- zapewnia się dostęp do wydawnictw fachowych

W ćwiczeniach szkieletowych i z wojskami dowództwa, sztabu i ćwiczące wojska rozmieszczone są w terenie. W okresie organizowania tych ćwiczeń rejonu ich prowadzenia należy odpowiednio przygotować i urządzić. Rejon ten powinien odpowiadać takim warunkom, które pozwolą na rozegranie wszystkich planowanych sytuacji taktycznych, realizacji planowanych zagadnień szkoleniowych, oraz powinien zapewniać warunki maksymalnie zbliżone do współczesnego pola walki. Organizatorem urządzenia rejonu ćwiczenia dla oddziałów /pododdziałów/ wojsk inżynierskich

jest kierownik ćwiczenia, lub oficer z szefostwa wojsk inżynieryjnych /szef saperów/, który odpowiedzialny jest również za dokonanie uzgodnień z władzami terenowymi i komendą poligonu w zakresie wykonania prac przygotowawczych.

Czas, zakres prac i kolejność urządzania rejonu ćwiczeń zależy od tematu, skali szczebla dowodzenia, rozmachu i rodzaju ćwiczenia.

Urządzenie rejonu ćwiczenia zwykle obejmuje:

- wybór miejsc najbardziej odpowiednich do realizacji wszystkich zagadnień szkoleniowych;
- urządzenie i budowę przeszkód i obiektów, przygotowanie niezbędnych konstrukcji, zabezpieczenie przejazdów przez tory kolejowe i drogi asfaltowe, przygotowanie i ustawienie kierunkowskazów, dozorów świetlnych;
- rozbudowę inżynieryjną terenu, a w tym ustawienie planowanych zapór, budowę niezbędnych schronów i innych potrzebnych obiektów fortyfikacyjnych;
- zapozorowanie śladów walki w terenie;
- przeprowadzenie rozpoznania sanitarno-epidemiologicznego i niezbędnych przedsięwzięć sanitarno-higienicznych;
- wybór lub rozbudowę stanowiska dowodzenia kierownictwa ćwiczenia i zorganizowanie łączności;
- uściślenie rejonów i obiektów przewidzianych do wysadzania, minowania i kierunków strzelania ZWD oraz ustalenie i oznakowanie stref bezpieczeństwa;
- uzgodnienie zaopatrzenia w żywność, wodę, zabezpieczenie ogrzewania /podczas prowadzenia ćwiczeń zimą i w okresie chłódów/.

Urządzenie rejonu ćwiczenia realizuje specjalnie do tego celu wydzielony pododdział wojsk inżynierskich z odpowiednim sprzętem. Rejon ćwiczeń urządzać może pododdział pozoracji w danym ćwiczeniu lub inny pododdział w trakcie prowadzenia zajęć programowych i ćwiczeń taktycznych z wojskami na niższym szczeblu.

Wszystkie prace należy wykonywać w ramach granic poligonu, placów ćwiczeń po uzyskaniu zezwolenia na prace od komendy poligonu. Powinny one być wykonane tylko wówczas, gdy jest to niezbędne dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia i uzyskania wysokich efektów szkoleniowych. Prace przewidziane do wykonania w trakcie ćwiczenia nie mogą być wykonane w okresie urzędowania rejonu ćwiczenia.

W razie prowadzenia ćwiczeń poza terenem poligonów lub placów ćwiczeń, wszelkie prace przygotowawcze uzgadnia się z władzami terenowymi. Urządzenie rejonu ćwiczenia powinno być zakończone przed rozpoczęciem szkolenia prowadzonego w terenie z kierownictwem ćwiczenia, zespołem kontrolno-badawczym i pododdziałami pozoracji pola walki.

3. Organizowanie zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego ćwiczenia

Organizowanie zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego ćwiczenia jest czynnością złożoną i pracochłonną. Wymaga zaangażowania wielu ludzi z różnych specjalności do wykonania różnych prac oraz ich właściwej organizacji. Za organizowanie tego zabezpieczenia oprócz dowódcy odpowiadają

zastępca dowódcy - kwatermistrz i szef służb technicznych - zastępca dowódcy oraz szefowie rodzajów wojsk i służb, którzy wydają odpowiednie zarządzenia w tym zakresie.

Organizowanie zabezpieczenia materiałowego, technicznego i medycznego ćwiczenia należy rozpatrywać w dwóch aspektach. Z jednej strony obejmuje ono przygotowanie niezbędnych danych, które będą stanowiły dla ćwiczących podstawę do organizowania tego zabezpieczenia przed ćwiczeniem i będą częścią składową dokumentacji do ćwiczenia. Problem ten występuje we wszystkich ćwiczeniach, szczególnie w ćwiczeniach taktycznych z wojskami. Z drugiej strony organizowanie tego zabezpieczenia polega na przygotowaniu sprzętu, środków materiałowych i medycznych dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia. Niedopuszczalne jest przy tym wykorzystanie dla zabezpieczenia potrzeb aparatu kierowniczego sił i środków z ćwiczących pododdziałów.

W czasie ćwiczeń kierownictwo ćwiczenia powinno zwrócić uwagę, aby zaopatrywanie ćwiczących w środki materiałowe, organizacja zabezpieczenia technicznego i medycznego realizowane były zgodnie z zasadami obowiązującymi w czasie działań bojowych. W tym celu kierownictwo ćwiczenia powinno zwrócić uwagę między innymi na planowanie przez ćwiczących dowódców i sztaby przedsięwzięć w zakresie:

- terminowego składania zapotrzebowań na niezbędne środki i materiały;
- planowania dowozu środków zaopatrzenia;
- dowóz środków zaopatrzenia do ćwiczących wojsk;
- organizowanie zabezpieczenia technicznego w okresie przygotowania do ćwiczenia;

- organizowanie przeglądów technicznych sprzętu.

Wydawanie amunicji, środków pozoracji pola walki, materiałów wybuchowych i środków zapalających powinno odbywać się zgodnie z ustalonymi w tym zakresie zasadami, a protokoły zużycia i spisanie ich z ewidencji powinno nastąpić natychmiast po zakończeniu ćwiczeń. Nie zużyte w czasie ćwiczeń środki dymne, materiały wybuchowe i zapalające oraz suche racje żywnościowe powinny być od żołnierzy natychmiast odebrane.

4. Zorganizowanie łączności kierownictwa ćwiczenia

Za organizację łączności kierownictwa ćwiczenia odpowiedzialny jest szef łączności związku taktycznego /oddziału, pododdziału/ organizującego ćwiczenie, który oprócz sprzętu, środków łączności dostarcza kierownictwu dane do organizacji łączności. System łączności kierownictwa ćwiczenia powinien zapewniać sprawne kierowanie ćwiczącymi, pozorującymi i zespołem kontrolno-badawczym.

Łączność kierownictwa obejmuje: kierownictwo ćwiczenia, pozorację pola walki i pododdziały zabezpieczające /obsługi/. Powinna ona być zorganizowana i rozbudowana przed rozpoczęciem ćwiczenia. Szef łączności opracowuje w tym zakresie szereg dokumentów czynnej łączności dla kierownictwa ćwiczenia. Dla ćwiczących opracowuje się dokumenty do organizacji łączności.

5. Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia

Przygotowanie kierownictwa do ćwiczenia powinno zapewnić jednolitą interpretację celów ćwiczenia, sposobów realizacji

zadań, przyjęcie jednakowych kryteriów ocen, pogłębienie znajomości zasad prowadzenia działań bojowych, dokładne poznanie przyszłego rejonu ćwiczenia oraz przypomnienie miejsca, roli, obowiązków, praw i sposobów pracy podczas wypełniania wyznaczonej funkcji.

Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia należy poprzedzić:

- określeniem obowiązków, praw i sposobów pracy wszystkich osób funkcyjnych w ćwiczeniu;
- skonkretyzowaniem obowiązków uczestników ćwiczenia w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa;
- określeniem kryteriów przyznawania powodzenia ćwiczącym;
- określeniem kryteriów i sposobów zadawania strat w ludziach i sprzęcie;
- ustalaniem sposobów wywoływania i pozorowania nieprzyjaciela;
- określeniem zasad współpracy między członkami kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego.

Każdy z członków kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego w ramach samokształcenia powinien zapoznać się z teorią dotyczącą zagadnień przerabianych w ćwiczeniu oraz dokładnie z dokumentacją ćwiczeń, z organizacją ćwiczących sztabów, związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów, z zasadami warunków bezpieczeństwa i tajnego dowodzenia oraz z działaniem systemu łączności. Ważnym elementem przygotowania kierownictwa do ćwiczenia jest przeprowadzenie instruktażu lub gry decyzyjnej. Celem instruktażu jest dokładne zapoznanie członków kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego z planem przeprowadzenia ćwiczenia, rejonem ćwiczenia oraz koncepcją rozegrania poszczególnych zagadnień. Miejscem instruktażu dla ćwiczeń grupowych i treningów sztabowych

może być sala a dla wszystkich ćwiczeń prowadzonych w terenie sala i teren. W wyniku odbytego instruktażu, każdy członek kierownictwa i aparatu kontrolno-badawczego musi być przygotowany do skutecznego, samodzielnego rozwiązywania zadań taktycznych i metodycznych.

Gra decyzyjna polega na rozegraniu ćwiczenia przez kierownictwa i zespół kontrolno-badawczy ćwiczenia. Wszyscy występują w roli ćwiczących, wykonują zadania jakie mają wykonywać szkoleni. Gra decyzyjną kieruje kierownik ćwiczenia. Celem gry decyzyjnej jest ustalenie sposobów działania wojsk w poszczególnych sytuacjach taktycznych oraz ujednoczenie poglądów co do oceny sytuacji. Do ćwiczeń grupowych i treningów sztabowych gra decyzyjna może odbywać się w salach. Gra decyzyjna do pozostałych ćwiczeń powinna prowadzona być w rejonie ćwiczenia, a uczestnicy gry działają tak jak ćwiczący. W celu przygotowania do ćwiczenia kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego zespół autorski /autor/ ćwiczenia lub kierownik ćwiczenia opracowują plan.

Plan ten zatwierdzony przez dowódcę /szefa/ stanowi podstawę do szkolenia kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego. W planie tym umuje się temat, cele szkoleniowe, czas, zagadnienie szkoleniowe, odpowiedzialnego za przygotowanie, prowadzącego i miejsce prowadzenia zagadnienia.

6. Przygotowanie pododdziału pozorowania nieprzyjaciela

Celem pozorowania nieprzyjaciela oraz imitacji pola walki jest zapewnienie możliwości maksymalnego zbliżenia ćwiczenia do współczesnego pola walki. Pozorowanie dotyczy działalności nieprzyjaciela, jego ugrupowania, oddziaływania ogniowego,

manewru, rozbudowy inżynieryjnej itp. Imitacja pola walki dotyczy działania wojsk własnych nie ćwiczących faktycznie /np. działanie artylerii, lotnictwa, wykonanie uderzeń jądrowych/. Dla zapewnienia sprawnego i ciągłego pozorowania nieprzyjaciela i imitacji pola walki pododdział przeznaczony do pozorowania nieprzyjaciela dzieli się na grupy, które działają w poszczególnych rejonach lub na rubieżach w kolejnych etapach ćwiczenia. Całością sił i środków wydzielonych do pozorowania nieprzyjaciela kieruje pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw pozorowania, który odpowiada również za przygotowanie pododdziałów pozoracji do działań.

Przygotowanie pododdziału pozoracji odbywa się w terenie przyszłego ćwiczenia w formie instruktażu. W czasie instruktażu należy zapoznać z rejonem, czasem i sposobem wykonania pól ogniowych, uderzeń jądrowych, zapór i obiektów inżynieryjnych, oddziaływaniem nieprzyjaciela oraz sygnałami dowodzenia, środkami bezpieczeństwa, organizacją łączności, środkami transportu, miejscami zbiórek po wykonaniu zadań i drog wzdłuż których powinny działać pododdziały pozorowania nieprzyjaciela.

Po omówieniu wszystkich szczegółów dotyczących działania na danej rubieży /rejonie/ pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw pozorowania powinien sprawdzić zrozumienie zadań przez wszystkich uczestników instruktażu.

7. Przygotowanie szkolonych do ćwiczenia

Przygotowanie szkolonych do ćwiczenia odbywa się przez cały czas prowadzenia programowego szkolenia, którego podstawą jest plan szkolenia związku taktycznego, oddziału, pododdziału

wojsk inżynierskich na dany rok. W większości przypadków związki taktyczne, oddziały i pododdziały wojsk inżynierskich są w posiadaniu danych o terminie i temacie ćwiczenia i dlatego do czasu rozpoczęcia ćwiczenia, dowódca /szef wojsk inżynierskich, szef saperów/, powinien zapewnić, aby w czasie programowego szkolenia zwracać większą uwagę na problematykę wynikającą z treści planowanego ćwiczenia.

Przygotowanie do ćwiczenia nie powinno zakłócać toku programowego szkolenia i prowadzić do przeładowania bieżących zagadnień szkoleniowych, zagadnieniami związanymi z tematem planowanego ćwiczenia. Zabrania się kategoriycznie wprowadzać do planu szkolenia nowych zagadnień związanych z ćwiczeniem w miejsce zaplanowanych wcześniej. Niemniej jednak należy zapewnić, wszystkim biorącym udział w ćwiczeniu, przypomnienie warunków bezpieczeństwa, zasad zachowania tajemnicy wojskowej, tajnego dowodzenia, przepisów regulaminów i porządku wojskowego oraz przygotowanie sprzętu do udziału w ćwiczeniu.

Za przygotowanie dowództw, sztabów związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów odpowiada bezpośredni dowódca /szef wojsk inżynierskich, szef saperów/. Przed każdym ćwiczeniem dowódca powinien sprawdzić przygotowanie stanu uzbrojenia, sprzętu bojowego, środków łączności, transportu oraz innych środków zabezpieczenia materiałowego i technicznego.

8. Prowadzenie sprawdzianów

Podstawą dopuszczenia do ćwiczenia taktycznego jest decyzja przełożonego podjęta w oparciu o przedstawione wyniki sprawdzianu,

który przeprowadza się po zrealizowaniu wszystkich zaplanowanych czynności oraz programowych przedsięwzięć organizacyjno-szkoleniowych, a prezentowany poziom wyszkolenia dowództw, sztabów i wojsk gwarantuje osiągnięcie zakładanych celów ćwiczenia. W wypadku stwierdzenia niedociągnięć szkoleniowych podejmuje się przedsięwzięcia zapewniające należyte przygotowanie szkolonych. O doborze form, metod, treści i zakresu sprawdzianu decyduje dowódca /szef wojsk inżynieryjnych, szef saperów/ prowadzący ćwiczenie. Podstawą dopuszczenia do ćwiczenia mogą stanowić również wyniki inspekcji, kontroli szkolenia, różnych treningów, przeglądów itp. prowadzonych przez szczeble nadrzędne.

Sprawdzianem powinny być objęte dowództwa i sztaby, oddziały i pododdziały zaplanowane do udziału w ćwiczeniu oraz sprzęt techniczny, stan zapasów, środków materiałowych wydzielonych do ćwiczenia. W każdym przypadku sprawdzianem należy objąć kwalifikacje dowódców. Podstawą do przeprowadzenia sprawdzianu jest rozkaz do przeprowadzenia sprawdzianu /zarządzenie/ dowódcy /szefa wojsk inżynieryjnych/, szefa saperów/ prowadzącego ćwiczenie. W rozkazie tym należy podać:

- cel sprawdzianu;
- skład komisji prowadzącej sprawdzian;
- związki taktyczne, oddziały lub pododdziały podlegające sprawdzeniu;
- zagadnienia szkoleniowe sprawdzianu;
- przydział środków materiałowego zabezpieczenia sprawdzianu / z limitu jednostki sprawdzającej/.

Do przeprowadzenia sprawdzianów na poszczególnych szczeblach dowodzenia należy wyznaczyć:

- dla kompanii - oficerów sztabu batalionu i pułku;
- dla batalionu - oficerów sztabu pułku, brygady i szefostwa wojsk inżynieryjnych;
- dla pułku i brygady - oficerów z szefostwa wojsk inżynieryjnych.

Termin przeprowadzenia sprawdzianu powinien być wyznaczony z takim wyliczeniem, aby w wypadku stwierdzenia niedociągnięć był jeszcze czas i możliwości ich usunięcia do dnia rozpoczęcia ćwiczenia. Terminy prowadzenia sprawdzianów dla poszczególnych szczebli są następujące:

- dla kompanii - 3-5 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia;
- dla batalionu - 5-10 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia;
- dla pułku - 10-14 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia;
- dla brygady - 14-21 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia;

W wypadku uzyskania przez sprawdzanego oceny negatywnej, należy dokonać powtórnego sprawdzianu znajomości problematyki ocenionej negatywnie. Do ćwiczenia może być dopuszczony związek taktyczny, oddział, pododdział, który ze sprawdzianu uzyskał ogólną ocenę co najmniej dostateczną, a z każdego działu priorytetowego nie niższą niż 3.00.

W związkach taktycznych, oddziałach i pododdziałach skadowanych rozwijanych do ćwiczeń z powołaniem żołnierzy rezerwy sprawdziany należy prowadzić po zakończeniu programowego szkolenia zgrywającego, bezpośrednio przed rozpoczęciem ćwiczenia /średnio w 14-15 dniu szkolenia/.

W zakres sprawdzianu /w zależności od ćwiczenia i specjalności/ mogą wchodzić następujące działy:

- stan moralno-polityczny;
- umiejętności dowódców i wyszkolenie sztabów;

- gotowość alarmowa i mobilizacyjna;
- wyszkolenie taktyczne;
- wyszkolenie ogniowe;
- wyszkolenie specjalne;
- stan techniczny sprzętu i uzbrojenia;
- zabezpieczenie materiałowe i techniczne ćwiczeń.

Wśród działań przewidzianych do sprawdzenia ustala się 3-4 działy priorytetowe, które mogą dotyczyć całości lub tylko wyznaczonych sił i środków.

VI. PROWADZENIE ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH

Po zakończeniu wszystkich prac organizacyjnych i osiągnięciu gotowości do ćwiczeń przez wszystkich biorących udział w ćwiczeniu - kierownictwo ćwiczenia przystępuje do prowadzenia ćwiczenia. Skład kierownictwa ćwiczenia ustalony zostaje w rozkazie /zarządzeniu/ dowódcy /szefa wojsk inżynierskich/ w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia.

Skład kierownictwa ćwiczenia zależy od rodzaju ćwiczenia, rozmachu, warunków przeprowadzenia ćwiczenia i szczebla dowodzenia biorącego udział w ćwiczeniu. Do przeprowadzenia ćwiczeń kompanijnych i batalionowych /w pułku i brygadzie/ powołuje się grupę kierowania. Z reguły składa się ona z dwóch oficerów. W skład kierownictwa ćwiczeń batalionowych /w dywizjach/, pułkowych i brygadowych wchodzi: kierownik ćwiczenia, zastępca kierownika ćwiczenia do spraw politycznych, zastępca kierownika ćwiczenia do działania strony przeciwnej, zastępca kierownika do spraw tyłowych, zastępca kierownika do spraw technicznych,

pomocnik do spraw pozorowania nieprzyjaciela, zespół kontrolno-badawczy, szefowie rodzaju wojsk i służb, grupa podgrywająca.

Kierownik ćwiczenia w toku prowadzenia ćwiczenia jest obowiązany:

- kierować przebiegiem ćwiczenia tak, aby jak najlepiej zrealizować ustalone zagadnienia i osiągnąć zakładane cele;
- systematycznie śledzić aby ćwiczenie przebiegało bez ułatwień i uproszczeń;
- karać za schematyzm i niezdecydowane działanie ćwiczących nie dając im powodzenia, a w rażących przypadkach - wymagać powtórzenia;
- nadzorować przestrzeganie przepisów bezpieczeństwa;
- uogólnić i podkreślić umiejętne i godne naśladowania działania dowódców pododdziałów, najbardziej efektywne zastosowanie sprzętu technicznego i środków inżynieryjnych.

Zastępca kierownika ćwiczenia do spraw politycznych jest obowiązany:

- czuwać nad prawidłową pracą wszystkich sił i środków oddziaływania polityczno-propagandowego w ćwiczeniu;
- koordynować działalność ćwiczących organów partyjno-politycznych;
- informować kierownika ćwiczenia o stanie moralno-politycznym, nastrojach i dyscyplinie ćwiczących wojsk;
- organizować przedsięwzięcia polityczno-propagandowe mające istotny wpływ na przebieg ćwiczenia;
- uogólniać i przekazywać dowódcom i ćwiczącym organom partyjno-politycznym wnioski i zalecenia dotyczące dalszych kierunków działania;

- utrzymywać stały kontakt z zastępcami kierownika ćwiczenia w sprawach związanych z prowadzonym ćwiczeniem;
- organizować doraźną pomoc ćwiczącym organom partyjno-politycznym;
- systematycznie kontrolować wykonanie zadań przez ćwiczące organy partyjno-polityczne;
- utrzymywać kontakt i współdziałanie z terenowymi organami administracji i instancjami partyjnymi;
- dbać o warunki socjalne żołnierzy;
- popularyzować najlepsze formy i metody pracy partyjno-politycznej;
- przedstawiać kierownikowi ćwiczenia wnioski do omówienia z ćwiczenia.

Zastępca kierownika ćwiczenia do działania strony przeciwnej jest obowiązany:

- kierować ćwiczeniem strony przeciwnej zgodnie z wytycznymi kierownika ćwiczenia, planem przeprowadzenia ćwiczenia i planem działania strony przeciwnej;
- znać skład ćwiczących wojsk, aktualne położenie pododdziałów i sztabów w toku ćwiczenia; dokonywać analiz decyzji oraz oceny prawidłowości działania ćwiczących sztabów;
- przedstawiać kierownikowi ćwiczenia propozycje zmian do planu przebiegu ćwiczenia wynikające z praktycznej działalności dowództw i sztabów wojsk;
- kierować pracą podległych sobie zespołów kontrolno-badawczego i podgrywającego;
- wykonywać rozkazy i polecenia kierownika ćwiczenia, w ustalonym terminie składać meldunki o przebiegu ćwiczenia oraz

przedstawiać ocenę działania wojsk;

- przygotować wnioski i materiały do omówienia ćwiczenia i przedstawić je kierownikowi ćwiczenia.

Zastępca kierownika do spraw tyłowych jest obowiązany:

- czuwać nad prawidłową pracą wszystkich sił i środków tyłowych;
- utrzymywać stały kontakt z zastępcami kierownika ćwiczenia;
- organizować doraźną pomoc ćwiczącym organom kwatermistrzowskim;
- stwarzać sytuacje umożliwiające przerobienie zagadnień dotyczących zabezpieczenia materiałowego i medycznego;
- organizować kontrolę terminowości zaopatrywania wojsk we wszelkiego rodzaju środki materiałowe;
- śledzić prawidłowość wykorzystania sprzętu kwatermistrzowskiego;
- meldować kierownikowi ćwiczenia o wynikach wykonywanych zadań przez podległe służby;
- czuwać nad warunkami bytowymi kierownictwa ćwiczenia i zespołu kontrolno-badawczego;
- przygotować materiały i wnioski do omówienia ćwiczenia i przedstawić je kierownikowi ćwiczenia;
- przeprowadzić omówienie ćwiczenia w podległych służbach biorących udział w ćwiczeniu.

Zastępca kierownika do spraw technicznych jest obowiązany:

- czuwać nad prawidłową pracą i wykorzystaniem wszystkich sił i środków remontowych i prawidłową eksploatacją sprzętu technicznego;
- utrzymywać stały kontakt z zastępcami kierownika ćwiczenia;
- kontrolować terminowość remontu sprzętu technicznego;
- kontrolować terminowość zaopatrywania wojsk w części zamienne;

- w toku ćwiczenia stwarzać sytuacje umożliwiające przerobienie zaplanowanych zagadnień zabezpieczenia technicznego;
- meldować kierownikowi ćwiczenia o wynikach wykonywanych zadań przez podległą służbę;
- czuwać nad sprawnością sprzętu technicznego kierownictwa ćwiczenia i zespołu kontrolno-badawczego;
- przygotować wnioski i materiały do omówienia ćwiczenia i przedstawić je kierownikowi ćwiczenia;
- dokonać omówienia ćwiczenia w podległej służbie biorącej udział w ćwiczeniu;

Pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw pozorowania nieprzyjaciela wyznaczony jest spośród doświadczonych oficerów sztabu lub dowódców pododdziałów. Do jego dyspozycji przydziela się pododdział w etatowym składzie lub niezbędną ilość żołnierzy, wyposażonych w środki transportu, łączności, pozorowania i oznakowania pola walki.

Obowiązany jest:

- wykonywać zadania pozoracji, zgodnie z planem pozorowania i ustaleniami otrzymanymi na instruktażu od kierownika ćwiczenia;
- przygotowywać i prowadzić pozorację działań nieprzyjaciela i ochraniać odcinki imitacji pola walki;
- wykonywać w toku ćwiczenia prace zgodnie z poleceniem kierownika ćwiczenia z uwzględnieniem decyzji ćwiczących;
- po zakończeniu ćwiczenia uporządkować i sprawdzić rejony pozorowania, oczyścić z niewybuchów, zniszczyć uzbrojone ładunki materiału wybuchowego, zebrać nie wykorzystane środki pozorowania, sprawdzić broń żołnierzy;

- złożyć meldunek kierownikowi ćwiczenia o oczyszczeniu i uporządkowaniu rejonu pozorowania;
- przeprowadzić omówienie ćwiczenia z pododdziałami pozoracji.

Zespół kontrolno-badawczy powołuje się do ćwiczeń taktycznych od szczebla batalionu wzwyż. Organizuje się go w celu kontroli ćwiczących sztabów i wojsk oraz realizacji wybranych celów badawczych. W skład zespołu powinni wejść oficerowie, poszczególnych /sprawdzanych/ specjalności, o dużym doświadczeniu w zakresie szkolenia wojsk. Oficerowie ci wyznaczeni są do udziału w ćwiczeniu rozkazem /zarządzeniem/ dowódcy /szefa wojsk inżynierskich, szefa saperów/ w sprawie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia. Rozkaz /zarządzenie/ oraz wytyczne otrzymane podczas instruktażu prowadzonego przez kierownika ćwiczenia są dla zespołu podstawą do pracy.

Do obowiązków zespołu należy:

- zapoznanie się dokładnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia i zadaniami postawionymi wojskom;
- prowadzenie kontroli i badań w oparciu o realne działanie dowództw, sztabów i wojsk, opracowywanie wniosków z realizacji poszczególnych zagadnień;
- opracowanie materiału /oceny/ z przeprowadzonej kontroli /badań/ i przedstawienie go kierownikowi ćwiczenia;
- przygotowanie i przedstawienie kierownikowi ćwiczenia materiału do omówienia ćwiczenia;
- czuwanie nad ciągłością, terminowością i prawidłowością wykonywanych zadań zgodnie z wytycznymi kierownika;
- czuwanie nad przestrzeganiem bezpieczeństwa i wykonywaniem zadań w określonych strefach;

- znajomość rozmieszczenia pozorowanych obiektów nieprzyjaciela /faktycznie ustawionych zapór/, granic stref bezpieczeństwa i ustalonych sygnałów;
- sprawdzenie znajomości warunków bezpieczeństwa przez stan osobowy ćwiczących pododdziałów;
- sprawdzenie kierunku strzelania IWD przez pododdziały wojsk inżynieryjnych;
- niedopuszczenie do prowadzenia ognia do obiektów oraz pozorujących wojsk znajdujących się bliżej niż przewidywana instrukcja strefa bezpieczeństwa ;
- w razie nieprzestrzegania zasad bezpieczeństwa przerywanie wykonywania zadań z bojowymi środkami minersko-zaporowymi, oraz natychmiastowe meldowanie o tym kierownikowi ćwiczenia;
- sprawdzenie terenu po zakończeniu wykonywania zadań;
- spowodowanie rozliczenia bojowych środków minersko-zaporowych.

Kategorycznie zabrania się oficerom kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego ujawniać ćwiczącym plan przeprowadzenia ćwiczenia, ingerować w wykonywanie obowiązków przez funkcyjnych i zastępować ćwiczących w rozwiązywaniu postawionych im zadań, z wyjątkiem sytuacji groźących niebezpieczeństwem dla ćwiczących lub innych osób.

Szef wojsk inżynieryjnych /szef saperów/ biorący udział w ćwiczeniach ogólnowojskowych /rodzaju wojsk/ występuje jako szef rodzaju wojsk i kieruje działalnością ćwiczących wojsk inżynieryjnych zgodnie z opracowanym planem działania wojsk inżynieryjnych i wytycznymi kierownika ćwiczenia wynikającymi z sytuacji dynamicznych ćwiczenia i decyzji podejmowanych przez ćwiczących dowódców.

Szef wojsk inżynieryjnych /szef saperów/ obowiązany jest:

- znać sytuację, położenie i zadania podległych pododdziałów a także decyzje i zarządzenia ich dowódców;
- znać miejsca i terminy realizacji zadań przez wojska inżynieryjne;
- zapewnić całkowite przerobienie zagadnień specjalistycznych, zarówno przez całość wojsk jak i przez podległe oddziały;
- uczestniczyć w rozgrywaniu poszczególnych sytuacji bojowych;
- przedstawiać kierownikowi ćwiczenia wszechstronną analizę i ocenę działania komórek i pododdziałów specjalistycznych;
- uczestniczyć w omówieniu ćwiczenia;
- przeprowadzić omówienie ćwiczenia w podległych pododdziałach specjalistycznych;
- nadzorować rozliczenie amunicji i bojowych środków minersko-zaporowych;

Grupa podgrywająca wyznaczana jest do ćwiczeń dowódczo-sztabowych. Skład grupy zależy od rodzaju ćwiczenia, tematu i szczebla ćwiczenia i może wynosić od kilku do kilkunastu oficerów.

Do jej obowiązków należy:

- gruntowne zapoznanie się z planem przeprowadzenia ćwiczenia;
- przygotowanie niezbędnej dokumentacji do podawania wiadomości w poszczególnych etapach ćwiczenia;
- opracowanie planu przekazywania informacji ćwiczącym z uwzględnieniem materiałów dezinformacji i zasad dowodzenia;
- podawanie informacji zgodnie z normami operacyjno-taktycznymi wykonania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego;
- wnoszenie poprawek do planu przekazywania informacji

- w zależności od decyzji ćwiczących i ustaleń kierownika ćwiczenia;
- prowadzenie map i dokumentacji;
 - przedstawienie kierownikowi ćwiczenia prowadzonej dokumentacji;
 - przygotowanie kierownikowi ćwiczenia wniosków o pracy sztabów niezbędnych do omówienia ćwiczenia;

Ćwiczenia taktyczne w zależności od tematu, celów szkoleniowych, rodzaju ćwiczenia, szczebla ćwiczącego oraz konkretnych warunków lokalowych mogą rozpoczynać się w miejscu stałej dyslokacji, rejonach wyjściowych lub rejonach rozmieszczenia /rejon obozowiska/.

W przypadku prowadzenia ćwiczenia z mobilizacyjnym rozwinięciem oddziału lub pododdziału należy zgrać czas rozpoczęcia ćwiczenia z czasem przybycia do jednostki żołnierzy rezerwy.

W większości ćwiczeń pierwszym etapem ćwiczenia jest sprawdzenie osiągania wyższych stanów gotowości bojowej związku taktycznego, oddziału i pododdziału. Etap ten powinien być prowadzony i kontrolowany na podstawie planu osiągania wyższych stanów gotowości bojowej jednostki. W etapie tym mogą być sprawdzane całe jednostki, wybrane sztaby lub pododdziały. Po tym etapie dalszą część ćwiczenia prowadzi się tylko z określonymi siłami i środkami brygady, pułku, batalionu czy kompanii, zgodnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia.

Jeżeli ćwiczenia taktyczne prowadzone są w ramach ćwiczeń ogólnowojskowych /rodzaju wojsk/, wówczas wojska inżynieryjne zgodnie ze swym przeznaczeniem zabezpieczają pod względem inżynieryjnym działanie ćwiczącego szczebla.

Działania wojsk inżynieryjnych w tych ćwiczeniach są ściśle podporządkowane i zsynchronizowane z działaniami ogólnowojskowymi /rodzaju wojsk/.

1. Prowadzenie ćwiczeń grupowych

Każde zajęcie ćwiczenia grupowego należy rozpoczynać od podania tematu, celu oraz układu zajęcia. W każdym zajęciu należy uwzględnić na początku sprawdzenie przygotowania się szkolonych do zajęcia. Podczas sprawdzania przygotowania się szkolonych, kierownik ćwiczenia /prowadzący zajęcia/ kontroluje sposób i dokładność wykonania nakazanych prac, treść notatek, znajomość organizacji wojsk, stopień orientacji w sytuacji taktycznej. Sprawdzenie przygotowania się szkolonych do zajęcia nie powinno trwać dłużej niż 10-15 minut. Po sprawdzeniu przygotowania szkolonych prowadzący zajęcia przystępuje do przeprowadzenia pierwszego zagadnienia szkoleniowego. Kolejność realizacji zagadnień szkoleniowych zależy od wielu czynników m.in. tematu, celów szkoleniowych, poziomu wyszkolenia ćwiczących, czasu, miejsca zajęcia i zabezpieczenia materiałowo technicznego. Przerabianie zagadnienia rozpoczyna się od podania czasu operacyjnego i roli w jakiej szkoleni występują. Następnie ustala się z nimi miejsce pobytu określonego dowódcy /oficera sztabu/ i przebywających z nim oficerów, określa czynności, które powinni oni wykonać oraz podaje czas operacyjny wydzielony na przygotowanie tego zagadnienia. Po upływie określonego czasu poleca się jednemu ze szkolonych przedstawić swoje rozwiązanie. W celu urealnienia warunków pracy można do ćwiczenia grupowego

wprowadzać elementy ćwiczenia dowódczo-sztabowego, wyznaczając ćwiczących w odpowiednim etapie ćwiczenia na inne stanowiska oficerów sztabu, którzy w danym czasie znajdowaliby się razem w jednym miejscu.

Przerabianie zagadnień szkoleniowych w zależności od tematu może się rozpoczynać od analizy zadania, oceny sytuacji, meldowania decyzji, jej uzasadnienia oraz postawienia zadań. Jeżeli kolejne zajęcia są kontynuacją poprzednich, to zajęcia te należy rozpoczynać od zameldowania przez szkolonych wniosków z poprzednich zajęć. Na zajęciach do przedstawienia jednego problemu należy wywoływać 2-3 szkolonych. Kierownik ćwiczenia powinien krótko podsumować występujących /referujących/, wskazując na ich dodatnie i ujemne strony, tak aby następni referujący nie popełniali tych samych błędów. W czasie zajęć grupowych można wykorzystywać środki łączności /do dowodzenia, stawiania zadań i kierowania zabezpieczeniem inżynieryjnym/. Bardzo istotne znaczenie ma właściwe i w odpowiednim czasie ustosunkowanie się do postępowania szkolonych. W toku ćwiczenia grupowego nie należy narzucać szkolonym decyzji autora opracowania metodycznego, ponieważ to nie rozwija w szkolonych moralno-bojowych i dowódczych cech osobowości. Gdy szkoleni rozwiązują błędnie problem, kierownik ćwiczenia wskazuje błędy a następnie podaje właściwe rozwiązanie. Ćwiczenie grupowe w terenie winno być prowadzone na różnych punktach pracy. Po przybyciu na każdym z tych punktów, należy przystąpić do orientacji topograficznej, taktycznej i oceny inżynieryjnej terenu. Następnie przeprowadzić określone zagadnienie. Dla zapewnienia dynamizmu sytuacji, nie należy przekazywać szkolonym wszystkich wiadomości od razu, a tym

bardziej gotowych wniosków. Po wyczerpaniu zagadnień szkoleniowych kierownik ćwiczenia dokonuje podsumowania zajęcia, w którym podaje osiągnięcie celu zajęć, stopień opanowania zagadnień przez szkolonych, dobrze i słabo przygotowanych do zajęć oraz wskazówki do dalszej pracy.

2. Prowadzenie treningów sztabowych

W czasie treningu sztabowego, każdy z ćwiczących występuje na swoim etatowym stanowisku służbowym. Trening może prowadzić bezpośredni dowódca lub wyższy przełożony. Podczas prowadzenia treningu w miejscu rozmieszczenia sztabu szkoleni mogą przebywać w swoich pokojach pracy lub w wyznaczonych do ćwiczeń pomieszczeniach. Trening może być prowadzony również w terenie. Sztab wychodzący na trening w teren zabiera ze sobą etatowe środki łączności i transportu z reguły po sprawdzeniu gotowości bojowej lub alarmowej. Podległe sztaby mogą wychodzić w rejon treningu razem z wyższym sztabem lub oddzielnie. Sposób rozpoczęcia treningu jest zawsze uzależniony od tematu i celów szkoleniowych treningu. Treningi sztabowe o tematyce kompleksowej należy rozpoczynać od sytuacji, w których wymaga się od oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb analizy zadania, oceny sytuacji, podjęcia decyzji oraz postawienia zadań. Kierownik ćwiczenia przekazuje ćwiczącym, treść zadania pisemnie, graficznie lub ustnie, następnie wyznacza czas na pracę sztabu i określa kolejność meldowania. Od momentu rozpoczęcia treningu kierownik ćwiczenia zwraca uwagę na to, aby praca szkolonych była zbliżona do realnych warunków. W toku treningu kierownik ćwiczenia doskonali sztab w planowaniu działań bojowych

i szybkim opracowywaniu dokumentów. W miarę przygotowania poszczególnych dokumentów wykonawcy przedstawiają je do podpisania ćwiczącemu szefowi sztabu, a następnie przekazują kierownikowi ćwiczenia do sprawdzenia i oceny. W treningu ćwiczący powinni wykorzystywać środki łączności, szczególnie w okresie stawiania zadań. Niektóre zagadnienia treninu mogą być rozegrane w terenie np. rekonesans, stawianie zadań itp. Trening sztabowy w terenie odbywa się na regulaminowych odległościach między sztabami. W treningu sztabowym należy dążyć do dynamizacji sytuacji, przekazywania dla ćwiczących wiadomości z różnych źródeł. Należy dążyć aby praca kierownika ćwiczenia i szkolonego sztabu w czasie treningu, odbywała się w takiej kolejności i tak jak w realnych warunkach pracy sztabu.

Trening sztabowy przeprowadza się zgodnie z opracowanym zawnazu planem przeprowadzenia ćwiczenia.

Podczas treningu sztabowego kierownik ćwiczenia ustala stopień teoretycznego i praktycznego przygotowania i wyszkolenia, zdolności organizacyjne, zgranie sztabowe i gotowość sztabu do zapewnienia zdecydowanego i ciągłego dowodzenia wojskami. Pod koniec treningu sztabowego o kompleksowej tematyce, należy stworzyć taką sytuację, która wymagałaby od sztabu przygotowania danych do podjęcia nowej decyzji, wyraźnie zmieniającej pierwotny charakter działań bojowych. Po przedłożeniu wniosków i propozycji, sztab opracowuje decyzję powziętą przez dowódcę.

Na zakończenie treningu sztabowego kierownik ćwiczenia dokonuje jego omówienia.

3. Prowadzenie ćwiczeń dowódczo-sztabowych

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe rozpoczynają się w zasadzie

od ogłoszenia alarmu. Początek właściwego ćwiczenia liczy się od wręczenia założenia taktycznego i ogłoszenia czasu operacyjnego. Ćwiczące sztaby z chwilą rozpoczęcia ćwiczenia zajmują i rozwijają stanowiska dowodzenia, organizują łączność z podległymi sztabami oraz z wojskami. Kierownictwo ćwiczenia zajmuje rejonny zapewniające stałe i dogodnie kierowanie ćwiczeniem i osobisty kontakt ze szkolonymi. Przedstawiciele kierownictwa ćwiczenia i zespół kontrolno-badawczy przybywają do ćwiczących sztabów bezpośrednio przed ogłoszeniem alarmu lub po zajęciu przez sztaby rejonu ześrodkowania /miejsc pracy do ćwiczenia/. Jeżeli został ogłoszony alarm, to kierownik ćwiczenia kontroluje przebieg alarmu, organizację i wyposażenie stanowisk dowodzenia, znajomość sytuacji taktycznej przez ćwiczących. Podobne zagadnienia są przedmiotem kontroli również wtedy, kiedy ćwiczenie nie rozpoczyna się od alarmu z tym, że zamiast przebiegu alarmu kontroluje się dokumentację obowiązującą w czasie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej. Zadania bojowe wszystkim ćwiczącym stawia się równocześnie. Zadania mogą być stawiane ustnie lub pisemnie w formie rozkazów czy zarządzeń bojowych. Równocześnie z postawieniem zadania, niektórzy zastępcy lub pomocnicy kierownika /szefowie rodzajów wojsk i służb/ każdy według swojej specjalności, wydają zarządzenia bojowe dotyczące zabezpieczenia działań bojowych. We wszystkich przypadkach, przy wręczaniu /stawianiu/ zadań należy podać ćwiczącym dokładny termin meldowania decyzji oraz czas osiągnięcia gotowości do działań. Po otrzymaniu zadania ćwiczący przystępują do organizowania działań bojowych.

Od początku ćwiczenia pożądanym jest częste wprowadzanie zmian do sytuacji, aby zmusić ćwiczących do ustawicznej

czujności i nieprzerwanej pracy związanej z dowodzeniem wojskami i jego zabezpieczeniem.

W sytuacji, gdy ćwiczący dowódca /szef wojsk inżynieryjnych, szef saperów/ podejmie decyzję, która nie zapewnia realizacji niektórych zagadnień szkoleniowych, kierownik ćwiczenia powinien wnieść poprawki.

Kierownik ćwiczenia i zespół kontrolno-badawczy wysłuchują decyzji i zadań, które stawiają ćwiczący dowódcy, organizują podsłuch radiostacji ćwiczących sztabów oraz sprawdzają zgodność wykonawstwa zadań z podjętymi decyzjami.

Dane o nowych sytuacjach przekazuje kierownictwo ćwiczenia, zespół kontrolno badawczy oraz grupa podgrywająca zgodnie z ustaleniami kierownika ćwiczenia. Grupa podgrywająca w swoich meldunkach podaje tylko te dane dotyczące działania stron, które w konkretnej sytuacji bojowej może otrzymać dowódca /szef wojsk inżynieryjnych, szef saperów/ od podległych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów.

Duże znaczenie ma ciągłe przekazywanie danych z rozpoznania dotyczących nieprzyjaciela. Treść ich określa zwykle kierownictwo ćwiczenia. Wiadomości o nieprzyjacielu powinny narastać stopniowo w czasie i przestrzeni.

Wydawane w toku ćwiczenia przez dowódcę /szefa wojsk inżynieryjnych, szefa saperów/ rozkazy /zarządzenia/ powinny uwzględniać w swym postępowaniu grupy podgrywające. Jeżeli dowódca brygady, pułku postawił zadanie dowódcy batalionu, to podgrywający w roli dowódcy batalionu podejmuje decyzję i w wyznaczonym czasie melduje ją dowódcy brygady, pułku. Podczas prowadzenia ćwiczeń szkieletowych z oznaczonymi wojskami uwzględnia się

realne działania bojowe tych wojsk.

Rezultaty pracy dowódców i sztabów w ćwiczeniu ocenia się głównie na podstawie ich umiejętności w zakresie dowodzenia. Jeżeli kierownik ćwiczenia ujawni braki w opanowaniu przez ćwiczących ważnych zagadnień szkoleniowych, może on zarządzić przerwę w czasie operacyjnym. W wyznaczonym czasie /astronomicznym/ przerabia się z ćwiczącymi zagadnienia słabo opanowane, a po usunięciu niedociągnięć - ogłasza się znów czas operacyjny i kontynuuje ćwiczenie.

Kierownik ćwiczenia osobiście oraz przez zespół kontrolno-badawczy powinien w toku ćwiczenia ustalić poziom wyszkolenia ćwiczących i zgranie sztabu w zakresie dowodzenia wojskami.

Zastępcy kierownika ćwiczenia, pomocnicy i szefowie rodzajów wojsk i służb oceniają umiejętności ćwiczących w zakresie aplikacyjnego wykorzystania pododdziałów odpowiednich rodzajów wojsk i służb, kierowanie nimi oraz sprawdzają pracę szkolonych szefów rodzajów wojsk i służb nad zrealizowaniem decyzji dowódcy /szefa wojsk inżynierskich, szefa saperów/.

W toku ćwiczenia wszyscy członkowie kierownictwa zbierają i uogólniają uwagi a następnie przekazują swoje sprawozdania kierownikowi ćwiczenia. Sprawozdania mogą być opracowywane według wcześniej przygotowanego schematu w którym kierownik ćwiczenia ustala na jakie zagadnienia w szczególności powinni oni zwrócić uwagę oraz co powinno stanowić ich treść.

4. Prowadzenie ćwiczeń taktycznych z wojskami inżynierskimi

Ćwiczenia taktyczne z wojskami rozpoczynają się od sprawdzenia stanu gotowości bojowej /alarmu/ lub po osiągnięciu

przez szkolonych położenia wyjściowego w myśl otrzymanego uprzednio założenia.

Założenie do ćwiczenia wręcza kierownik ćwiczenia ćwiczącemu dowódcy z takim wyliczeniem czasu, aby zapewnić ćwiczącym właściwe wejście w sytuację bojową.

W ustalonym czasie kierownik ćwiczenia stawia ustnie szkolonym zadania bojowe lub wręcza zarządzenie bojowe. Następnie wydziela ćwiczącym czas na podjęcie decyzji i postawienie zadań dla podwładnych. W czasie wypracowywania decyzji przez ćwiczących dowódców oraz stawiania zadań podwładnym, kierownik ćwiczenia i zespół kontrolno-badawczy obserwują i analizują metody i treści pracy dowództwa i sztabu, zwracając szczególną uwagę na uwzględnienie przez ćwiczących wytworzonej sytuacji taktycznej na polu walki, realność prowadzonych kalkulacji, terminowość stawiania zadań oraz na zagadnienia zabezpieczenia bojowego działań i organizację współdziałania.

Rozgrywanie kolejnych sytuacji przebiega zgodnie z założoną w planie przeprowadzenia ćwiczenia sytuacją taktyczną i na podstawie decyzji ćwiczących dowódców. Praca kierownictwa ćwiczenia i zespołu kontrolno-badawczego powinna przebiegać /być ukierunkowana/ zgodnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia. Wszelkie odstępstwa od tego planu reguluje kierownik ćwiczenia.

W toku ćwiczenia kierownictwo ćwiczenia i zespół kontrolno-badawczy nie tylko powinni kontrolować szkolonych lecz również zapoznawać się dokładnie z podejmowanymi decyzjami, analizować ich wnioski i propozycje oraz studiować przedstawione kalkulacje i dążyć do podniesienia poziomu wyszkolenia ćwiczących. Obserwacji i ocenie podlega również sposób organizowania działań,

a także działania wojsk jako rezultat i kryterium prawidłowości powziętych decyzji. Działalność kierownictwa nie może jednak polegać na wykonywaniu za szkolonych ich obowiązków, hamowałoby to bowiem ich inicjatywę i samodzielność.

Po powzięciu decyzji przez ćwiczącego dowódcę, kierownik ćwiczenia wysłuchuje jej, w razie potrzeby koryguje ją a następnie zatwierdza. Jeśli decyzja ćwiczącego dowódcy nie odpowiada sytuacji taktycznej lub gdy realizacja decyzji mogłaby doprowadzić do naruszenia warunków bezpieczeństwa, kierownik ćwiczenia nakazuje wprowadzić do niej niezbędne zmiany. W niektórych sytuacjach kierownik ćwiczenia może także wyznaczyć dodatkowy czas na przeanalizowanie zadania i przeprowadzenie oceny położenia oraz powtórne zameldowanie decyzji.

W dwustronnym ćwiczeniu taktycznym z wojskami - z uwagi na to, że działania mają charakter ciągły i odbywają się bez skoków w czasie operacyjnym - praca kierownictwa przybiera najtrudniejszą formę i jest bardzo odpowiedzialna. Niezbędne jest, aby praca ta przebiegała szybko i wykluczała czy ewentualnie ograniczała do minimum wszelkie przerwy w działaniu dowódców, sztabów i pododdziałów.

Na podstawie zatwierdzonych decyzji ćwiczące sztaby przystępują do opracowania nakazanych dokumentów i przekazywania zadań pododdziałom. Po otrzymaniu zadań przez wykonawców, pododdziały rozpoczynają swe działania.

W pierwszej kolejności działania rozpoczynają pododdziały pozoracji i rozpoznania inżynierskiego. Na podstawie danych uzyskanych z rozpoznania inżynierskiego ćwiczący dowódcy korygują niektóre elementy swych decyzji oraz kierują działaniem

swych pododdziałów. Oficerowie z zespołu kontrolno-badawczego sprawdzają realność oceny terenu i działań nieprzyjaciela oraz treść, sposób i terminy składania meldunków. Po czym na podstawie danych z rozpoznania i przeprowadzenia analizy otrzymanego zadania dowódcy pododdziałów stawiają zadania swym podwładnym do wykonania konkretnych prac inżynierskich oraz udzielają im wytycznych w sensie organizacyjno-technicznym.

W trakcie wykonywania przez pododdziały prac inżynierskich oficerowie zespołu kontrolno-badawczego sprawdzają jakość technicznego wykonania prac, przestrzeganie warunków bezpieczeństwa oraz zachowanie się ćwiczących stosownie do założonej sytuacji bojowej i podawanych sygnałów ostrzegania.

W wypadku niewłaściwego wykonania prac pod względem technicznym lub stosowania różnych niedozwolonych uproszczeń przez ćwiczących należy na podstawie dodatkowo wprowadzonej sytuacji nakazać powtórzenie wykonania uprzednio otrzymanego zadania.

Zgodnie z ustalonymi zasadami oficerowie zespołu kontrolno-badawczego nie mogą wywierać bezpośredniego wpływu na przebieg pracy ćwiczących dowódców lub sztabów. Niemniej mają oni pełne prawo aktywnego włączenia się w ćwiczenie, a nawet narzucenie swojej woli szkolonym wtedy kiedy decyzje ćwiczących prowadzą do strat materialnych są sprzeczne z przyjętymi zasadami, uniemożliwiają realizację celów szkoleniowych lub gdy wykonanie ich jest niebezpieczne. Nie do przyjęcia są sytuacje kiedy oficerowie zespołu kontrolno-badawczego, opacznie rozumując zalecenia nie wpływania na przebieg ćwiczenia, rezygnują z wszelkiej ingerencji w poczynania ćwiczących, nie stwarzają żadnych pouczających sytuacji ani nie potęgują aktywności

ćwiczących dowódców, sztabów czy pododdziałów.

W przypadku niewłaściwego reagowania ćwiczących na wytworzoną sytuację, bądź też nieprzestrzeganie ustalonych warunków bezpieczeństwa, oficerowie zespołu kontrolno-badawczego dokonują oceny możliwych strat w stanie osobowym, sprzęcie i środkach transportu oraz wykluczają te siły i środki na określony czas z ćwiczenia, nakazując ćwiczącemu dowódcy kontynuować wykonywanie zadania odpowiednio zmniejszonym składem oddziału, pododdziału.

W czasie wykonywania niektórych prac i zadań zabezpieczenia inżynierskiego nocą należy zwracać uwagę na prawidłowe oświetlenie wykonywanych prac, co zapewnia zachowanie warunków bezpieczeństwa lecz nie powinno to pozwolić nieprzyjacielowi na obserwację. Podczas działań w nocy i w warunkach ograniczonej widoczności należy zwrócić uwagę na orientację dowódców w terenie oraz zapewnienie przez nich szybkiego i zdecydowanego działania wojsk.

Dowódca ćwiczącego oddziału, pododdziału powinien w tej sytuacji dokonać odpowiedniej reorganizacji sił i środków oraz kontynuować wykonywanie otrzymanego zadania a jednocześnie zameldować o reorganizacji wykonania zadania przełożonemu.

Wielkość strat w stanie osobowym określają oficerowie zespołu kontrolno-badawczego umownie podając ilość zabitych, rannych, porażonych. Ćwiczący dowódca organizuje pomoc medyczną i ewakuację rannych za pomocą etatowego personelu medycznego. Realizacja przedsięwzięć zabezpieczenia medycznego powinna służyć celowi treningu medycznego w rozwijaniu punktów medycznych, przyjmowaniu i obsłudze rannych.

W przypadku pozorowania wykonania uderzenia jądrowego przez nieprzyjaciela, konieczne jest, aby prowadzona była ocena wyników tego uderzenia przez szkolonych.

Uszkodzony sprzęt inżynierski i pojazdy mechaniczne w czasie uderzeń jądrowych nieprzyjaciela i wykonywania prac powinien zostać naprawiony w miejscu pracy bądź też ewakuowany własnymi siłami i środkami.

Ponowne wykorzystanie umownie uszkodzonego sprzętu może nastąpić dopiero po upływie czasu realnie niezbędnego do wykonania naprawy i tylko w wypadku przedsięwzięcia przez ćwiczących wszystkich niezbędnych środków w tym zakresie. Po zużyciu odpowiedniej wielkości zapasów środków zaopatrzenia materiałowego, amunicji mps itp. bądź też poniesieniu strat, ćwiczący powinni złożyć meldunek oraz odpowiednie zapotrzebowanie na brakujący sprzęt.

W czasie ćwiczeń taktycznych z wojskami nieodzowne jest przerobienie zagadnień z zakresu zaopatrywania i ewakuacji.

Wszystkie rozmowy przez środki radiowe, nie wykluczając kierownictwa ćwiczenia, powinny być prowadzone zgodnie z zasadami tajnego dowodzenia.

Odpowiedzialną rolę w ćwiczeniach taktycznych z wojskami odgrywają pododdziały pozoracji. Powinny one działać zgodnie z planem pozorowania nieprzyjaciela i wytycznymi kierownika ćwiczenia. Aby ćwiczący nie lekceważyli pozoracji, należy szeroko stosować, w każdym etapie, działania dywersyjno-rozpoznawcze nieprzyjaciela. Stwarza to element rzeczywistego zagrożenia ćwiczących, który zmusza ich do realizowania zasad zabezpieczenia bojowego swych przedsięwzięć. Siły i środki pozoracji nieprzyjaciela powinny w maksymalnym stopniu ograniczyć

ćwiczącym swobodę działania. Należy pamiętać o tym, aby w żadnym wypadku nie pozorować pola walki tylko dla uzyskania efektów czysto wzrokowych lub dźwiękowych.

W czasie ćwiczeń nie wolno pod żadnym pozorem przerywać nie ukończonych prac z powodu braku czasu lub stwierdzić umownie ich wykonanie.

Przez cały czas trwania ćwiczenia należy robić wszystko, aby uniknąć nieszczęśliwych wypadków.

Pod koniec ćwiczenia taktycznego z wojskami należy stworzyć taką sytuację, która wymaga dokonania zmian w sposobie realizacji zadań lub przejścia do nowego rodzaju działań.

Po zakończeniu ćwiczenia ćwiczący dowódca, szef saperów i przedstawiciel kierownictwa sprawdzają teren, w którym prowadzono prace z bojowymi środkami minersko-zaporowymi. Znalezione niewybuchy należy zniszczyć na miejscu. O wynikach sprawdzenia terenu należy zameldować kierownikowi ćwiczenia.

5. Omówienie ćwiczenia

Bardzo ważnym elementem składowym ćwiczeń taktycznych jest omówienie ćwiczenia. Może ono być prowadzone w rejonie ześrodkowania po zakończeniu ćwiczenia lub w rejonie stałej dyslokacji. Omówienie prowadzi kierownik ćwiczenia. W czasie omówienia ćwiczenia dokonuje on podsumowania dorobku szkoleniowego osiągniętego przez ćwiczących, wskazując zarówno na pozytywne jak i negatywne zjawiska, które wystąpiły w pracy dowódców i sztabu oraz w działaniach podległych pododdziałów. Zakres i sposób przeprowadzenia omówienia zależą od szczebla,

na którym prowadzone było ćwiczenie oraz tematu, zagadnień i celu szkoleniowego przeprowadzonego ćwiczenia. Sposób i zakres oraz termin i miejsce określa zawsze kierownik ćwiczenia.

Z uwagi na dużą rangę tego przedsięwzięcia, kierownik ćwiczenia powinien wydać swoim zastępcom i zespołowi kontrolno-badawczemu wytyczne odnośnie sposobu i zakresu zbierania spostrzeżeń, uwag i propozycji do omówienia o organizacji i przebiegu przeprowadzonego ćwiczenia. Kierownik ćwiczenia powinien określić wcześniej kryteria oceny działań dowódców, sztabów, oddziałów i pododdziałów. Omówienie ćwiczenia może opracować kierownik ćwiczenia osobiście na podstawie uwag otrzymanych od kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego ćwiczenia, względnie wyznaczony przez kierownika oficer, który zbiera uwagi od kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego. W praktyce kierownik ćwiczenia sam zbiera uwagi i opracowuje materiały do omówienia ćwiczenia z kompanią i batalionem w pułku lub w brygadzie.

W ćwiczeniach taktycznych z batalionem saperów dywizji, pułkiem pontonowym i brygadą saperów do zebrania i opracowania materiałów wyznacza się oficera. Każdorazowo oficerowie kierownictwa i zespołu kontrolno-badawczego powinni przejawiać maksimum wysiłku i obiektywności w ocenie działalności ćwiczących dowództw, sztabów i pododdziałów podając do uzasadnienia swych spostrzeżeń konkretne fakty, kalkulacje prec i czynności.

Samo omówienie ćwiczenia przebiega w zasadzie w dwóch etapach:

- w pierwszym - podaje się temat, cele szkoleniowe, zagadnienia szkoleniowe i omawia plan przeprowadzenia ćwiczenia;
- w drugim - dokonuje się analizy przebiegu ćwiczenia i oceny ogólnej ćwiczących dowództw i sztabów oraz ich oddziałów.

i pododdziałów w poszczególnych etapach. Podczas omówienia ćwiczenia z oddziałami i pododdziałami wojsk inżynierskich mogą być ponadto poruszone zagadnienia teoretyczne dotyczące spraw taktycznych i inżynierskich wpływających na poziom wyszkolenia wojsk.

Na zakończenie omówienia ćwiczenia kierownik określa stopień osiągnięcia zakładanych celów szkoleniowych, ocenia pracę ćwiczących dowództw, sztabu, wyszkolenie i działanie związku taktycznego, oddziału lub pododdziału oraz stawia zadania usunięcia stwierdzonych niedociągnięć. Podczas omawiania niedociągnięć należy podać jak należało tego uniknąć, jak rozwiązać. W ten sposób osiągnięcia i niedociągnięcia, które miały miejsce w ćwiczeniu powinny dotrzeć do tych wszystkich, którzy byli za nie odpowiedzialni - do pojedynczego szeregowca włącznie.

Bardzo istotną funkcję dydaktyczno-wychowawczą spełniają również rozliczenie i ocena wszystkich uczestników ćwiczenia. Dowódcy ćwiczących oddziałów i pododdziałów powinni przeprowadzić we własnym zakresie omówienie z podwładnymi.

Ćwiczenie nie kończy się na omówieniu, lecz z chwilą kiedy ćwiczący powrócą do garnizonu, obsłużą i zakonserwują sprzęt, zlikwidują ewentualne szkody oraz złożą meldunek o zakończeniu ćwiczenia wyższemu przełożonemu.

BIBLIOGRAFIA

1. "Instrukcja o organizacji i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych".
Sygn. Szkol. 520/76 Wyd. MON 1976.
2. "Metodyka szkolenia taktyczno-inżynierskiego. Podręcznik"
Sygn. Inż. 337/71 Wyd. MON 1972.
3. "Metodyka ćwiczeń taktycznych /opracowanie, organizowanie
i prowadzenie/. Podręcznik. Sygn. ASG wewn. 3558/80
Wyd. ASG 1981 r.
4. "Modelowy zakres obowiązków osób funkcyjnych w dywizji".
Sygn. Szt. Gen. 912/79 Wyd. MON 1979
5. "Modelowy zakres obowiązków osób funkcyjnych w pułku".
Sygn. Szt. Gen. 913/79 Wyd. MON
6. "Program szkolenia oddziałów wojsk inżynierskich.
Organizacja szkolenia". Sygn. Inż. 392/75 Wyd. MON 1976
7. "Program prowadzenia ćwiczeń taktycznych i strzelań artylerii.
Część II. Związki taktyczne i oddziały artylerii naziemnej".
Sygn. Art 561/74 Wyd. MON 1975
8. "Rozwinięty tematyczny program szkolenia pododdziałów wojsk
inżynierskich". Sygn. Inż. 392/75 Wyd. MON 1978
9. Płk dypl. Bogdan Szulc. "Przygotowanie i prowadzenie
ćwiczeń taktycznych w oddziałach i ZT. Skrypt" Sygn. ASG WP
wewn. 3791/84 Wyd. ASG 1984 r
10. Płk dypl. mgr Lech Rutkowski. "Zasady opracowania, organi-
zacji i prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynierskich.
Wykład" Sygn. ASG wewn. 3303/77 Wyd. ASG 1977 r

Wydrukowano w 40 egz.

Egz. nr 1-40 Bibl. Nauk. DZS
Wyk. Zespół Ofic. płk Bednarz
Druk ASG WP nr pf-1582/WW
Korekta autorska

TREŚĆ WYTYCZNYCH DOWÓDCY DZ DLA ZESPOŁU
AUTORSKIEGO DO OPRACOWANIA ĆWICZENIA Z bsap

Zgodnie z planem szkolenia wojsk DZ na 198 ... rok,
w dniach 1.9 - 3.9. 198 r. zostanie przeprowadzone z
bsap jednostronne ćwiczenie taktyczne z pozorowanym nieprzyja-
cielem.

Treść wytycznych:

- A. Temat ćwiczenia: "Działanie batalionu saperów w zabezpieczeniu inżynieryjnym natarcia dywizji".
- B. Rodzaj ćwiczenia: Jednostronne ćwiczenie taktyczne z wojskami z pozorowanym nieprzyjacielem.
- C. Ogólne cele ćwiczenia:
1. Zgrać - dowództwo i sztab w zakresie organizacji pracy i kierowania pododdziałami batalionu saperów w zabezpieczeniu inżynieryjnym natarcia dywizji w terenie lesisto-jeziornym w warunkach stosowania broni masowego rażenia ze szczegól-
nym uwzględnieniem forsowania i przeprawy wojsk przez przeszkodę wodną o uregulowanych brzegach.
- pododdziały bsap w wykonawstwie zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w trudnym terenie i ciągle zmieniających się sytuacjach na polu walki w dzień i w nocy.
 2. Doskonalić
- dowódcę batalionu, oficerów sztabu i dowódców pododdziałów w dowodzeniu pododdziałami, podczas alarmu, przegrupowania i wykonywaniu zadań zabezpieczenia inżynieryjnego natarcia dywizji;

- oficerów sztabu w zbieraniu i opracowywaniu danych do podjęcia decyzji przez dowódcę batalionu saperów, przekazywaniu rozkazów i zarządzeń oraz opracowaniu dokumentów bojowych;
- pododdziały bsap w wykonywaniu zadań zabezpieczenia inżynierskiego w warunkach użycia broni masowego rażenia oraz zabezpieczenia forsowania i przeprawy wojsk przez uregulowaną przeszkodę wodną;
- pracę tyłów batalionu w zakresie sprawnego zaopatrzenia pododdziałów i organizacji remontów sprzętu w okresie przygotowania i w czasie prowadzenia natarcia przez dywizję.

3. Sprawdzić:

- przygotowanie bsap do realizacji zadań związanych z procesem osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej zgodnie z obowiązującymi dyrektywami i rozkazami w tym zakresie;
- gotowość alarmową bsap;
- stopień przygotowania sztabu i pododdziałów bsap do wykonania zadań zabezpieczenia inżynierskiego, natarcia dywizji w trudnym terenie.

4. Zbadać:

- możliwości czasowe budowy przepraw kombinowanych przez kanał o uregulowanych brzegach;
- potrzeby czasowe na wykonanie przejść w narzutowych polach minowych nieprzyjaciela różnymi sposobami.

D. Główne zagadnienia szkoleniowe:

1. Sprawdzenie gotowości bojowej i alarmowej.
2. Wypracowanie i meldowanie decyzji przez dowódcę bsap

do zabezpieczenia inżynierskiego natarcia dywizji.

3. Wykonanie przejść w polach minowych nieprzyjaciela.
4. Zabezpieczenie inżynierskie wprowadzenia do walki drugiego rzutu dywizji i odparcia kontrataku nieprzyjaciela.
5. Zabezpieczenie inżynierskie forsowania i przeprawy wojsk przez przeszkodę wodną o uregulowanych brzegach.

E. Rejon ćwiczenia

Ćwiczenie zaplanować na OC DRAWSKO PONORSKIE

- w kierunku OKONEK
- forsowanie i przeprawy zaplanować

F. Termin przeprowadzenia ćwiczenia

G. Skład ćwiczących wojsk

- bsap w pełnym składzie etatowym;
- ksap pz jako pododdział pozoracji;
-

H. Termin opracowania dokumentacji

Całość dokumentacji do ćwiczenia opracować i przedstawić mi do zatwierdzenia w dniu

I. Normy zużycia

Zużycie amunicji, środków pozorowania pola walki i środków materiałowych oraz kilometrów i motogodzin zgodnie z planem szkolenia dywizji na rok i obowiązującymi normami z limitu przeznaczanego na szkolenie bsap.

J. Wymarsz na ćwiczenie transportem własnym. Rejon wyjściowy do ćwiczenia dla bsap zaplanować

K. Ćwiczeniem kierował będzie zastępca dowódcy DZ

ds. liniowych. Pozostałych członków kierownictwa i podległych

zespołów zaplanować ze składu oddziałów i sztabuDZ
oraz szefostwa WInż OW w porozumieniu z szefem wojsk inżynieryjnych OW.

- L. Skład zespołu autorskiego wraz z planem przygotowania ćwiczenia opracuje główny autor ćwiczenia w porozumieniu z kierownikiem ćwiczenia do
- Ł. Powrót po zakończeniu ćwiczenia do miejsca stałej dyslokacji transportem kolejowym. Stacja załadowania: DRAWSKO POMORSKIE.

TEMAT ĆWICZENIA I WYTYCZNE PRZEŁOŻONYCH

Czynności wstępne	Plan przeprowadzenia ćwiczenia	Założenie taktyczne	Plan łączności
Analiza tematu, wytycznych i celów ćwiczenia	Zamiar operacyjny - taktyczny / taktyczny / stron / decyzja dowódcy /	Szkic położenia wojsk własnych	Rozkaz dowódcy w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia
Studiowanie materiałów teoretycznych	Decyzja stron / tylko w ćwiczeniu grupowym /	Arkusz identyfikacyjny nieprzyjaciela	Plan przedsięwzięć inżynierskich z wykorzystaniem boj. środków min., zapor.
Określenie szczegółowych celów i zagadnień szkoleniowych	Położenie wyjściowe	Inne niezbędne wiadomości	Opracowanie metodyczne / tylko w ćwiczeniu grupowym /
Ustalenie planu pracy zespołu autorskiego	Zarys dynamiki walki	Plany działania rodzajów wojsk	Mapa dynamiki walki
Wybór rejonu ćwiczenia	Plan przeprowadzenia ćwiczenia / część opisowa /	Rozkazy i zarządzenia bojowe	Założenia dodatkowe
Opracowanie koncepcji taktyczno-metodycznej ćwiczenia		Plan pozorowania nieprzyjaciela	Przykładowe rozwiązania
Opracowanie planu przygotowania ćwiczenia		Plan regulacji ruchu	
Rekoniesans rejonu ćwiczenia			

Ponadto mogą być opracowane

- plan badań;
- plan podawania wiadomości;
- decyzje stron;
- plan omówienia ćwiczenia;
- instrukcje dla rozjemców.

1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

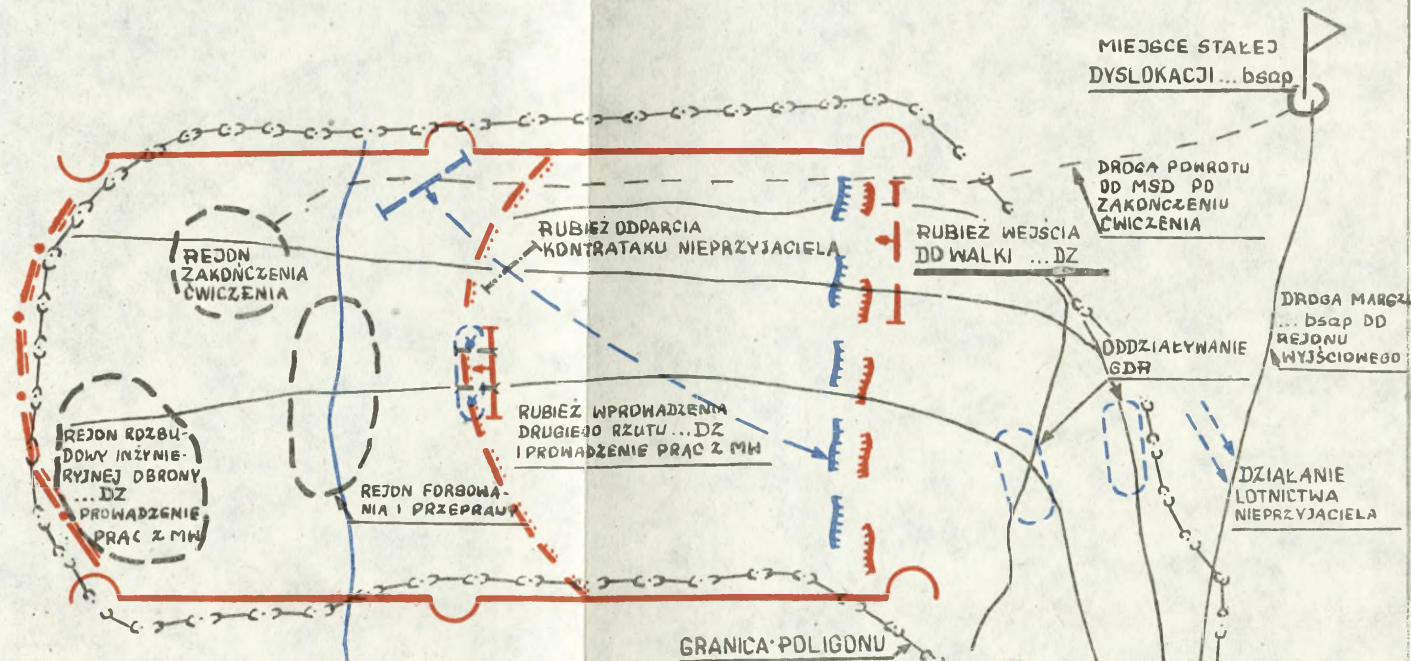
ZATWIERDZAM

KONCEPCJA TAKTYCZNO-METODYCZNA PRZEPROWADZENIA JEDNOSTRONNEGO ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO Z ...bsap NA TEMAT: „DZIAŁANIE bsap W ZABEZPIECZENIU INŻYNIERYJNYM DZIAŁAŃ BOJOWYCH DZ”

POUFNE

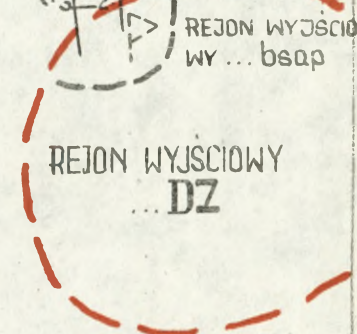
Egz. pojedynczy

- I. GŁÓWNE CELE SZKOLENIOWE ĆWICZENIA**
1. Zgrać dowództwo, sztab i pododdziały bsap w realizacji zadań zabezpieczenia inżynierskiego działań bojowych dywizji w trudnych warunkach terenu lesiasto-jeziornego.
 2. Doskonalić ćwiczących dowódców w wypracowaniu decyzji i dowodzeniu podległymi pododdziałami.
 3.
- II. GŁÓWNE ZADANIA SZKOLENIOWE ĆWICZENIA**
1. Sprawdzenie gotowości bojowej bsap.
 2. Marsz bsap do rejonu wyjściowego.
 3. Rozbudowa inżynier. rejonu wyjściowego.
 4.
- III. SKŁAD WOJSK BIORĄCYCH UDZIAŁ W ĆWICZENIU**
1. bsap ... DZ w etatowym składzie.
 2. ksap ... pz jako pododdział pozoracji.
 3.

IV. ETAPY ĆWICZENIA

ETAP VI	ETAP V	ETAP IV	ETAP III	ETAP II	ETAP I
PRZEGRUPOWANIE DO REJONU ZESRODKOWANIA. OGŁOSZENIE ĆWICZENIA; POCZĄTEK; KONIEC; GODZINY POPOŁUDNIOWE TRZECIEGO DNIA ĆWICZENIA	LIKWIDACJA SKUTKÓW UDERZEŃ BRONI MASOWEGO RAŻENIA POCZĄTEK; KONIEC;	ZABEZPIECZENIE INŻYNIERYJNE POKONANIA PRZESZKODY WODNEJ PRZEZ DYWIZJĘ POCZĄTEK; KONIEC;	ZABEZPIECZENIE INŻYNIERYJNE WPROWADZENIA DO WALKI II RZUTU DYWIZJI I ODPARCIA KONTRATAKU NIEPRZYJACIELA. POCZĄTEK; GODZINY PRZEDPOŁUDNIOWE PIERWSZEGO DNIA ĆWICZENIA	ZABEZPIECZENIE INŻYNIERYJNE PRZEGRUPOWANIA SIŁ DYWIZJI NA RUBIEŻ ATAKU POCZĄTEK; GODZINY NOCNE PIERWSZEGO DNIA ĆWICZENIA. KONIEC; GODZINY RANNE DRUGIEGO DNIA ĆWICZENIA	OGŁOSZENIE ALARMU MARSZ DO REJONU WYJŚCIOWEGO. ROZBUDOWA INŻYNIERYJNA REJONU WYJŚCIOWEGO POCZĄTEK; GODZINY POPOŁUDNIOWE PIERWSZEGO DNIA ĆWICZENIA. KONIEC; GODZINY NOCNE PIERWSZEGO DNIA ĆWICZENIA

AUTOR ĆWICZENIA

ZATWIERDZAM

DOWÓDCA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Data

POUFNE

Egz.nr.....

PLAN PRZYGOTOWANIA

jednostronnego ćwiczenia taktycznego z pozorowanym przeciwnikiem z bsap

I. TEMAT, CELE I ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE

A. TEMAT ĆWICZENIA:

DZIAŁANIE BATALIONU SAPERÓW W ZABEZPIECZENIU INŻYNIERYJNYM
NATARCIA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ

B. CELE SZKOLENIOWE ĆWICZENIA:

1. Zgrać:

- dowództwo i sztab bsap w zakresie właściwej organizacji pracy i kierowania pododdziałami bsap;
.....

2. Doskonalić:

- dowódcę batalionu, oficerów sztabu i dowódców pododdziałów w dowodzeniu pododdziałami podczas osiągania wyższych stanów gotowości bojowej i wykonywania kolejnych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego natarcia dywizji;
.....

3. Sprawdzić:

- stopień przygotowania bsap do realizacji zadań związanych z osiąganiem wyższych stanów gotowości bojowej zgodnie z obowiązującymi dyrektywami i rozkazami;
.....

4. Zbadać:

- potrzeby czasowe na wykonanie przejść w narzutowych polach minowych nieprzyjaciela różnymi sposobami;
- możliwości czasowe, budowy oraz przydatność przepraw kombinowanych przez kanał o uregulowanych brzegach przy wykorzystaniu mostów SMT oraz promów z parku pontonowego PP-64;
-

C. ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE ĆWICZENIA

1. Sprawdzenie stanu gotowości bojowej.
2. Wypracowanie i meldowanie decyzji do marszu oraz zajęcia rejonu wyjściowego.
3.

II. SKŁAD ZESPOŁU AUTORSKIEGO Z OKREŚLENIEM ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA POSZCZEGÓLNE PRZEDSIĘWZIĘCIA ORGANIZACYJNE

A. SKŁAD ZESPOŁU AUTORSKIEGO

1. Główny autor ćwiczenia - szef saperów dywizji
2. Autorzy ćwiczenia:
 - starszy oficer operacyjny z wydziału operacyjnego dywizji;
 - starszy oficer rozpoznania wydziału rozpoznawczego dywizji;
 - starszy oficer łączności z wydziału łączności dywizji;
 - zastępca szefa wydziału politycznego dywizji;
 - starszy inżynier koordynacji służb technicznych dywizji.

B. PRZEDSIĘWZIĘCIA ORGANIZACYJNE

Lp.	Przedsięwzięcia organizacyjne	Odpowiedzialny	Terminy
1.	Zapoznanie z koncepcją taktyczno-metodyczną ćwiczenia	Kierownik ćwiczenia	07.15
2.	Gra decyzyjna z zespołem autorskim	"-
3.	Sprecyzowanie koncepcji taktyczno-metodycznej ćwiczenia i skonfrontowanie jej z terenem w czasie rekonesansu		
4.	Szkolenie kierownictwa ćwiczenia oraz podległych mu zespołów i osób funkcyjnych	"-
5.	Opracowanie pełnej dokumentacji do przeprowadzenia ćwiczenia	Zespół autorski
6.	Opracowanie planu sprawdzianu dopuszczającego do ćwiczenia	Szef sztabu... DZ Główny autor ćwiczenia
7.		

III. SKŁAD KIEROWNICTWA ĆWICZENIA ORAZ PODLEGŁYCH MU ZESPOŁÓW

I OSÓB FUNKCYJNYCH

1. Kierownik ćwiczenia - Z-ca d-cyDZ ds. liniowych.
2. Z-ca kierownika ćwiczenia ds. politycznych - Z-ca szefa wydziału politycznego DZ .
3. Z-ca kierownika ćwiczenia ds. tyłowych - Z-ca kwatermistrza DZ .
4. Z-ca kierownika ćwiczenia ds. technicznych - St. inż. koordynacji Sł. Techn.DZ .

5. Sztab kierownictwa ćwiczenia:

Szef saperów DZ
Oficer Szefostwa Winż OW
Starszy oficer operacyjnyDZ
Kreślacz

6. Zespół kontrolno-badawczy:

Oficer SWinż OW
Pomocnik szefa saperówDZ
.....

7. Szefowie rodzajów wojsk i służb:

Starszy oficer rozpoznaniaDZ
.....

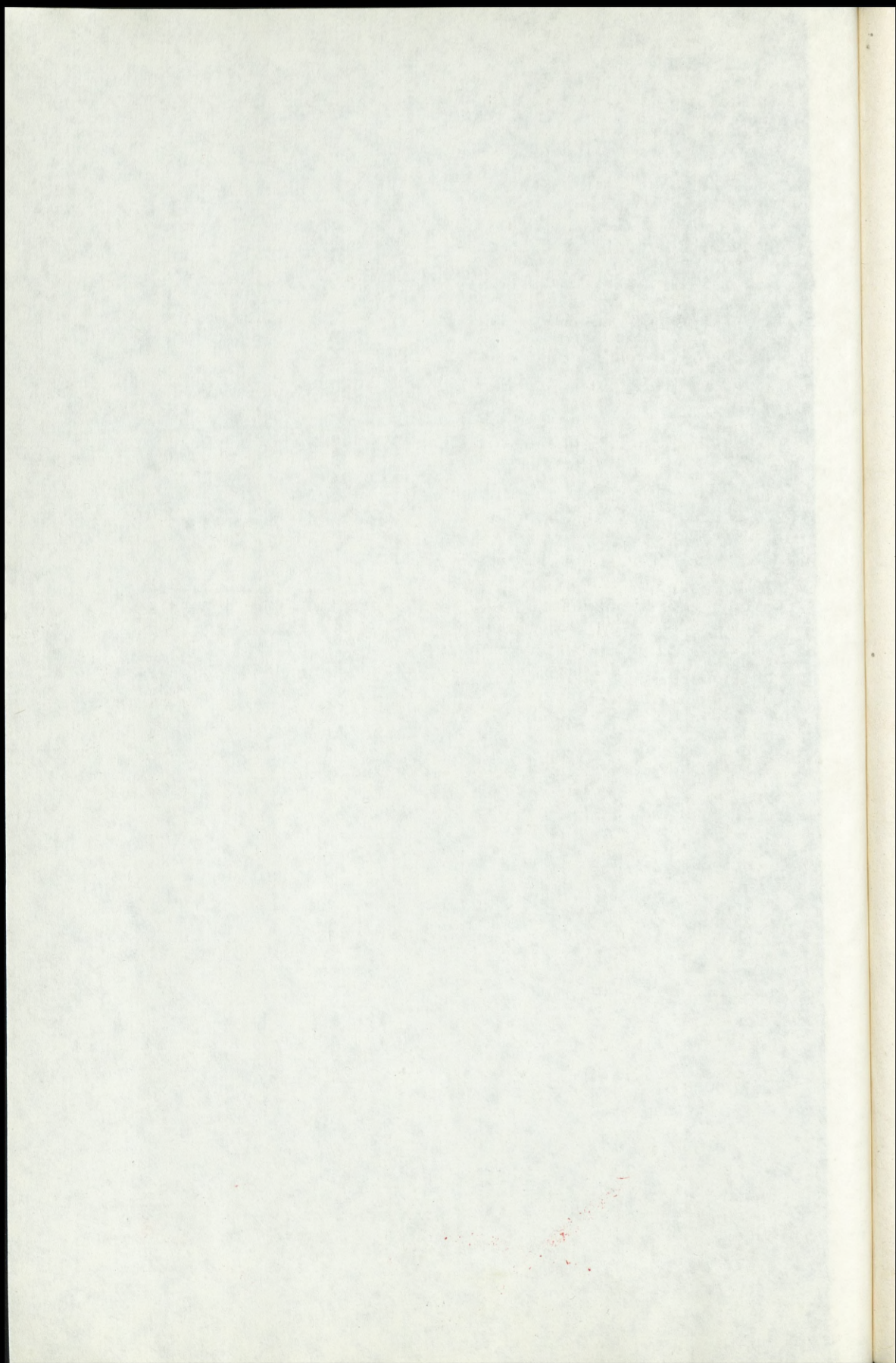
8. Pomocnik kierownika ćwiczenia ds. pozorowania nieprzy-
jaciela - szef saperówpz

IV. ZESTAWIENIE ZASADNICZYCH PRAC ZWIĄZANYCH Z PRZYGOTOWANIEM
REJONU ĆWICZENIA I MATERIAŁOWO-TECHNICZNYM ZABEZPIECZENIEM

1. Uzgodnić z Komendą poligonu i władzami administracyj-
nymi terminy i rejony przeprowadzenia ćwiczenia.
2. Przygotować w rejonie ćwiczenia odpowiednie ilości
środków pozoracji pola walki i materiałów niezbędnych
do zabezpieczenia ćwiczenia.
3.

V. TERMINY

1. Przeprowadzenie rekonesansu 20.07
2. Opracowanie dokumentacji ćwiczenia

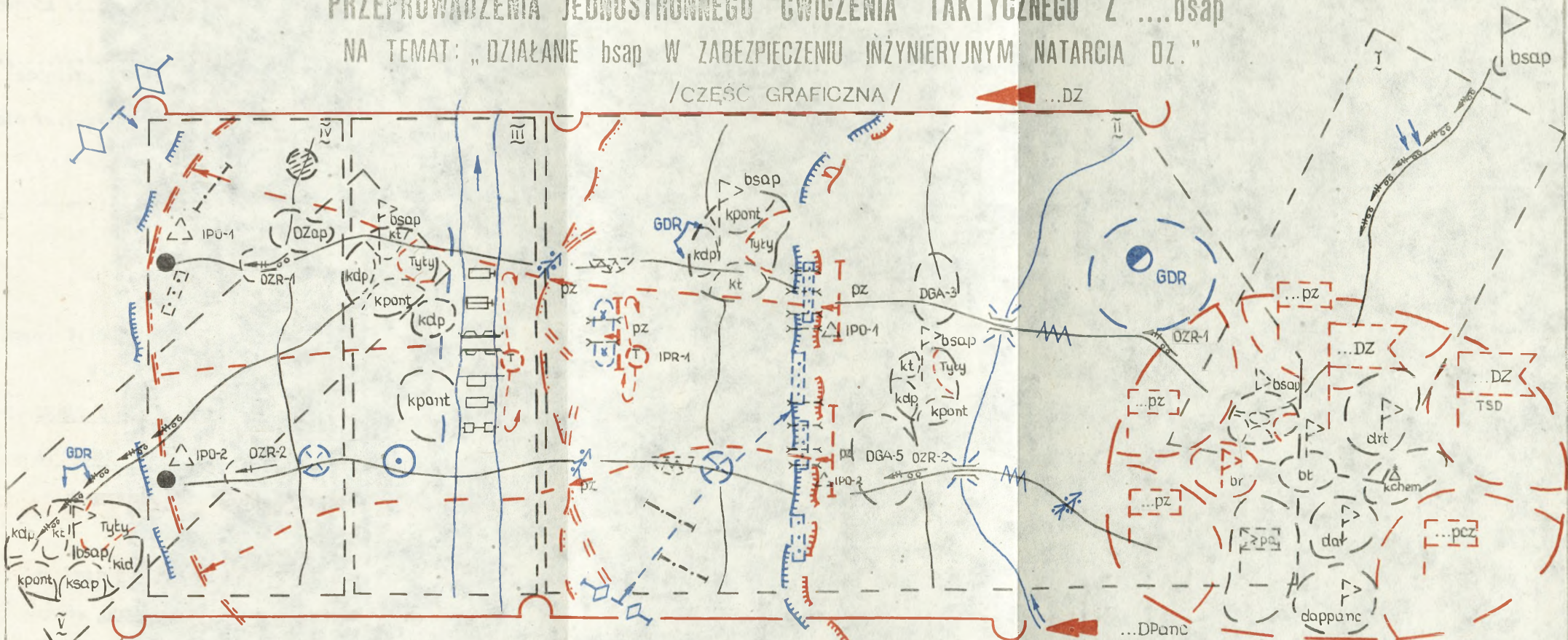
ZATWIERDZAM
DOWÓDCA ...DZ

PLAN

PRZEPROWADZENIA JEDNOSTRONNEGO ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO Zbsap NA TEMAT: „DZIAŁANIE bsap W ZABEZPIECZENIU INŻYNIERYJNYM NATARCIA DZ.”

/CZĘŚĆ GRAFICZNA /

POWIERNE
Egz. pojedynczy

V ETAP ĆWICZENIA

IV ETAP ĆWICZENIA

III ETAP ĆWICZENIA

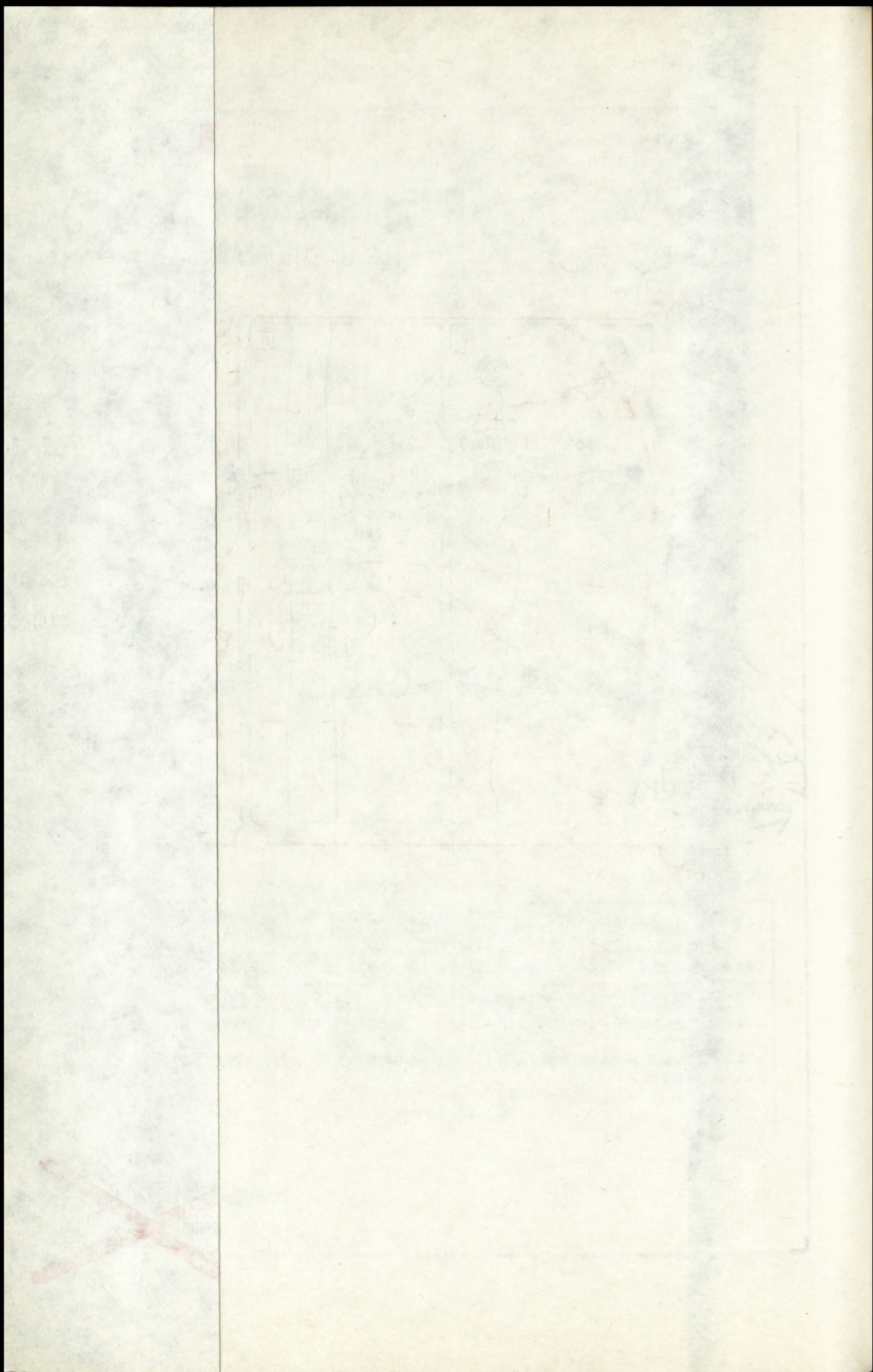
II ETAP ĆWICZENIA

I ETAP ĆWICZENIA

<p>TREŚĆ: ZAKOŃCZENIE ĆWICZENIA</p>	<p>TREŚĆ: ZABEZPIECZENIE INŻYN. OPANOWAN. RUBIEŻY PRZEZ DZ</p>	<p>TREŚĆ: INŻYNIERYJNE FORSOWANIA PRZEZ SZKODY WOD.</p>	<p>WYPRACOWANIE DECYZJI PRZEZ D-cz bsap, ZAB. INŻ. DZIAŁAŃ W CZASIE PRZEBIEGANIA NA RUB. ATAKU I WYKONANIA ZADANIA BLIŻSZEGO.</p>	<p>ALARM BOJOWY, MARSZ DO REJ. WYJŚCIOWEGO, ZAJĘCIE REJONU</p>
<p>CZAS TRWANIA: 8.00-17.00 3.2</p>	<p>CZAS TRWANIA: 18.00 2.2-8.00 3.2</p>	<p>CZAS TRWANIA: 11.00-18.00 2.2</p>	<p>CZAS TRWANIA: 20.00 1.2-11.00</p>	<p>CZAS TRWANIA: 18.00-20.00 1.2</p>
<p>ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE: - WYPRACOWANIE DECYZJI DO MARSZU - POSTAWIENIE ZADAŃ PODODDZ. -</p>	<p>ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE: - ROZPOZNANIE NIEPRZYJACIELA I TERENU - ROZBUDOWA FORTYFIKACYJNA SD DZ -</p>	<p>ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE: - ROZPOZNANIE INŻYNIERYJNE PODEJŚCIA DO PRZESZKODY WODNEJ I MIEJSC URZĄDZANIA PRZEPRAW - URZĄDZENIE PRZEPRAW DESANTOWYCH I PROMOWYCH</p>	<p>ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE: - WYPACOWANIE DECYZJI PRZEZ SZTAB - MELIOWANIE DECYZJI - STAWIANIE ZADAŃ PODODDZ. -</p>	<p>ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE: - OGŁOSZENIE ALARMU BOJOWEGO - SPRAWDZENIE GOTOWOŚCI ALARMOWEJ -</p>

SZEF SAPERÓW ... DZ

ZATWIERDZAM

DOWÓDCADYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ

.....
/stopień, imię, nazwisko/

POUFNE
Egz.nr.....

Dnia

PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA

/część opisowa/

Mapy: 1:100 000

N-33-83,84

I. TEMAT I CELE SZKOLENIOWE

A. TEMAT ĆWICZENIA:

ZABEZPIECZENIE INŻYNIERYJNE NATARCIA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ SIŁAMI BATALIONU SAPERÓW

B. CELE SZKOLENIOWE ĆWICZENIA

1. Zgrać

- pododdziały bsap w realizacji zadań zabezpieczenia inżynierskiego obrony dywizji w trudnych warunkach terenowych, atmosferycznych;

2. Doskonalić

- dowódcę batalionu i dowódców pododdziałów w dowodzeniu pododdziałami podczas osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej oraz wykonywania zadań zabezpieczenia inżynierskiego;

3. Sprawdzić

- stopień przygotowania bsap do realizacji zadań związanych z procesem osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej;

.....

4. Zbadać

- potrzeby czasowe na wykonanie przejść w narzutowych polach minowych nieprzyjaciela różnymi sposobami;

.....

II. RODZAJ ĆWICZENIA

Jednostronne ćwiczenie taktyczne z wojskami z pozorowanym nieprzyjacielem

III. CZAS PRZEFLOWADZENIA ĆWICZENIA

7 - 9.09. 1985 r

IV. SKŁAD WOJSK BIORĄCYCH UDZIAŁ W ĆWICZENIU

1. bsap w pełnym etatowym składzie .

2.

V. ROZMIACH ĆWICZENIA

1. Szerokość pasa natarciaDZ 18-22 km.

2. Głębokość zadań bojowych

3. Tempo działań

VI. DANE DODATKOWE

A. Przebieg ćwiczenia

..... bsap zrealizował szkolenie programowe. Ćwiczenie rozpoczyna się alarmem i wyprowadzeniem pododdziałów bsap do rejonu alarmowego. Z rejonu alarmowego bsap przegrupowuje się do rejonu wyjściowego do działań.DZ przechodzi

do natarcia w godzinach rannych następnego dnia z rejonu wyjściowego położonego w głębi. Po wykonaniu zadania dnia dywizja częścią sił przechodzi do obrony z zadaniem odparcia uderzenia podchodzącego odwodu nieprzyjaciela, a częścią sił zabezpiecza wejście do walki drugiego rzutu armii.

B. Warunki prowadzenia ćwiczenia.

1. Działania prowadzone będą w warunkach dwustronnego zagrożenia użyciem broni masowego rażenia.
2.DZ otrzyma zadanie o 15.00 7.9 a bsap o Meldowanie decyzji szefowi saperówDZ przez dowódcę bsap o
3.

C. Zamiar taktyczny i zarys działania stron

"ZACHODNI"

1. W wyniku dotychczasowych działań wojennych prowadzonych od..... nieprzyjaciel uzyskał znaczne powodzenie opanowując
2.KA/NZ/ dążył do opanowania obszaru W wyniku zdecydowanego oporu wojsk "WSCHODNICH"
3. DowódcaDPanc /NZ/ zdecydował

"WSCHODNI"

1. Po załamaniu natarcia wojsk "ZACHODNICH" i przegrupowaniu odwodów
2. 2 A otrzymała zadanie wejść do bitwy w kierunku z rubieży rozbić W celu realizacji zadania dowódcaA rozkazał dowódcyDZ
3. W związku z otrzymanym zadaniem dowódcaDZ zamierza

VII. ETAPY ĆWICZENIA

Lp.	Czas	Zagadnienia szkoleniowe	Zasadnicze przedsięwzięcia realizowane przez kierownictwo ćwiczenia	Uwagi
1	2	3	4	5

ETAP I. OGŁOSZENIE ALARMU BOJOWEGO, ZAJĘCIE REJONU ALARMOWEGO

PRZEGRUPOWANIE DO REJONU WYJŚCIOWEGO. CZAS TRWANIA

ETAPU 5.00 —

1.	5.00 7.9	Ogłoszenie alarmu bojowego sprawdzenie stanu gotowości bojowej	O 5.00 7.9 kierownictwo ćwiczenia przybywa do rejonu zakwaterowania bsap. Kierownik ćwiczenia nakazuje OSODZ przekazanie sygnału do osiągnięcia pełnej gotowości bojowej	
----	-------------	--	--	--

VIII. ORGANIZACJA POZOROWANIA

Do pozorowania działań nieprzyjaciela wykorzystana będzie ksap zpz. Organizacja i sposób działania pozoracji zgodnie z "Planem pozorowania przeciwnika"

IX. LIMITY

1. Kilometrów i motogodzin

Lp.	Wyszczególnienie	Kierownictwo	Ćwiczące wojska	Pododdziały pozoracji
1.	Transportery			
2.	Elektrownie oświetleniowe			
3.			

2: Amunicji ćwiczebnej i środków pozoracji

Lp.	Wyszczególnienie	Kierownictwo	Ćwiczące wojska	Pododdziały pozoracji
1.	7,62 mm naboje ćwiczebne			
2.	MW /kg/			
3.			

X. ORGANIZACJA ŁĄCZNOŚCI I DOWODZENIA

1. W pierwszym etapie ćwiczenia dowodzenie realizowane będzie z SD zespołu kierowania osiąganiem wyższych stanów gotowości bojowej z wykorzystaniem stacjonarnego systemu łączności.

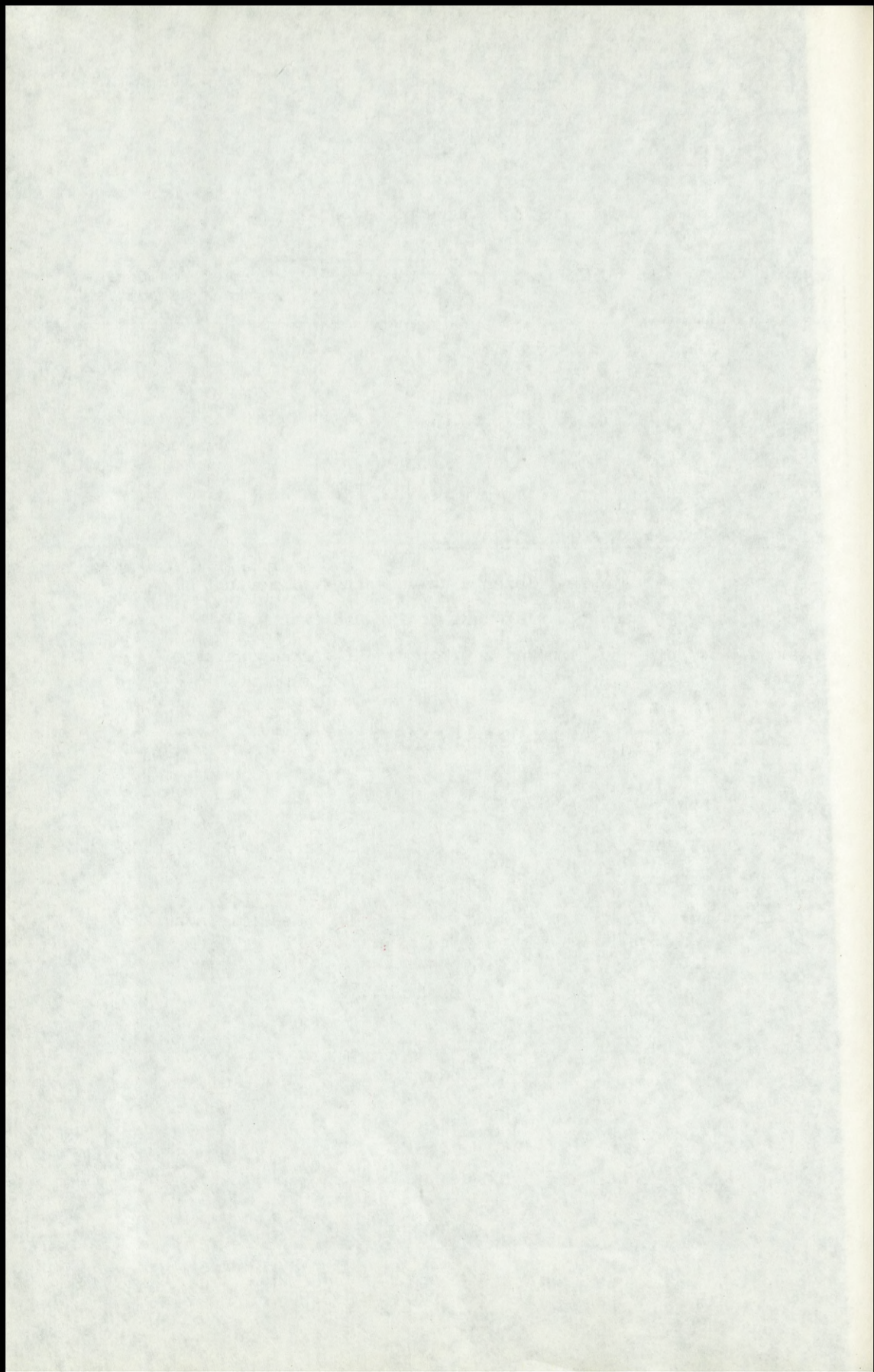
2.

SZEF SAPERÓWDZ

SZEF SZTABUDZ

.....
/stopień, imię, nazwisko/

.....
/stopień, imię, nazwisko/

POUFNE
Egz. pojedynczy

ZATWIERDZAM
DOWÓDCA 2pz

PLAN-KONSPEKT
DO PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO Z ksap 2pz
TEMAT: „ZABEZPIECZENIE INŻYNIERYJNE DZIAŁAŃ BOJOWYCH PUŁKU SIŁAMI ksap.”

1. CELE SZKOLENIOWE:

A. ZGRAĆ

- PODODZIAŁY ksap W WYKONYWANIU ZADAŃ ZABEZPIECZENIA INŻYNIERYJNEGO W SKOMPLIKOWANYCH SYTUACJACH NA POLU WALKI W DZIEŃ I W NOCY

B. DOSKONALIĆ

- DOWÓDCÓW WSZYSTKICH SZCZEBLI W DOWODZENIU PODLEGLYMI PODODZIAŁAMI, W STAWIANIU ZADAŃ

C. SPRAWDZIĆ

- GOTOWOŚĆ BOJOWĄ ksap 2 pz,
- STOPIEŃ PRZYGOTOWANIA ksap DO KOMPLEKSOWEGO WYKONANIA ZAD.ZAB.INŻ. DZIAŁAŃ BOJOWYCH PUŁKU

D. ZHADAĆ

- POTRZEBY CZASOWE NA ZEBRANIE TRALÓW KMT-5 PO PRZELAMANIU PIERWSZEJ RUBIEŻY OBRONY NIEPRZYJACIELA

2. ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:

- A. SPRAWDZENIE GOTOWOŚCI ALARMOWEJ
- B. ROZPOZNANIE INŻYNIERYJNE PRZEDNIEGO SKRAJU OBRONY NIEPRZYJACIELA.
- C.

9. SYTUACJA TAKTYCZNA: *Z A C H O D N I*:

W WYNIKU ZDECYDOWANEGO OPOKRU "WSCHODNICH", PONIESIENIA ZNACZNYCH STRAT ORAZ BRAKU ODWODÓW PRZECHODZI DO DZIAŁAŃ OPÓZNIAJĄCYCH NA KIERUNKU PODODZIAŁY ... BZ/NZ/ WYSZYLI NA RUBIEŻ GDZIE PRZECHODZI DO OBRONY WYKORZYSTUJĄC DOGODNE WARUNKI TERENOWE, CELEM OPÓZNIENIA "WSCHODNICH" DO CZASU PODEJŚCIA ŚWIEŻYCH SIŁ W PRZEWIDYWANIU PROWADZENIA DZIAŁAŃ ZACZEPNYCH.

3. RODZAJ ĆWICZENIA

JEDNOSTRONNE ĆWICZENIE TAKTYCZNE Z POZOROWANYM NIEPRZYJACIELEM

10. STRUKTURA ĆWICZENIA: *W S C H O D N I*:

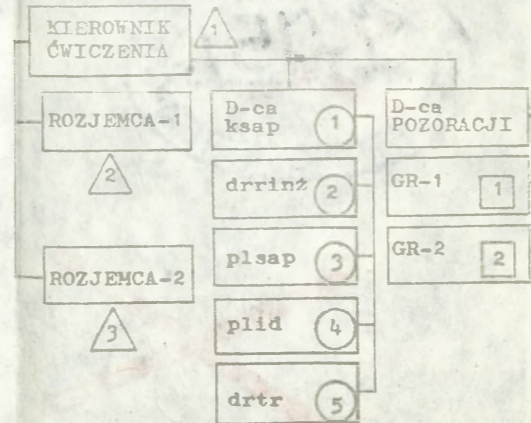
ZALAMALI NATARCIE WOJSK "ZACHODNICH" NA RUBIEŻY I PO PODCIĄgniĘCIU Z GŁĘBI DRUGICH RZUTÓW W GODZINACH RANNYCH PRZECHODZI DO NATARCIA W KIERUNKU

4. CZAS PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA

3.00 25.9 - 14.00 27.9

5. SKŁAD WOJSK BIORĄCYCH UDZIAŁ W ĆWICZENIU

- A. ksap 2 pz - SKŁAD ETATOWY
- B. plsap 3 pz - PODODZIAŁ POZORACJI

6. ROZMACH ĆWICZENIA

- A. GŁĘBOKOŚĆ ZADAŃ BOJOWYCH - 20 km
- B. SZEROKOŚĆ UGRUPOWANIA - 10 km
- C. TEMPO DZIAŁAŃ: MARSZ - 20 km/godz.
- NATARCIE - 3-4 km/godz.

11. ZADANIA POZORACJI

Nr zad.	OBIEKT	KTO POZORUJE	ZADANIA POZORACJI	ŚRODKI POZORACJI	ILOŚĆ
1.	MOST	GR-1	DZIAŁANIE GDR	Am. wiciz Petardy	70 5
2.

7. WARUNKI PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA

ksap 2 pz ODBYŁA PROGRAMOWE SZKOLENIE NA OC NA ZAKOŃCZENIE SZKOLENIA ZABEZPIECZA POD WZGLEDNEM INŻYNIERYJNYM ĆWICZENIE 2 pz. PO ZAKOŃCZENIU ĆWICZENIA ksap ZEŚRODKOWUJE SIĘ W DOTYCHCZASOWYM REJONIE SZKOLENIA CELEM KONTYNUOWANIA PLANOWYCH ZAMIERZEŃ.

12. SCHEMAT ŁĄCZNOŚCI

Nr. elem.	NAZWA SIECI	Kier. ówicz	D-ca ksap	D-ca plsap	D-ca pozor.	D-ca GRUP POZORACJI
81						
82						

8. LIMITY

A. KILOMETRÓW I MOTOGODZIN

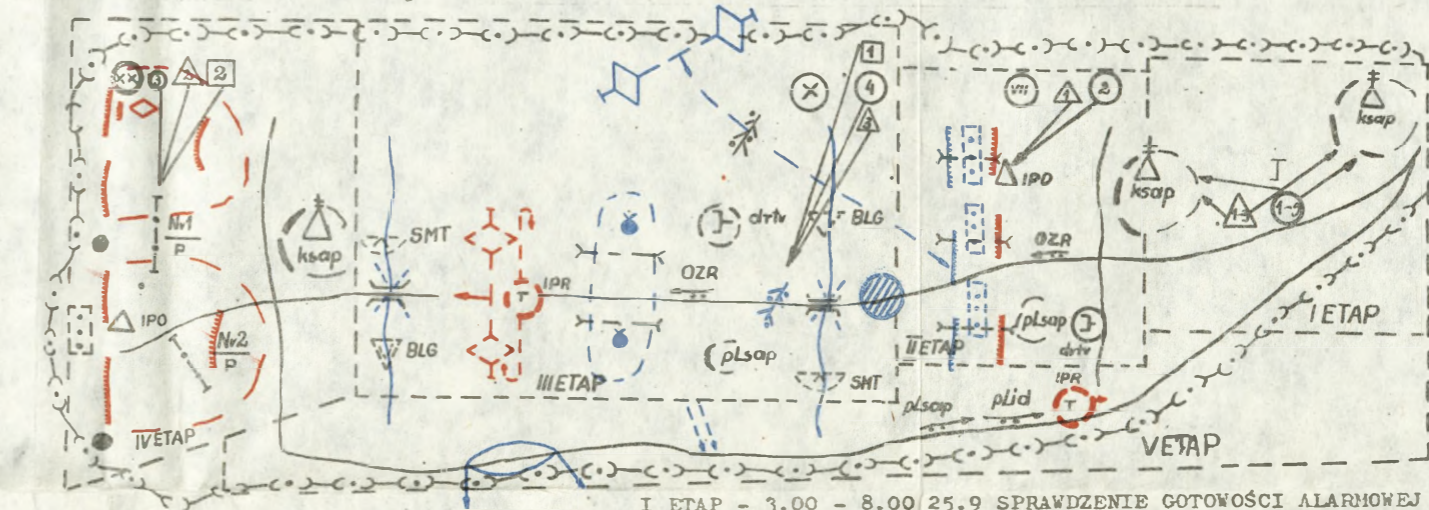
Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	KIEROWNICTWO	2ksap	POZORACJA	RAZEM
1	Samochody	150 km	100 km	100 km	350 km
2

B. ZUŻYCIE ŚRODKÓW POZORACJI

Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	2 ksap	POZORACJA	RAZEM
1.	7,62mm RWP 43 cw.	300 szt.	400 szt.	700 szt.
2.

13. SYGNALY DOWODZENIA

Lp.	TREŚĆ SYGNAŁU	RADIO	RAKIETA	ŚWIATŁO
1.	OTWORZYĆ OGIEŃ	RAJÓJ	1 BIAŁA	○
2.

I ETAP - 3.00 - 8.00 25.9 SPRAWDZENIE GOTOWOŚCI ALARMOWEJ

14. TABELA KRYPTONIMÓW

Lp.	OSOBA FUNKCYJNA	KRYPTONIM	UWAGI
1	KIEROWNIK ĆWICZENIA	SOKÓŁ	
2	DOWÓDCA ksap	SOWA	
3

Lp.	CZAS	ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE	CZYNNOŚCI		
			KIEROWNICTWA	ĆWICZĄCYCH	POZORACJI
1	3.00 3.40	OGŁOSZENIE ALARMU	NARAZUJE OGŁOSIĆ ALARM dla ksap	REALIZUJĄ ZADANIA ALARMOWE	PRZEGRUPOWUJE SIĘ DO PIERWSZEGO REJONU POZOROWANIA
2

II ETAP 8.00 - 10.00 25.9 ZABEZPIECZ.INŻ.WEJŚCIA pz DO WALKI

Lp.	CZAS	ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE	KIEROWNICTWA	ĆWICZĄCYCH	POZORACJI
8

15. LEGENDA

- ③ Nr ZAGADNIENIA
- ② Nr PODODZIAŁU
- △ Nr ROZJEMCY
- ② Nr GRUPY POZORUJ.
- GRANICA POLIGONU

KIEROWNIK ĆWICZENIA

SZEF SAPERÓW 2 pz

.....DYWIZJA PANCERNA

POUFNE

Egz.nr.....

Wręczyć dowódcybsap ogodz.
data/

ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE

MAPY: 1 : 100 000

N - 33 - 78

I. SYTUACJA OGÓLNA

1. "ZACHODNI" od godzin rannych 10.5 rozpoczęli działania wojenne wykonując zmasowane uderzenia lotnictwem na obiekty wojskowe, przemysłowe i komunikacyjne. Wykorzystując zaskoczenie wygrali bitwę graniczną a siłami głównymi rozwinęli działania zaczepne na kierunku płd. SZCZECIN, SZCZECINEK, GRUDZIĄDZ.

W wyniku zdecydowanego oporu wojsk lądowych "WSCHODNICH", uderzeń lotnictwa na środki przenoszenia broni jądrowej, lotniska i odwody, tempo ich natarcia słabło, a w godzinach popołudniowych 15.5 operacja zaczepna została zerwana.

Brak powodzenia zmusiłKA/NZ/ do organizacji obrony na rubieży CZAPLINEK /3682/
.....KA /NZ/ posiada zaangażowane w walce wszystkie związki taktyczne jednocześnie odtwarza odwód w sile ok. BZ i BPanc w rejonie

2. "WSCHODNI" po przegranej bitwie granicznej prowadzili działania obronne w celu: wyczerpania przeciwnika, zyskaniu na czasie i podciągnięcia kolejnych sił w rejon bitwy.

W wyniku silnego oddziaływania lotnictwa, zdecydowanego

oporu wojsk będących w styczności z nieprzyjacielem natarcieKA/NZ/ zostało załamane,..... A pod osłoną związków taktycznych będących w styczności z nieprzyjacielem przegrupowuje swoje siły do rejonów wyjściowych.

Działania prowadzone są w warunkach zagrożenia użyciem broni masowego rażenia.

3. Sytuacja meteorologiczna jak w dniu ćwiczenia.

II. SYTUACJA SZCZEGÓŁOWA

1. "ZACHODNI"

NatarcieBZ zostało załamane na rubieży: MIROSLAWIEC /1272/ w godzinach popołudniowych 15.5.

Wykorzystując dogodne warunki terenowe nieprzyjaciel przechodzi do obrony mając dwa bataliony w pierwszym rzucie.

2. "WSCHODNI"

a/DZ ześrodkowuje się w rejonie wyjściowym i w godzinach 16.5 przechodzi do natarcia w kierunku: **BORUJSKO /2070/** W zadaniu bliższym rozbija w rejonie: **ZŁOCIENIEC** i opanowuje rubież: **KOSOBUDY /3262/** po czym nacierając w kierunku **LISICA /3161/** z marszu forsuje przeszkodę wodną, rozbija podchodzące odwody nieprzyjaciela i do końca dnia opanowuje rubież: **WĘGORZYNO /3036/** W godzinach rannych 17.5 jest w gotowości do odparcia przeciwuderzenia odwoduKA/NZ/ z kierunku **GOLENIÓW /3688/**, częścią sił zabezpiecza wejście do walki drugiego rzutu armii.

- b/bsap /ćwiczący/ po wykonaniu marszu do rejonu wyjściowego DAWNICA /3628/ przystąpił do odtwarzania zdolności bojowej i do godzin ramnych 16.5 osiągnął gotowość do zabezpieczenia inżynieryjnego natarciaDZ na kierunku: OKONEK /...../
- c/ W przodzie w styczności z nieprzyjacielem na kierunku natarciaDZ znajdują się oddziałyDZ z zadaniem zabezpieczenia wejścia do działańDZ.
Na prawo nacierać będzieDPanc wykonując główne uderzenie w kierunku: SZCZECINEK /...../.....
Linia rozgraniczenia ZŁOCIENIEC /...../
- Na lewo nacierać będzieDZ wykonując główne uderzenie w kierunku: DRAWNO /...../
- Linia rozgraniczenia MIROSŁAWIEC /...../.....

III. DANE DODATKOWE

1. Nieprzyjaciel w dotychczasowych działaniach stosował do wykonywania przejść trały i ładunki wydłużone. Na zagrożonych kierunkach ustawiał narzutowe pola minowe, niszczył drogi i węzły komunikacyjne.
2. Rozpoznanie stwierdziło w godzinach popołudniowych 15.5 :
 - prace minerskie w miejscach dogodnych przepraw na rzekach DRAWA i PROSTYNIA;
 - zgrupowanie maszyn inżynieryjnych w rejonie SIENNICA /1864/.
3. Zadanie bojowe zostanie postawione dowódcybsap o 21.00 15.5 na SDDZ

IV. PRACA DO WYKONANIA

1. Zapoznać osoby funkcyjne 1 bsap z sytuacją taktyczną w zakresie niezbędnym do wykonania zadań na etatowych stanowiskach służbowych.
2. Do 22.00 15.5 być w gotowości do meldowania decyzji
3. Zdolność bojową batalionu odtworzyć do 23.30 15.5

ZAŁĄCZNIKI:

- Nr 1 - Położenie wojsk własnych i wiadomości o nieprzyjacielu o 16.00 15.5 /kalka/.
- Nr 2 - Sytuacja polityczno-militarna.
- Nr 3 - Sytuacja rozpoznawcza .
- Nr 4 - Sytuacja inżynierska.

.....
KIEROWNIK ĆWICZENIA

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Wręczyć

POUFNE

Egz. nr ...

SYTUACJA INŻYNIERYJNA O

1. Działania bojowe DZ/NZ/ zabezpieczane były siłami organicznymi pododdziałów saperów dywizji i brygad oraz siłami przydzielonymi zKA. Forsowanie rzeki zabezpieczały siły

Elementy rozpoznawcze wykryły:

- ksapBZ rozmieszczoną w rejonie;
- 5 transporterów M-730 z rozrzutnikami min w rejonie;
- zgrupowanie sprzętu przeprowowego w rejonie;
- przegrupowującą się kolumnę wyrzutni "LARS" po drodze

W dotychczasowych działaniach pododdziały inżynieryjne nieprzyjaciela główny wysiłek skupiały na zabezpieczeniu pokonywania przeszkód wodnych, niszczeniu dróg i obiektów drogowych, minowaniu manewrowym na zagrożonych kierunkach, oraz torowaniu przejść w zaporach i zawałach.

Wykryto:

- pola minowe w rejonach
- przygotowania do niszczenia dróg na odcinkach
- przygotowany do zniszczenia most w miejscowości
- prowadzenie rozbudowy fortyfikacyjnej na rubieżach
- grupę bezkadłubowych min ppanc nowego typu w rejonie

2. Na korzyśćDZA zabezpieczała dwie drogi marszu i dwie przeprawy mostowe przez rzekę

Pododdziały inżynieryjneDZ wykonywały marsz w ugrupowaniu organicznych oddziałów i aktualnie zajmują

nakazane rejonu wyjściowe oraz przystępują do ich rozbudowy inżynierskiej i odtwarzania zdolności bojowej.

.....bsap maszerował za SDDZ, aktualnie wszedł do rejonu:/.....//.....//...../ i odtwarza zdolność bojową.

Oddziały i pododdziały rodzajów wojsk i służbDZ prowadzą rozbudowę inżynierską rejonu wyjściowego zgodnie z planem.

W czasie marszu pododdziały inżynierskie atakowane były przez lotnictwo nieprzyjaciela, w wyniku których poniosły straty w ludziach i sprzęcie. Ukompletowanie pododdziałów inżynierskichDZ w ludziach, sprzęcie i materiałach przedstawia się następująco:

A. Straty w ludziach:

Lp.	Pododdział	Rodzaj strat	Oficerowie i chorążowie	Podoficerowie	Szeregowcy	Razem
1.bsap D ctwo i sztab	ogólne sanitarne bezpowne	-	2	3	5
			-	1	2	3
			-	1	1	2
2.					
	Razem zabsap					
	ksap..... pz	ogólne sanitarne bezpowne	1 1	1 1	2 2	4 2
	Razem w podod- działach inż.....DZ				2	2

Przewidywany termin dostawy środków inżynieryjnych do/godz. data/ transportemA w rejon rozmieszczenia DPZ.

3. Stan paliwa w pojazdachbsap wynosi 0,6 jn. /etylina/ i 0,7 jn. /olej napędowy/.

Pluton minowania i niszczeń posiada 2 jmin w tym jedną z min MPP-B z zapalnikiem niekontaktowym.

.....pcz posiada czołgi T-72

Pas przyszłych działańDZ przecina rzeka

Dogodnymi miejscami do organizacji przepraw przez rzekę są

Meldunki składać:

- o gotowości do działań do/godz. data/;
- o wykonaniu głównych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego;
- o poważniejszych stratach w ludziach i sprzęcie-natychmiast;

Praca do wykonania

a/ Przystudiować zadanieDZ i zarządzenie zabezpieczenia inżynieryjnegoA

b/ Ocenić sytuację i wypracować koncepcję zabezpieczenia inżynieryjnego działańDZ

c/ Przygotować meldunek decyzji zabezpieczenia inżynieryjnego działańDZ i być w gotowości do jego zameldowania dowódcy.

d/ Opracować stosowne dokumenty i postawić zadania podwładnym.

Autor ćwiczenia

.....

5 DYWIZJA ZMECHANIZOWANA

POUFNE

Egz.....

Wręczyć dowódcy 5 bsap o 19.00 1.10

DOWODCA 5 bsap 5 DZ

ZARZADZENIE BOJOWE NR 01 dla 5 bsap 5 DZ.

SD FGR WARDLEWO /7232/ 18.00 1.10

Mapa 1 : 100 000, wydanie drugie 1980 r

1. W pasie natarcia 5 DZ przechodzą do obrony pododdziały 1 BPanc /NZ/. Stwierdzono wykonywanie prac fortyfikacyjnych na rubieży: JANÓW /7516/ oraz budowę zapór na rubieży: KLONÓW /7022/ Wykryto wyrzutnie Mi-Ws-Fz w rejonie pld JACKÓW /...../ oraz jedną wyrzutnię IARS w rejonie las 1 km pld OCZKÓW /8016/.
2. 5 DZ po odtworzeniu zdolności bojowej w rejonie wyjściowym, w godzinach rannych 2.10 przechodzi do natarcia w kierunku: BĄDKÓW /7020/ z zadaniem rozbicia sił głównych 1 DPanc/NZ/ i opanowaniu w zadaniu dnia rubieży: OSNO /7421/po czym jest w gotowości do odparcia przeciwuderzenia odwodu 1 KA/NZ/ z kierunku: DOBRA /...../ i zabezpieczenia wejścia do walki drugiego rzutu armii.
3. 5 bsap do 20.00 1.10 ześrodkować się w rejonie MEYNÓW /7024/
4. Z a d a n i a :
 - a/ Zorganizować OZap w sile plmin i do 7.00 2.10 z dwoma jednostkami minowania ześrodkować w rejonie 0,5 km pld SOSNOW /7322/, z chwilą przejścia do natarcia przesunąć

go za odwodem przeciwpancernym dywizji na kierunku:
RZECZYCA /7428/ w gotowości do minowania
na rubieżach:

Nr 1 PĄTNÓW /7532/, GIZÓW /7533/ na sygnał "RYS"

Nr 2

Nr 3

b/ W czasie APA wykonać trzy przejścia w polach minowych
nieprzyjaciela na korzyść 12 pz i trzy przejścia na
korzyść 13 pz sposobem wybuchowym. Miejsca przejść wskażą
szefowie saperów pułków. Następnie poszerzyć po dwa przej-
ścia na kierunkach każdego z pułków. Na przejściach zor-
ganizować służbę porządkowo-ochronną, którą utrzymać do
9.00 2.10.

c/ Zorganizować dwie grupy rozpoznawczo-torujące do działania
w ramach OT 13 i 11 pz z przeznaczeniem do rozpoznania
i likwidacji min jądrowych nieprzyjaciela. Gotowość grup
do działania 13.00 2.10. Wejście do działań na sygnał "MINA".

d/ Przygotować i utrzymać dywizyjną drogę: JADÓW /7532/.....
W czasie natarcia utrzymywać dwie dywizyjne drogi
dofrontowe:

Nr 1 SUCIN /7428/

Nr 2

oraz rokady:

Nr 1 LINOWO /7222/

Nr 2

Do wykonania zadania przystąpić o godzinie 0.30 2.10

e/ Zabezpieczyć forsowanie i przeprawę wojsk dywizji przez rzekę LIPAWĘ i uregulowany kanał BYTOWSKI. Urządzić dwie przeprawy promowe z parku PP-64, jedną przeprawę promową na GSP i trzy przeprawy desantowe na PTS. Być w gotowości do wykonania manewru taktycznego i technicznego przeprawami na specjalne zarządzenie. Zbudować most niskowodny na rzece LIPAWIE 0,5 km wsch. GIZÓW /7011/. Początek budowy mostu na sygnał "WSTĘGA".

f/ Po opanowaniu rubieży zadania dnia przez dywizję wykonać:

- rozbudowę fortyfikacyjną SD - 5 DZ w rejonie las 1 km płd. TYKOCIN /7033/;
- ustawić przeciwpancerne pole minowe długości 300 m na rubieży PIELIN /6927/
- urządzić węzeł zapór w rejonie - skrzyżowanie dróg /6911/.

g/ Zabezpieczyć pod względem inżynieryjnym wejście do walki drugiego rzutu armii 7 DZ z rubieży: BAGNO /6808/.....

W tym zakresie:

- rozpoznać rubież wejścia do walki do 5.00 3.10 ;
- przygotować i utrzymać drogi rozwinięcia do 6.00 3.10;
- wykonać trzy przejścia w polach minowych nieprzyjaciela. Gotowość do wykonania przejść 6.30 3.10. Miejsca realizacji zadań wskaże szef saperów 7 DZ do 20.00 2.10.

h/ Pozostałe pododdziały 5 bsap jako OInż przegrupowywać za SD 5 DZ w gotowości do wykonania nie przewidzianych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego.

5. W czasie wykonywania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego współdziałać z odwodem przeciwpancernym dywizji, szefem saperów 7 DZ i dowódcą 2 bsap.

6. Sprzęt i materiały inżynieryjne pobierać z DFZ rozmieszczonego od 22.00 1.10 w rejonie PGR MYSLIN /7822/ transportem własnym.
7. Remont sprzętu inżynieryjnego wykonuje 3 brem rozmieszczony od 1.00 2.10 w POM DROBIN /7740/.
8. Zabezpieczenie bojowe organizować na ogólnych zasadach. Zwrócić uwagę na obronę przeciwlotniczą w czasie przeprawy wojsk przez przeszkody wodne, wykorzystanie maskujących właściwości terenu i obrony przed bronią masowego rażenia. Obiekty fortyfikacyjne wykonać zgodnie z wymogami działań w warunkach stosowania broni neutronowej.
9. SD batalionu rozwinąć do 21.00 1.10 w rejonie las 0,5 km pld. BRONÓW /7809/.
10. Meldunki przedstawiać o wykonanych przez batalion zadaniach codziennie do 20.00 ze stanu na 18.00. O poniesionych większych stratach w ludziach lub sprzęcie - natychmiast.

SZEF SAPERÓW 5 DZ

.....
/stopień, imię, nazwisko/

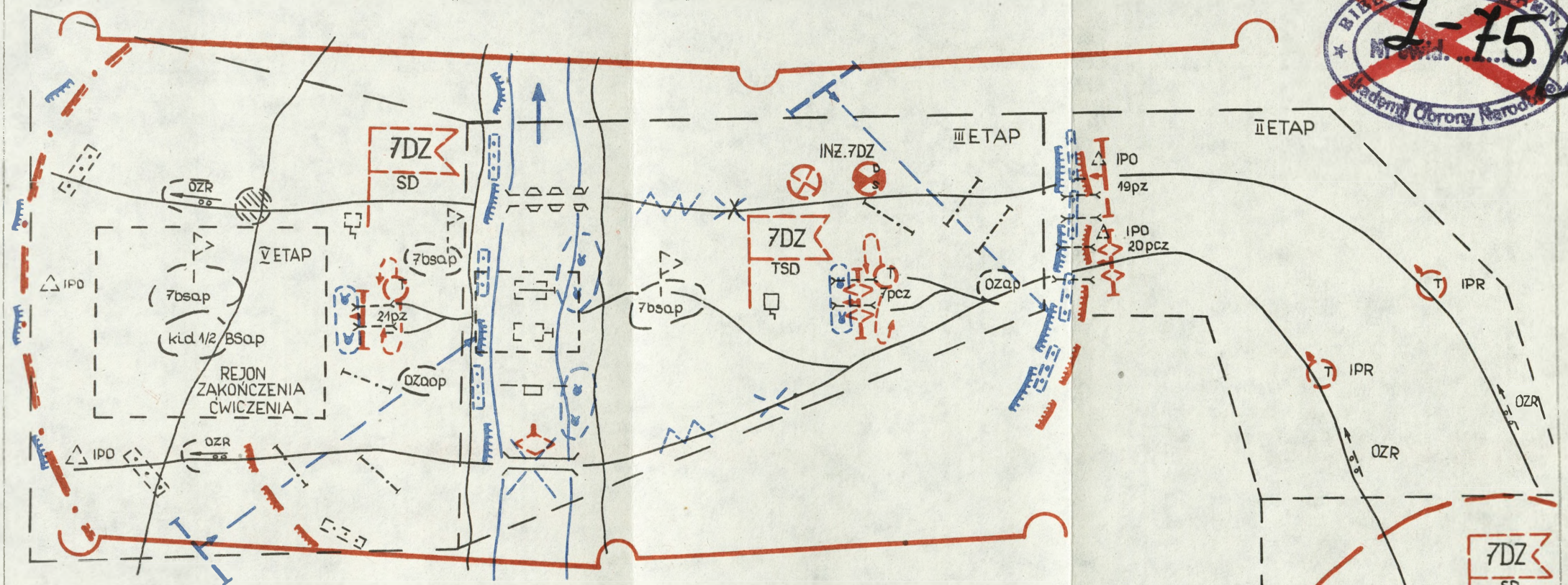
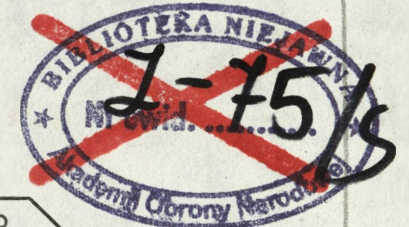
ZATWIERDZAM
KIEROWNIK ĆWICZENIA

PLAN

POUFNE

Egz. pojedynczy

DZIAŁANIA WOJSK INŻYNIERYJNYCH W ĆWICZENIU 7 DZ NA TEMAT: „NATARCIE DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ Z FORSOWANIEM PRZESZKODY WODNEJ”.

CELE SZKOLENIOWE

1. ZGRĄC PODODZIAŁY 7 bsap W REALIZACJI ZADAŃ ZABEZPIECZENIA INŻYNIERYJNEGO NATARCIA DYWIZJI.
2. SPRAWDZIĆ GOTOWOŚĆ BOJOWĄ I WYSZKOLENIE PODODZIAŁÓW 7 bsap.
3. DOSKONAŁIĆ SZTAB 7 bsap W WYPRACOWANIU DECYZJI I KIEROWANIU PODODZIAŁAMI INŻYNIERYJNYMI W CZASIE WALKI.
4. ZBADAĆ:

ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE

1. SPRAWDZENIE GOTOWOŚCI BOJOWEJ.
2. ROZBUDOWA INŻYNIERYJNA REJONU WYJŚCIOWEGO.
3.

WSPÓLAUTOR ĆWICZENIA

II ETAP ĆWICZENIA

TREŚĆ: ZABEZPIECZENIE INŻYNIERYJNE PRZEGRUPOWANIA 7 DZ NA RUBIEŻ ATAKU

CZAS TRWANIA: 2.00-7.00 6.8

ZADANIA:

1. ROZPOZNANIE INŻYNIERYJNE DRÓG PRZEGRUPOWANIA I PRZEDNIEGO SKRAJU OBRONY NIEPRZYJACIELA
2. WYKONANIE PRZEJŚĆ W POLACH MINOWYCH WŁASNYCH I NIEPRZYJACIELA
3.

I ETAP ĆWICZENIA

TREŚĆ: SPRAWDZENIE GOTOWOŚCI BOJOWEJ, ROZBUDOWA INŻYNIERYJNA REJONU WYJŚCIOWEGO

CZAS TRWANIA: 19.00 5.8
2.00 6.8

ZADANIA:

1. SPRAWDZENIE GOTOWOŚCI BOJOWEJ
2. ROZBUDOWA INŻYNIERYJNA REJONU WYJŚCIOWEGO
3. WYPRACOWANIE DECYZJI DO ZABEZPIECZENIA INŻYNIERYJNEGO NATARCIA 7 DZ
4.

GLÓWNY AUTOR ĆWICZENIA

..... DYWIZJA PANCERNA

POUFNE

Egz.nr....

ROZKAZ DOWÓDCY DYWIZJI PANCERNEJ

Nr z dnia 19 r

w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwicze-
nia taktycznego z bsap

Zgodnie z "Planem szkolenia wojskDPanc na 19 r,
w dniach zostanie przeprowadzone z bsap
jednostronne ćwiczenie taktyczne z pozorowanym nieprzyjacielem
na temat:

Ćwiczeniem kierował będzie

I. W celu właściwego przygotowania i sprawnego przeprowadzenia
ćwiczenia

r o z k a z u j ę

1. Do składu kierownictwa ćwiczenia i osób funkcyjnych wyznaczyć:

A. Zastępcę kierownika ćwiczenia:

a/ ds. politycznych - zastępca szefa wydziału politycznego
.....DPanc

b/

B. Sztab kierownictwa ćwiczenia:

a/ Oficer SWInż OW

b/

C. Pomocnik kierownika ćwiczenia ds. pozorowania nieprzyja-
ciela

D. Szefowie rodzajów wojsk i służb kierownictwa ćwiczenia:

a/ Starszy oficer rozpoznania DPanc

b/

E. Zespół kontrolno-badawczy:

a/ Oficer SWInżOW

b/

2. Ćwiczenie przeprowadzić:

a/ Na OC

b/ w kierunku

3. Do składu ćwiczących wydzielić:

a/ bsap w pełnym etatowym składzie

b/

4. W ćwiczeniu przyjąć unowną nazwę ćwiczących stron:

a/ wojska własne - "WSCHODNI"

b/

5. Pododdział pozoracji oznakować

6. W celu utrzymania gotowości bojowej w czasie ćwiczenia

a/ Szef sztabu dywizji: -

- opracować wkledkę aktualizującą do planu osiągnięcia WSGB;

-

b/ Zastępca dowódcy dywizji - kwatermistrz:

-

7. W celu właściwego przygotowania dowódców, sztabu i pododdziałów do ćwiczenia

a/ Zastępca dowódcy dywizji ds. politycznych:

Całokształt pracy partyjno-politycznej i profilaktycznej nacelować na zapewnienie utrzymania wysokiego poziomu dyscypliny i porządku wojskowego w czasie ćwiczenia oraz zapobieganie wypadkom nadzwyczajnym i szkodom w mieniu państwowym i prywatnym.

b/ Szef sztabu dywizji:

- w porozumieniu z moimi zastępcami i szefem saperów dywizji opracować plan przeprowadzenia sprawdzianu dopuszczającego do ćwiczenia;
- obowiązkowo w czasie sprawdzianu skontrolować następujące zagadnienia

c/ Zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych:

- przewodniczyć komisji przeprowadzającej sprawdzian dopuszczenia do ćwiczenia;
- zorganizować szkolenie dla członków komisji przeprowadzającej sprawdzian;
-

d/ Zastępca dowódcy dywizji - kwatermistrz

- dokonać kontroli stanu zapasów i wyposażenia indywidualnego żołnierzy w ramach przeprowadzenia sprawdzianu dopuszczeniowego;
-

e/ Zastępca dowódcy dywizji ds. technicznych:

- dokonać kontroli stanu technicznego wozów bojowych, pojazdów mechanicznych i maszyn inżynierskich oraz zaplecza techniczno-remontowego w ramach przeprowadzenia sprawdzianu dopuszczeniowego;
-

f/ Szef saperów dywizji:

- do przygotować i przeprowadzić trening sztabowy z dowództwem, sztabem i dowódcami pododdziałów
..... bsap
-

g/ Szefowie rodzajów wojsk i służb dywizji

- zgodnie z posiadanymi kompetencjami udzielić niezbędnej pomocy d- cy bsap celem właściwego przygotowania się do ćwiczenia

h/ Dowódcy oddziałów i pododdziałów biorących udział w ćwiczeniu:

- doprowadzić technikę bojową i sprzęt do pełnej sprawności;
 - usunąć niedociągnięcia z zakresu wyszkolenia stwierdzone podczas ostatnich kontroli;
-

3. Limity zużycia kilometrów i motogodzin, zabezpieczenie materiałowe, techniczne i medyczne oraz przestrzeganie zasad tajnego dowodzenia

a/ Ustalam następujące limity km i mtg na okres ćwiczenia.

Lp.	Wyszczególnienie	Kierownictwo	Ćwiczące wojska	Pododdział pozoracji
1.	Transportery			
2.	Samochody ciężarowo-terenowe			
3.	Samochody osobowo-terenowe			
4.	Maszyny inżynieryjne			
5.	Elektrownie oświetleniowe			
6.	itp.			

b/ Ustaliam następujące zużycie środków pozorowania pola walki z limitów przydzielonych na szkolenie bsap

Lp.	Wyszczególnienie	Pododdziały ćwiczące	Pododdział pozoracji	Razem
1.	7,62 mm naboje ćwiczebne /szt/			
2.	26 mm naboje sygnałowe /szt/			
3.	Petardy /szt/			
4.	MW /kg			
5.	itd			

c/ Zabezpieczenie materiałowe realizować w oparciu o zgromadzone zapasy doraźne a ponadto:

- zapewnić żywienie dla wszystkich żołnierzy biorących udział w ćwiczeniu według obowiązujących należności w czasie ćwiczeń;
- gorącą strawę wydawać
- ubiór, oznakowanie
-

d/ Zabezpieczenie medyczne ćwiczenia:

- kwatermistrz - zastępca dowódcy dywizji wydzielić jedną sanitarkę z lekarzem z dla zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia;
-

e/ Zabezpieczenie techniczne realizować w oparciu o etatowe siły ćwiczących, dodatkowe niezbędne siły i środki wydzielić z brem.

f/ Tajne dowodzenie

Cały stan osobowy biorący udział w ćwiczeniu ściśle przestrzegać zasad tajnego dowodzenia a ponadto szef wydziału łączności:

- dostarczyć ćwiczącym dokumenty czynnej łączności radiowej do
- zorganizować kontrolę korespondencji radiowej

9. Zapobieganie stratom i szkodom oraz przestrzeganie zasad bezpieczeństwa w czasie ćwiczenia:

a/ Do ustalenia wielkości przypadkowych strat i szkód w czasie ćwiczenia powołuję komisję w składzie:

- przewodniczący -
- członkowie

.....

b/ Cały stan osobowy biorący udział w ćwiczeniu ściśle przestrzegać zasad bezpieczeństwa określonych w "Instrukcji o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych" Syg. Szkol. 520/76 a także

Dowódcy pododdziałów biorących udział w ćwiczeniu przeprowadzić szkolenie w wymiarze trzech godzin lekcyjnych z zasad bezpieczeństwa w czasie ćwiczeń taktycznych, które zakończyć egzaminem. W czasie szkolenia i egzaminu zwrócić szczególną uwagę na zasady bezpieczeństwa wynikające ze specjalizacji danego pododdziału.

10. Czas gotowości kierownictwa ćwiczenia i podległych mu zespołów do rozpoczęcia ćwiczenia/godz., data/

DOWODCADYWIZJI PANCERNEJ

.....
/stopień, imię, nazwisko/

POUFNE

Egz. nr ...

PLAN PODAWANIA WIADOMOŚCI

I. WSKAZÓWKI OGÓLNE:

1. Plan podawania wiadomości opracowany został jako całość, na wszystkie występujące w ćwiczeniu sytuacje.
2. Meldunki dobowe podgrywający składają ćwiczącym po uzgodnieniu ich treści z kierownikiem ćwiczenia.
3. Celem stworzenia dodatkowych sytuacji dla ćwiczących, zespoły podgrywające muszą uzyskać zgodę kierownika ćwiczenia. W takim przypadku kierownik ćwiczenia informuje o tym rozjemców przy ćwiczących.
4. Wykonanie zadań postawionych przez ćwiczących dla pododdziałów meldować po przeanalizowaniu ich precyzyjności i realności /zgodności z normami/.
5. Opóźnienie wykonania zadań, uzasadniać oddziaływaniem nieprzyjaciela, nierealnością postawionych zadań oraz trudnościami technicznymi.
6. Wszystkie przekazywane ćwiczącym meldunki, otrzymywane od nich zadania wpisywać do dzienników działań bojowych oraz nanosić - na mapę.
7. Meldunki składać zgodnie z otrzymanym zadaniem od ćwiczących.
8.
9.

II. WYTYCZNE DLA ZESPOŁU PODGRYWAJĄCEGO

1. Po przybyciu do wyznaczonego pomieszczenia sprawdzić łączność z ćwiczącymi.
2. Od /godz. data/ rozpocząć podawanie wiadomości zgodnie z planem.
3. Czas odtwarzania zdolności bojowej po wykonanym marszu przyjąć 3 - 4 godziny.
4. Straty określać:
 - techniczne%
 - od uderzeń lotnictwa%
5. Informacje odnośnie nieprzyjaciela podawać
 - na głębokość% prawdziwych% fałszywych .
 - na głębokość% prawdziwych.....% fałszywych
6. O /godz. data/ ćwiczący otrzymują założenie Nr 2
7.

Lp.	Treść podawanych wiadomości	Zródło wiadomości	Kto otrzymuje	Kto nadaje	Czas działania	Czas przekazania	Uwagi
1.	Melduję, że osiągnąłem nakazany rejon i przystąpiłem do wykonania zadania.	IPR Nr 1	D-ca bsap	D-ca drrinż	6.00	7.30	
2.							

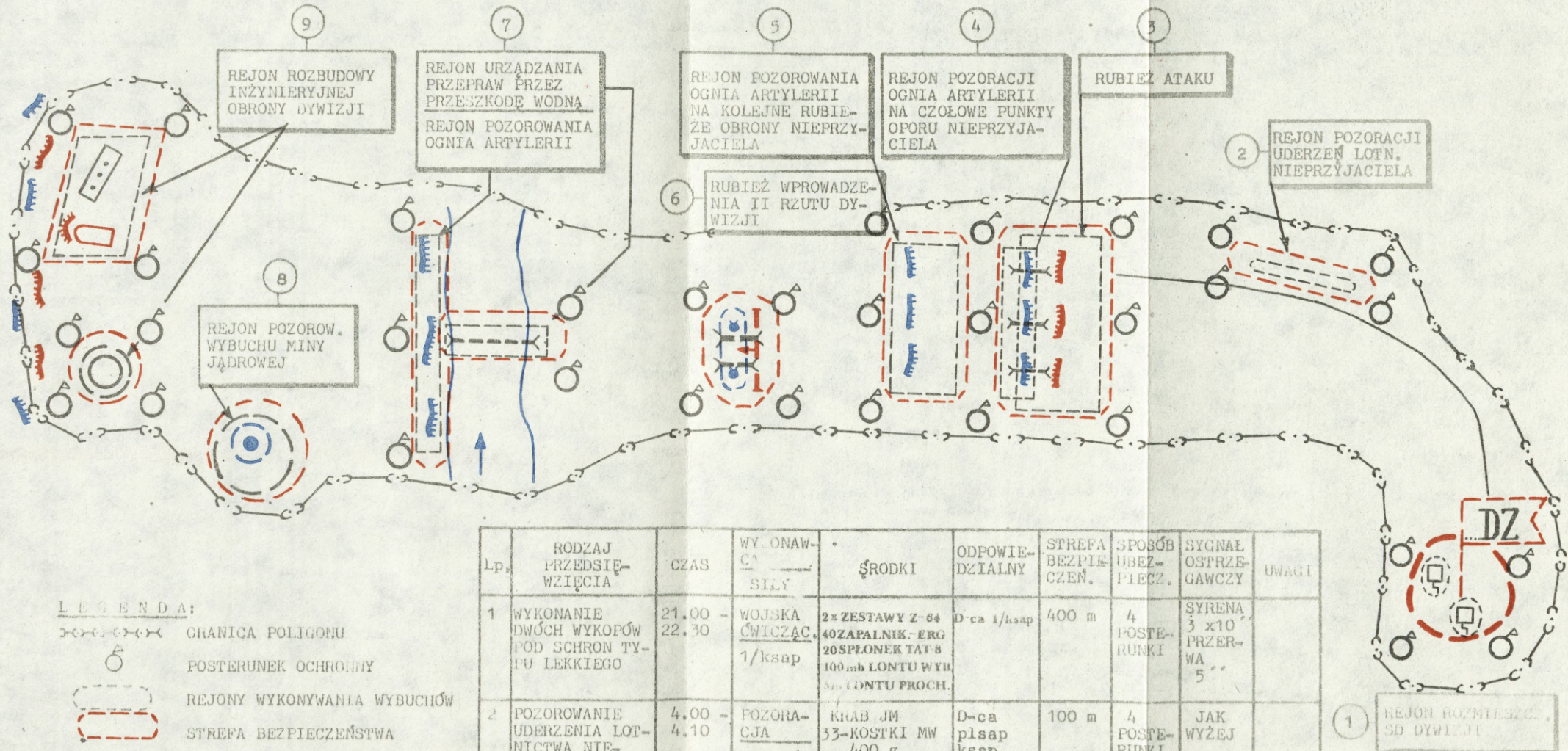
AUTOR ĆWICZENIA

/stopień, imię i nazwisko/

ZATWIERDZAM
DOWÓDCA ... DZ

PLAN PRZEDSIĘWZIĘĆ Z WYKORZYSTANIEM ŚRODKÓW MINERSKO-ZAPOROWYCH W ĆWICZENIU Z ... DZ/pz/

POUFNE
Cz. pojedynczy

LEGENDA:

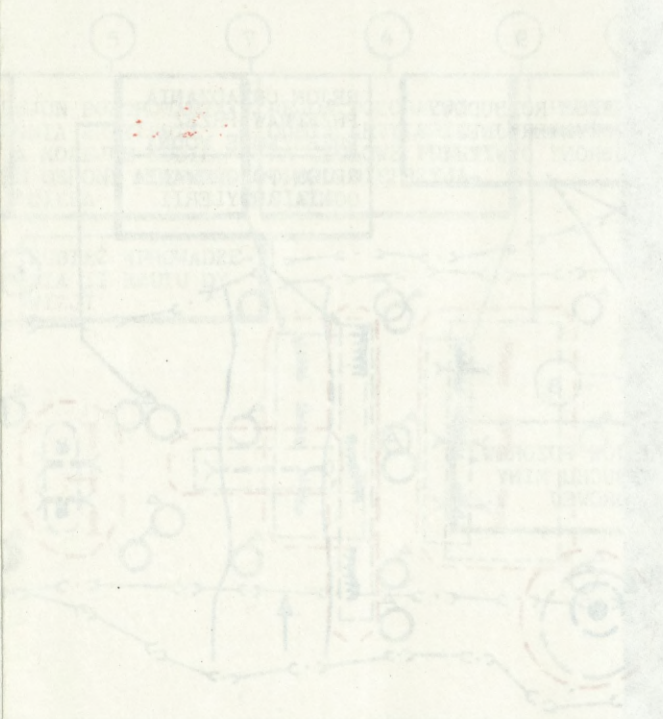
- GRANICA POLIGONU
- POSTERUNEK OCHRONNY
- REJONY WYKONYWANIA WYBUCHÓW
- STREFA BEZPIECZEŃSTWA
- 1 NR REJONU, W KTÓRYM WYKONYWANE BĘDĄ PRACE Z BOJOWYMI ŚRODKAMI MINERSKO-ZAPOROWYMI

Lp.	RODZAJ PRZEDSIĘWZIĘCIA	CZAS	WYKONAWCA SILA	ŚRODKI	ODPOWIEDZIALNY	STREFA BEZPIECZEŃSTWA	SPOSÓB UBEZPIECZENIA	SYGNAŁ OSTRZEŻAWCZY	UWAGI
1	WYKONANIE DWÓCH WYKOPÓW POD SCHRON TYPU LEKKIEGO	21.00 - 22.30	WOJSKA ĆWICZĄCA 1/ksap	2x ZESTAWY Z-64 40ZAPALNIK-ERG 20SPŁONEK TAT-8 100mb LONTU WYB. 500 LONTU PROCH.	D-ca 1/ksap	400 m	4 POSTERUNKI	SYRENA 3 x 10' PRZERWA 5''	
2	POZOROWANIE UDERZENIA LOTNICTWA NIEPRZYJACIELA	4.00 - 4.10	POZORACJA plsap/ ksap ... pz	KHAB JM 33-KOSTKI MW 400 g 33-ZAPALNIKI ERG	D-ca plsap ksap ... pz	100 m	4 POSTERUNKI	JAK WYŻEJ	
3

SZEF SAFERÓW DZ

PLAN STANOWISKA SZYBKOŚCIOWO-ZAPASOWEGO WYKONANIE Z ... 02/pz/

№	OPIS	WYKONANIE	WYKONANIE	WYKONANIE
1
2
3
4
5
6

CZĘŚĆ OPISOWA PLANU PRZEPROWADZENIA
ĆWICZENIA GRUPOWEGO

Strona tytułowa:

SZEFOSTWO WOJSK INŻYNIERYJNYCH POW

/Podaje się pełną nazwę szefostwa, jednostki, instytucji/

POUENIE

Egz.nr...

ZATWIERDZAM

/Szef, dowódca, komendant/

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Tylko dla prowadzących
ćwiczenie

ĆWICZENIE Nr

TEMAT:
.....
.....

MIEJSCOWOŚĆ

MIESIĄC

ROK

Mapy: /wyszczególnia się skale i nomenklatury godeł/

1. TEMAT ĆWICZENIA:
2. CELE ĆWICZENIA:
3. STRUKTURA ĆWICZENIA:

Numer zajęcia	Temat zajęcia	Ilość godzin lekcyjnych	Miejsce prowadzenia	Termin prowadzenia

4. ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE

5. WARUNKI ORGANIZACJI ĆWICZENIA

/podaje się dane odnośnie: ukończenia wojsk, wyszkolenia, pory roku, warunków hydrometeorologicznych z użyciem lub bez użycia broni masowego rażenia itp./

6. ZAMIAR STRON

7. ZAŁĄCZNIKI /w oddzielnej teczce/

- mapa położenia wyjściowego;
- mapa zamiaru stron;
- mapa dynamiki walki;
- mapa decyzji dowódcy;
- itp.

8. OPRACOWANIE METODYCZNE ZAJĘĆ

A. ZAJĘCIE NR 1

1. TEMAT ZAJĘCIA
2. CELE ZAJĘCIA
3. CZAS
4. ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE I PODZIAŁ CZASU
5. METODA

ZATWIERDZAM

/Szef, dowódca, komendant/

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Dnia

POUFNE

Egz.nr.....

PLAN BADAŃ

w ćwiczeniu /rodzaj ćwiczenia na temat:

I. PROBLEMY BADAWCZE

1.

2.

II. CEL BADAŃ

III. METODY I TECHNIKI PROWADZONYCH BADAŃ

IV. CZAS PROWADZONYCH BADAŃ /od do

V. WARUNKI PROWADZONYCH BADAŃ

VI. SKŁAD GRUPY BADANEJ /oddział, pododdział, sztab itp./

VII. SKŁAD GRUPY BADAWCZEJ /kierownik i członkowie/

VIII. ZESTAWIENIE SPRZĘTU I ŚRODKÓW INŻYNIERYJNYCH PRZEZNACZONYCH DO PROWADZENIA BADAŃ ORAZ LIMITÓW ZUŻYCIA.

Lp.	Sprzęt Środki	J.m.	Ilość	Limit zużycia	Uwagi

IX. HARMONOGRAM PRACY ZESPOŁU BADAWCZEGO

Lp.	Czas	Odpowiedzialny	Czynności badawcze	Ewidencja wyników i wniosków z badań

Kierownik zespołu badawczego
/stanowisko/

/stopień, imię, nazwisko/

POUFNE

Egz.nr.....

PLAN OMÓWIENIA ĆWICZENIA

/rodzaj ćwiczenia, czas przeprowadzenia, z kim było prowadzone/

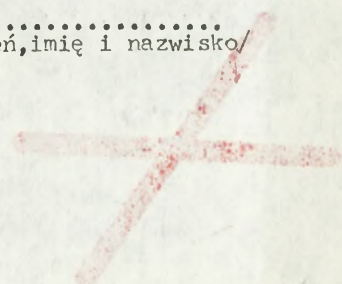
na temat:

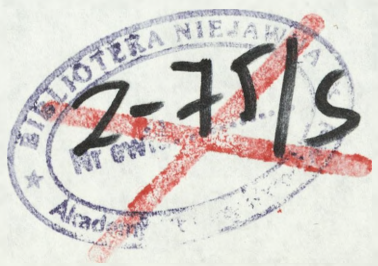
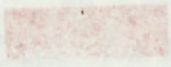
Lp.	Czas	Zagadnienia do omówienia	Odpowiedzialny	Miejsce	Uczestnicy	Uwagi
1.	Podanie tematu, celu i zagadnień szkoleniowych ćwiczenia	Autor ćwiczenia			
2.		Zapoznanie z zamiarem ćwiczenia i jego realizacja	-"-			
3.		Omówienie przebiegu ćwiczenia według etapów	Kierownik ćwiczenia			
4.						

AUTOR ĆWICZENIA

.....
/stopień, imię i nazwisko/

205-2

ZATWIERDZAM
KIEROWNIK ĆWICZENIA

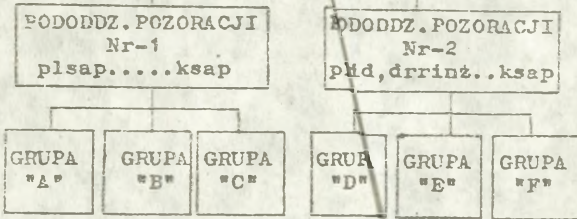
PLAN POZOROWANIA NIEPRZYJACIELA W JEDNOSTRONNYM ĆWICZENIU TAKTYCZNYM Z bsap

POJEDYNCZY
Egz. pojedynczy

1. SKŁAD I PODZIAŁ POZORACJI

- a. SKŁAD: - SZEFSAPERÓW ... pz
- ksap ... pz / ofic. 6 podof. 42 szer. /
- b. PODZIAŁ:

POMOCNIK KIEROWNIKA ĆWICZENIA ds. POZOROWANIA NIEPRZYJACIELA SZEFSAPERÓW ... pz

2. CZAS DZIAŁANIA POZORACJI

17.00 5.8 + 15.00 6.8

3. PODZIAŁ ŚRODKÓW POZORACJI POŁA WALKI

Lp.	ŚRODKI POZORACJI	PODODDZ. Nr 1			PODODDZ. Nr 2			OGÓLEM
		GRUP. A	GRUP. B	GRUP. C	GRUP. D	GRUP. E	GRUP. F	
1	MATERIAŁ WYBUCHOWY /kg/	10	20	30	-	-	20	80
2	MINY PPANC. /Szt./	20	-	30	-	30	30	110
3

4. SYGNAŁY DOWODZENIA POZORACJĄ

Lp.	TREŚĆ SYGNAŁU	RADIO	RAKETA	ŚWIATŁO
1	OTWORZYĆ OGIEN	OGIEŃ	4 CZERWONE	○○○○
2	POZOR. WYB. JĄDROWY	ATOM	CZERW. DYM	□○□
3

5. ORGANIZACJA ŁĄCZNOŚCI DLA POTRZEB POZORACJI

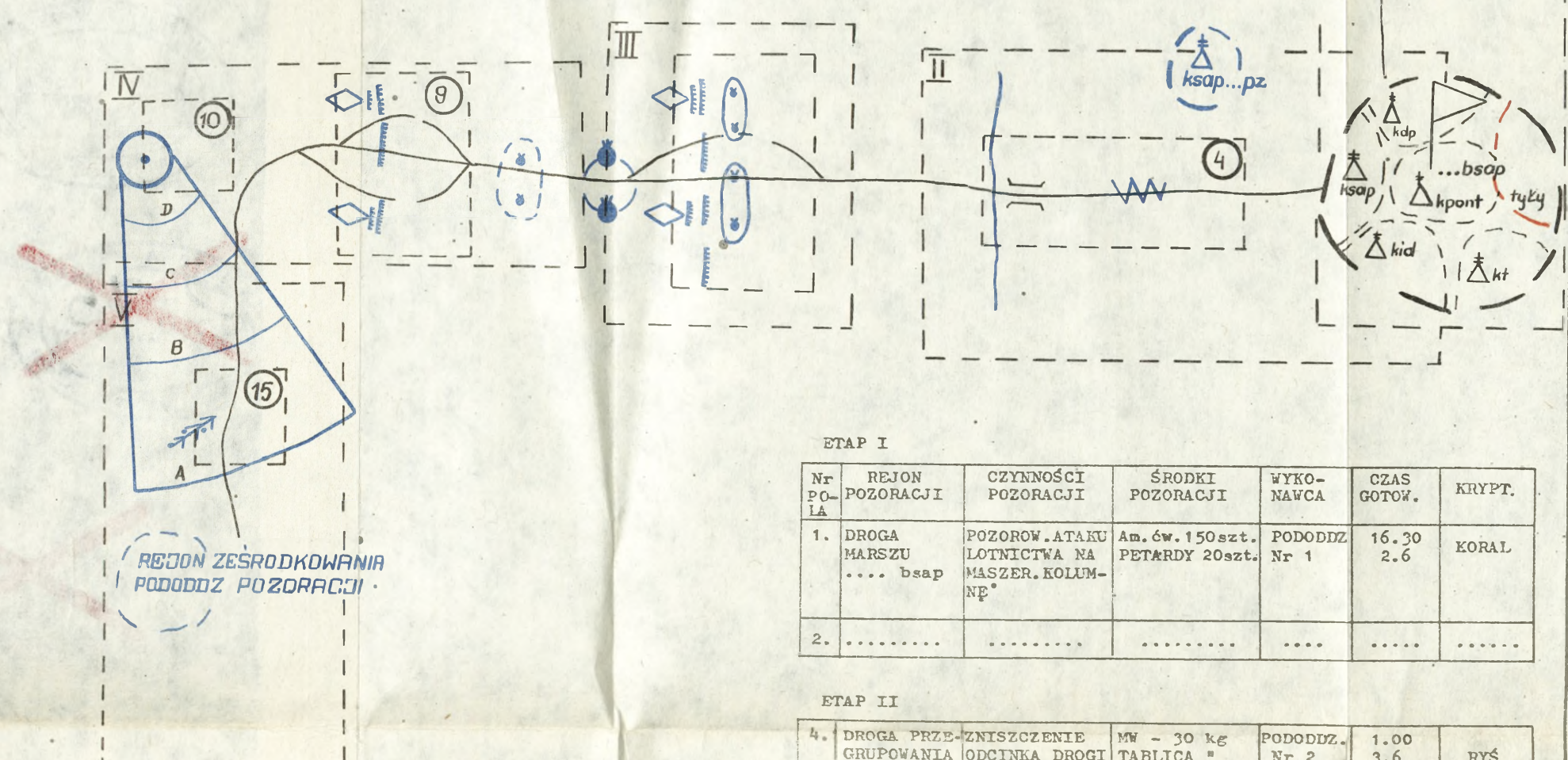
Lp.	Nr SIECI KIERUNKU	NAZWA SIECI /KIERUNKU/	TYP RADIO-ST.	KIER. ĆWICZ.	POZOR.	D-ca podod. Nr 1	D-ca podod. Nr 2	GRUPY
1.	01	K/R KIEROWNIKA ĆWICZENIA	R-107 PM	☉	☉			
2.	02

ETAP IV

Nr POŁA	REJON POZORACJI	CZYNNOŚCI POZORACJI	ŚRODKI POZORACJI	WYKONAWCA	CZAS GOTOW.	KRYPT.
9.	PRZESKODA WODNA	POZOROWANIE OBRONY PRZESZKODY WODNEJ	PETARDY 30szt AMUN. ĆWICZ. 100	GRUPA D i E	12.00 3.6	CZAPLA
10.	POZOROWANIE WYBUCHU JĄDROWEGO

ETAP III

Nr POŁA	REJON POZORACJI	CZYNNOŚCI POZORACJI	ŚRODKI POZORACJI	WYKONAWCA	CZAS GOTOW.	KRYPT.
6.	RUBLEŻ ATAKU	USTAWIENIE PÓL MINOWYCH POZORACJA RUBIEŻY OBRONY	MINY ppanc 300 szt. AMUN. ĆWICZ. 100 szt. PETARDY 40 szt.	GRUPA A i B PODODDZ. Nr-1	5.00 3.6	DĄB

REJON ZESRODKOWANIA
PODODDZ POZORACJI

ETAP V

Nr POŁA	REJON POZORACJI	CZYNNOŚCI POZORACJI	ŚRODKI POZORACJI	WYKONAWCA	CZAS GOTOW.	KRYPT.
15.	DROGA PRZEGRUPOWANIA DO REJONU ZAKWATEROW.	URZĄDZENIE ZAWAŁY NA DRODZE	M - 30 kg 1iny ppanc 10szt.	GRUPA "F"	15.00 3.6	OKOŃ
16.

ETAP I

Nr POŁA	REJON POZORACJI	CZYNNOŚCI POZORACJI	ŚRODKI POZORACJI	WYKONAWCA	CZAS GOTOW.	KRYPT.
1.	DROGA MARSZU bsap	POZOROW. ATAKU LOTNICTWA NA MASZER. KOLUMNĘ	Am. ów. 150szt. PETARDY 20szt.	PODODDZ. Nr 1	16.30 2.6	KORAL
2.

ETAP II

Nr POŁA	REJON POZORACJI	CZYNNOŚCI POZORACJI	ŚRODKI POZORACJI	WYKONAWCA	CZAS GOTOW.	KRYPT.
4.	DROGA PRZEGRUPOWANIA NA RUBIEŻ ATAKU	ZNISZCZENIE ODCINKA DROGI ZNISZCZENIE MOSTU	MW - 30 kg TABLICA "ZNISZCZ. MOST" - 2szt.	PODODDZ. Nr 2	1.00 3.6	RYŚ
5.

POMOCNIK KIEROWNIKA ĆWICZENIA
ds. POZOROWANIA NIEPRZYJACIELA

